TAHAR
BEN JELLOUN

căsătorie de plăcere

BABEL

colecție coodonată de Dana Ionescu

BABEL

TAHAR BEN JELLOUN s-a născut la Fès, Maroc, pe 1 decembrie 1944. Locuiește la Paris și scrie în franceză, deși limba sa maternă este araba. După studii de filosofie la Universitatea din Rabat, în țara natală, a fost profesor de filosofie și a început să publice în reviste literare. Participant la revolta studențească împotriva violențelor comise de poliția marocană, în 1966 a fost arestat și transportat într-o tabără militară. În 1971 a debutat cu un volum de poezii, după care s-a mutat în capitala Franței și a început să scrie în cotidianul *Le Monde.* În 1985 a atras atenția cu romanul *L'Enfant de sable,* care l-a propulsat pe scena literară. Doi ani mai târziu a câștigat Premiul Goncourt cu *La nuit sacrée,* devenind primul scriitor magrebian căruia i s-a acordat această distincție. În 1996 a publicat *Les raisins de la galère,* roman în care reflectează asupra rasismului și asupra mentalității musulmane despre rolul femeii în lume și în societate. La Gallimard a publicat mai multe cărți, printre care *Partir* și *Le bonheur conjugal,* precum și eseistică despre terorism și rasism, cum ar fi *Le terrorisme expliqué à nos enfants* și *Le racisme expliqué à ma fille.* Este membru al Academiei Goncourt și a fost recompensat, în decursul anilor, cu numeroase premii și distincții.

TAHAR
BEN JELLOUN

căsătorie de plăcere

Traducere din limba franceză
MIHAELA STAN

NEMIRA

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
JELLOUN, TAHAR BEN
Căsătorie de plăcere / Tahar Ben Jelloun; trad. din lb. franceză: Mihaela Stan. – București: Nemira Publishing House, 2017
ISBN print: 978-606-758-898-9
ISBN epub: 978-606-758-987-0
ISBN mobi: 978-606-758-988-7

I. Stan, Mihaela (trad.)

821.133.1

Tahar Ben Jelloun
LE MARIAGE DE PLAISIR
© Éditions Gallimard, Paris, 2016

© Nemira 2017
Coperta: Cristian FLORESCU, Ana NICOLAU
Redactor: Monica ANDRONESCU
Lector: Cristina NAN
Tehnoredactor: Bogdan CĂPÎLNEAN
Tehnoredactor ebooks: Mihai Eftimescu

Orice reproducere, totală sau parțială, a acestei lucrări, fără acordul scris al editorului, este strict interzisă și se pedepsește conform Legii dreptului de autor.

CUPRINS

Despre autor
1
2
3
4
5
6
7
8
Note

Pentru Amine

„– Allah fie asupra-ți! O, sora mea, povestește-mi o poveste cu care să ne trecem noaptea!

Iar Șeherezada îi răspunse: – Din toată inima și ca o datorie de cinstire cuvenită! Dacă, de bună seamă, binevoiește să-mi îngăduiască sultanul nostru cel milostiv și dăruit cu purtări alese!

Când auzi vorbele Șeherezadei și cum, de altminteri, era muncit de nesomnie, sultanul nu fu potrivnic a asculta povestea Șeherezadei.

Șeherezada spuse:

– Mi s-a izvodit, o, norocitule sultan, că a fost odată…“

O mie și una de nopți,
traducere de HARALAMBIE GRĂMESCU, ErcPress, 2009

1

A fost odată, în orașul Fès, un povestitor ca nimeni altul. Numele lui era Goha, avea pielea negricioasă, trupul uscat și ațos, privirea iscoditoare și directă. Venea din sud după ploile cele mari, de obicei la începutul primăverii, se așeza într-o piață, la intrarea în orașul vechi, când la Batha, când la Bab Boujloud, își punea lucrurile alături și aștepta să se strângă oamenii în jurul lui. Bun cunoscător al culturii arabe, dar și al celei berbere, înzestrat cu o imaginație fără pereche, renumit atât pentru severitatea judecăților sale, cât și pentru rigiditatea părerilor, avea deopotrivă admiratori și denigratori, care îl așteptau tot anul și nu pierdeau niciuna dintre poveștile sale. „A sosit!“ se anunțau unul pe altul, apoi își închideau prăvăliile și se duceau să-l asculte. Îi plăcea să vorbească despre situații istorice ca să-i facă pe oameni să mediteze la ele. Niciodată nu trata problemele de-a dreptul, prefera s-o ia pe ocolite. Era, după cum se spunea, mare meșter într-o tehnică anume, care presupunea să arunci o privire asupra prezentului, rămânând însă mereu cu un picior în trecutul adesea mai puțin glorios decât se crede. Nu-și ascundea furia legată de felul în care Marocul se lăsase înșelat de Franța în timpul protectoratului. Zicea cu ironie: „Și uite așa ne-am pus fără reținere în slujba Lallei Franța, bătrâna patrie a luminilor și a inteligenței, umflată de pofta-i ridicolă. Nu-i ajungea Algeria, nici Tunisia, trebuia să

înghită și țara noastră! Biet Maroc! Biată Lalla Francia!“ Și brusc, în mijlocul cuvântării, se oprea, bea o gură de apă, apoi lua o mătură și se apuca să curețe locul. Când pleca, povestitorul nici nu lua în seamă castronul plin cu monede, preferând să-l lase cerșetorilor care, zicea el, au mai multă nevoie. Poliția trimisese de nenumărate ori pe cineva să tragă cu urechea la spusele lui. Dar niciodată nu găsise vreun motiv să-l învinuiască; depăna povești și nu tulbura ordinea publică. Când istorisea ceva, povestitorul juca toate rolurile, uneori chiar se deghiza, adopta atitudini provocatoare și mai ales știa să țină mereu trează atenția publicului. Un actor dublat de un poet căruia, pentru a-și năuci auditoriul, îi plăcea să înceapă întotdeauna cu aceste cuvinte:

– Voi, care plecați urechea la istorisirile mele, ascultați sfatul unuia care a crescut printre dune și a trăit mereu pe culmile pasiunii: fiți răi! Nu stați pe gânduri, fiți răi! Dacă bat câmpii, chemați-mă la ordine, răutatea voastră trebuie să stea mereu la pândă. Și, mai ales, nu lăsați niciodată garda jos, simpatizați cu Răul, acel Rău ce crește în noi ca o plantă otrăvitoare, o algă puturoasă și ucigătoare care ne hrănește fierea și face din ea un venin ce se varsă în rigolele vieții. Fiți răi, nu mă interesează indulgența voastră. Anii, căderile și slăbiciunile, memoria care vine și pleacă pot oricând să mă trădeze, să-mi încâlcească și să-mi amestece poveștile. Fiți răi, o să trăiți mai mult! Cruzi și răi. Fără milă și fără scrupule! Fiți răi, o să câștigați timp!

Povestitorul era un înțelept. Știa că n-are niciun rost să-i îndemne pe oameni să fie buni, fiindcă bunătății nu-i trebuie cârje ca să meargă. Într-o seară, aflându-se în trecere prin Fès, în timp ce un mic grup de oameni se aduna în jurul lui, Goha se hotărî să schimbe tonul și se apucă să depene o poveste pe care nimeni n-o mai auzise din gura lui:

– Astă-seară o să mă abat de la obiceiul meu și o să vă spun o poveste de dragoste, o dragoste nebună și imposibilă, dar pe care fiecare personaj a trăit-o, totuși, până la capăt. Însă, după cum veți vedea, în spatele

acestei povești uimitoare se află ură și dispreț, răutate și cruzime. E firesc. Așa e omul. Dar voiam să știți asta ca să nu vă mirați de nimic.

A fost odată, în Fès, un băiețel pe nume Amir, născut într-o familie de negustori despre care umbla vorba că descindeau din neamul Profetului.

În ziua primelor ploi, când fratele său mai mic tocmai împlinise un an, se răspândi brusc în oraș zvonul că se întorsese Cerșetorul. Cei care îl întâlniseră ziceau că vocea lui, gravă și puternică, era înspăimântătoare, că pleoapele îi tremurau întruna, cu nervozitate, că doar cu un gest din mână convingea pe oricine să se dea la o parte din calea lui. Și toți adăugau, împărtășind aceeași părere, că răspândea o duhoare insuportabilă, care îl preceda și persista multă vreme. Nimeni nu îndrăznise să se apropie de el sau să-i dea de pomană. Însă chipul lui spunea cu totul altceva. Mai cu seamă din ochii limpezi și mari izvora o lumină ciudată.

Ce voia Cerșetorul, de unde venea, cum îl chema? Nimeni nu putea spune. Dar copiii îl botezară numaidecât El Ghool (Monstrul), El Ghaddar (Trădătorul) sau El Henche (Șarpele). Însă adulții îl numeau Ould Lehrame (Bastardul), cel care prevestește nenorocirea.

La câteva zile după plecarea lui, o epidemie de tifos se răspândi în Fès. Frățiorul lui Amir muri în câteva ore. Însă Amir avu norocul, ca și părinții săi, să fie ocolit de boală.

După câteva zile de neliniște, Fès fusese cruțat. Epidemia se îndreptase spre munți și spre satele unde moartea avea mult de lucru. Așa se face că, în scurtă vreme, Fès dobândi statutul de „oraș sfânt“ fără ca vreo autoritate religioasă să intervină.

Dar, în taină, Fès se temea de întoarcerea Cerșetorului, pe care toți și-l aminteau. Din fericire, deocamdată rugăciunile din Marea Moschee păreau să-l țină departe.

Toată copilăria lui, la primele ploi, în urechile lui Amir suna iarăși glasul grav al Cerșetorului și o teamă de nedescris punea stăpânire pe el.

Crescând, Amir îl uită până la urmă, dar căpătă convingerea că moartea îl ocolise pentru că el avea un plan măreț de împlinit pe acest pământ.

La maturitate, Amir devenise un bărbat frumos, cu pielea albă, de statură mijlocie, rotofei, cu buze fine, gură bine conturată și umeri ușor căzuți. Se ocupa cu negustoria, ca și părinții săi, în partea veche a orașului Fès, în cartierul Diwane. Era un om bun, optimist și lipsit de imaginație, care nu sărea peste niciuna dintre cele cinci rugăciuni zilnice. Se însurase foarte tânăr cu Lalla Fatma, o căsătorie aranjată cu o fată dintr-o familie importantă din Fès, și avea patru copii. Trei băieți și o fată.

Pe vremea aceea, Fès încă întorcea spatele lumii. De peste 40 de ani, Marocul se afla sub protectorat francez și vechea aristocrație fassi care domina orașul își menținea autoritatea cu un calm și cu o seninătate remarcabile. Ce se întâmpla în afara medinei [1] nu-i privea. Pentru ei, lumea se termina aici, la aceste străduțe, la aceste case vechi dintre care unele erau chiar palate, așteptând veșnica întoarcere a sezonului lămâilor. Meșterii se ocupau cu meșteșugurile, negustorii cu negoțul, nobilii străbăteau călare străduțele strâmte și nu aveau nicio îndoială privind superioritatea lor de clasă. De altfel, chiar ei aleseseră în secolul al XIX-lea o piață micuță, rotundă, între Achabine și Chemayine, în capătul medinei, pentru a se ține aici o dată pe lună, într-o joi, un târg la care se vindeau sclavi negri, aduși din Africa.

Sclavia era un lucru firesc. Exista pretutindeni pe pământ, iar fassii nu erau dispuși să schimbe ceva, indiferent ce, în rânduiala nedreaptă a lumii. Se mulțumeau să trăiască potrivit tradițiilor, convinși că aveau datoria să le continue și să le protejeze. Primii sclavi sosiseră în Maroc ca urmare a comerțului pe care fassii mai întreprinzători îl făceau cu cele mai apropiate țări din Africa. Însă nici prin gând nu le trecea să se considere africani, deși împărțeau același continent. Fassii erau albi, așadar superiori tuturor negrilor, de oriunde ar fi venit ei.

În ajunul independenței țării, la Fès nimic nu se schimba, nimic nu putea să se schimbe. Francezii observau totul de la distanță. Un strat de lână și de mătase acoperea orașul. Și câte istorii și taine erau zidite sub el! Curios lucru, nimeni nu era gata să le spună, să le dezvăluie, să le elimine din această societate mulțumită de ea însăși, de originile, de tradițiile, de cultura ei care se confunda cu înseși valorile islamului. Totuși, numeroși evrei și musulmani, alungați din Andaluzia de Isabela Catolica, își găsiseră adăpost în Fès, asigurând bogăția orașului, înnoirea și originalitatea sa. Se pare că pe atunci te puteai converti fără ca măcar să-ți schimbi numele. Însă acea epocă părea să fi apus.

Pentru nevoile comerțului său cu mirodenii și cu produse rare, Amir călătorea în fiecare an în Senegal, părăsind orașul Fès pentru mai multe luni. Acolo, tatăl și bunicul său, care se îndeletniciseră cu același negoț înaintea lui, aveau obiceiul să-și ia o nevastă pe durata șederii. Lui Amir îi plăcea să respecte regulile și și-ar fi reproșat dacă ar fi făcut ceva interzis de religie, așa că ceruse sfatul lui Moulay Ahmad, marele profesor de teologie de la Universitatea Al Quaraouiyine, întrebându-l dacă o „căsătorie de plăcere", cum i se spunea, nu era un păcat, o abatere de la credința lui, care pe deasupra i-ar răni și soția. Amir avea anumite scrupule în această chestiune.

Moulay Ahmad îl liniști, citându-i versetul 24 din sura Femeile: „…vă este îngăduit să vă folosiți averile pentru a vă căsători cu celelalte și nu pentru a vă desfrâna. Dați-le femeilor cu care v-ați desfătat răsplata, căci aceasta este o datorie." [2] Cu alte cuvinte, unui bărbat care lipsește multă vreme din căminul său îi este îngăduit să încheie o căsătorie „de plăcere", „pentru desfătare", „pentru tihnă", care să-i garanteze femeii o zestre și respectul celui care o ia de soție. Dumnezeu a stabilit toate acestea pentru a lupta împotriva prostituției.

– E adevărat, adăugase Moulay Ahmad, că o căsătorie de plăcere încheiată în afara căminului conjugal pentru o perioadă anume de timp are parfumul lucrului interzis și poate să atâțe poftele animalice ale

bărbatului. Însă sub nicio formă nu trebuie văzută drept o încurajare de a o umili pe soția legitimă rămasă acasă sau de a o maltrata pe cea cu care te-ai desfătat o vreme. „Plăcerea“ se referă aici la scurtimea relației. Cealaltă căsătorie, statornică și având ca scop procrearea, nu exclude plăcerea, ci o diluează.

Amir îl ascultă cu atenție pe învățat:

– Se zice că și preaiubitul nostru Profet ar fi încheiat o căsătorie de plăcere. Și că al doilea calif, Omar ibn al-Khattab, a interzis această versiune înainte să moară. De altfel, este un motiv de dezacord între șiiți, care o acceptă, și sunniți, care o pun la îndoială. Însă au existat multe discuții pe acest subiect între teologii sunniți, și al-Chafi, de pildă, a recunoscut această căsătorie cu condiția ca intențiile partenerilor să fie clare, iar durata ei, bine stabilită. De aceea, practica a continuat până în ziua de azi, esențialul fiind păstrarea limitelor decenței și a respectului față de femeie.

De atunci, cu sufletul împăcat, Amir încheia la fiecare călătorie în Africa o căsătorie de plăcere, pentru a se pune la adăpost de păcat.

După un an petrecut în Fès, făcând negoț și veghind asupra familiei, veni iar momentul ca Amir să pornească spre Africa. Anul acesta hotărâse să îl ia cu el pe Karim, cel mai mic dintre fiii săi. La lăsarea serii, Amir, ocupat cu pregătirile de plecare, nu putea deloc să adoarmă. Își lăsa gândurile să hoinărească și să se strecoare printre murmurele orașului Fès cufundat în întuneric. Iar aici întâlnea sufletul neliniștit al celor adormiți și siluetele acelor femei care noaptea știu atât de bine să-și mișcă trupurile și formele, încât tulbură visele născânde, zugrăvindu-le în culori atât de extraordinare, că îl fac să călătorească pe orice bărbat captiv în străfundurile nopții.

În ajunul plecării, mai tulburat decât oricând de viziunile sale, Amir se ridică din pat și coborî în grădina casei. După ce se plimbă câteva clipe în penumbră, descoperi, între frunzele de un verde ca sticla ale unui palmier, o floare albă care se deschidea, părând să vestească, singură și

mândră, sosirea apropiată a verii și, mai târziu, a curmalelor toamnei.

Amir observă această minune a naturii și îi mulțumi Domnului că îngăduise să se ivească în grădina lui o atare frumusețe. Se uită îndelung la floarea de o albeață strălucitoare și se gândi la tânăra fulani pe care o cunoscuse în ultimele sale călătorii și pe care spera s-o revadă curând, departe de această grădină, într-o altă țară, într-o altă lume, într-un alt timp. Și își zise: „Cât îi seamănă floarea! Pe cât de albă este ea, pe atât de neagră este femeia aceea tânără, care mirosea a ambră și a santal!“

2

Când porni din Fès spre Senegal, împreună cu tatăl său, Karim tocmai împlinise treisprezece ani și purta mândru la gât a patra medalie câștigată la ultima competiție de natație la care excelase. În cursul călătoriei, tatăl său avea de gând să-l lase câteva zile în grija unui bătrân înțelept din Gorée, renumit că îngrijea copii născuți cu handicap.

Karim nu era un copil ca alții. Era vioi, inteligent, dar exista la el o anumită întârziere. Pe atunci, acești copii erau lăsați de capul lor, li se permitea să plece singuri, să se întoarcă, iar dacă se rătăceau, întotdeauna se găsea cineva care să-i aducă acasă.

La nașterea lui Karim, Touria, moașa, spusese că pruncul avea o inimă pură, albă ca mătasea, și că trebuia lăsat să trăiască și să se dezvolte în ritmul său. Mama lui, Lalla Fatma, plângea, în vreme ce Amir, tatăl, încerca să accepte vorbele moașei.

Amir chemă un medic francez ca să-l examineze pe Karim. Însă nu prea înțelese ce spunea specialistul. Auzi pe parcursul consultației cuvinte complicate, „cromozom“, „trisomie“, „mongolism“. Medicul luă o foaie de hârtie și desenă o ramură cu linii de-o parte și de alta, explicându-i că exista o chestie în plus și că fiul său purta în el această chestie, ceea ce avea să-i întârzie dezvoltarea, dar că nu era ceva grav, fiindcă astfel de copii aveau o speranță de viață destul de mică și curând

o să se ducă, iar familia va scăpa de el. Sub privirea buimacă și incredulă a tatălui, medicul merse până acolo, încât îi propuse să-l încredințeze pe Karim unei asociații din Franța care se va ocupa de el. Amir nu avea să-l mai vadă niciodată, trebuia doar să plătească și toată povestea va fi încheiată. Francezul era un om de bună-credință, repeta ce fusese învățat și nu părea să-și dea seama că rănea adânc un tată. Înainte de a pleca, se apropie de Amir și îi șopti:

– Știți, chiar și generalul de Gaulle a avut un copil ca al dumneavoastră, o fată, așa că… Puțini oameni știu, dar în armată se șușotește că o considera singura înfrângere din viața lui. În ziua morții ei, cică ar fi zis: „Acum e și ea ca toți ceilalți."

Amir îi mulțumi francezului, plăti consultația și se întoarse la soția sa care nu se oprea din plâns. Moașa, care asistase la consultație, încerca să-i liniștească pe toți. Bănuind că doar Amir era în stare să o asculte, se străduia să-l îmbărbăteze:

– Acest copil este un noroc, un semn de la Dumnezeu, un bine pe care Dumnezeu vi l-a trimis. Sunt copii care nu cunosc răul și e peste puterile lor să se abată de la calea binelui. Trebuie iubiți, căci afecțiunea pe care o poartă ei este infinită. Nu poți să-i respingi sau să-i ascunzi. Am cunoscut unii care trăiesc și acum și care, adulți fiind, primesc și mai multe vizite, de parcă ar fi sfinți sau îngeri. Acest copil e o lumină, veți vedea, o să vă înseninеze viața.

Ca un bun credincios ce era, Amir acceptă destinul și își zise: „Dacă Dumnezeu a lăsat să se nască acest copil înseamnă că are motivele Sale, cine sunt eu să pun la îndoială voința divină? Copilul are înzestrările lui, va avea o viață a sa, iar eu o să-i fiu alături până la ultima mea suflare. Dumnezeu e mare. Cunosc învățătura Profetului: «Credinciosul este gata să îndure nenorocirea și încercările.»"

Lalla Fatma nu vorbea, stătea cu ochii în tavan și refuza să alăpteze pruncul. Pentru prima dată de când se căsătoriseră, Amir îi vorbi răspicat. Ea trebuia să accepte realitatea. Cuvintele aspre rostite de el o tulburară mai întâi, făcând-o să plângă și mai tare. Apoi, după câteva

clipe de tăcere, întinse brațele să ia copilul și îl puse la sân.

De atunci, Karim avea un loc aparte în cadrul familiei. Creștea alintat și iubit. De câte ori sosea în Fès un medic nou, Amir îl consulta ca să afle dacă starea fiului său se va schimba cândva. Dar înțelese că acest copil nu avea nevoie decât de un lucru, de iubire. Să se simtă iubit îl făcea normal și fericit.

Când împlini doisprezece ani, tatăl său îi făgădui ceva: „Data viitoare când călătoresc în Senegal, te iau cu mine!“

Nebun de bucurie, Karim se repezi spre vechiul pian dezacordat și cântă o melodie ca să-și exprime fericirea. Frații săi și sora sa nu aveau niciun cuvânt de spus. Hotărârile tatălui nu se discutau. Aceasta era tradiția. Nu ridicai glasul când te adresai părinților, le sărutai mâna și umărul și coborai privirea când le vorbeai. Așa se făcea.

Câteva luni mai târziu, la începutul iernii, Amir îi ceru soției să pregătească bagajele pentru el și pentru fiul lor Karim. Părăsiră casa în toiul nopții și străbătură orașul pustiu, ceea ce dădea plecării lor un aer magic, ireal.

Călătoria cu trenul, cu trăsura și pe spinarea cămilelor dură mai bine de două săptămâni. Vremea era blândă, iar popasurile, destul de dese. După ultima rugăciune de seară, Amir profită de răgaz pentru a-i transmite fiului său tot ce învățase despre acest continent și despre locuitorii săi. Îi spunea: „Știu că n-ai nevoie să te previn, tu ești bun și inteligent. Dar în țara asta, trebuie înainte de toate să dai dovadă de respect. Dacă vrei să fii bine tratat și prețuit, începe prin a avea o purtare fără cusur. Fă din respect și generozitate reguli de la care să nu te abați. Oamenii sunt foarte sensibili și îți vor întoarce însutit ceea ce le oferi. Au fost atât de umiliți și de disprețuiți de coloniști, de toți albii veniți din Franța și din Belgia, încât nu au încredere în nimeni cu pielea albă. Dar nu uita că și noi suntem africani. Nu suntem negri, dar aparținem acestui continent și popoarelor sale. Amintește-ți că preaiubitul nostru Profet l-a eliberat pe Bilal Ibn Rabah, sclavul negru, cu glas frumos. A fost numit

de Mahomed primul muezin al islamului. Din păcate, sclavia rămâne o tradiție pentru cei care se simt superiori. O să vezi, vom fi întâmpinați cu multă prietenie. Să fim demni de primirea și de ospitalitatea lor.“ Apoi, pentru a restabili echilibrul, adăugă: „Dar să nu crezi că toată lumea e atât de bună ca tine; oameni răi există pretutindeni, să fii atent atunci când nu sunt lângă tine.“

Karim îl asculta cu sfințenie pe Amir. Ținea mult la binecuvântarea tatălui tău. Nici nu-i trecea prin minte să se revolte sau să-i pună la îndoială vorbele. Amir spunea ca pentru a se justifica: „Coranul ne sfătuiește să avem un respect absolut pentru tată și pentru mamă, ca și pentru cei care ne învață, împărtășindu-ne știința lor, profesori, filozofi, cărturari sau simpli dascăli de școală.“ Și adăuga: „Nicio reușită nu-i posibilă în viață fără această binecuvântare; respectul este un semn al umilinței, cel mai bun mijloc de a învăța și de a progresa.“

Karim înțelegea perfect tot ce îi spunea părintele său. Avea o agerime aparte, însă îi era greu să răspundă și încă și mai greu să-și dezvolte gândurile. I se întâmpla să se enerveze, să se facă roșu la față când cuvintele nu-i ieșeau din gură sau ieșeau trunchiate, în bucăți mărunte. Repeta același sunet, bolborosea, de parcă implora o forță interioară să-l ajute să vorbească. Chiar de la început, Amir hotărâse să-l trateze ca pe un copil fără probleme, fără a pierde din vedere însă că handicapul lui exista și că trebuia să se țină cont de el în anumite situații. În pofida intervențiilor lui Amir, Lalla Fatma nu se simțea în largul ei cu acest copil și prefera să se ocupe de ceilalți trei. Însă Karim era foarte afectuos cu mama sa. Când îi spunea cu vorbele lui stângace cât o iubește, ea plângea. Și în loc să se bucure, întorcea capul, căutând o batistă ca să-și șteargă lacrimile. Într-o zi, el îi zise: „Și eu, eu… eu… plâng…“

Caravanierul, un sahrawi, vorbea foarte puțin. Cu pielea arsă de soare, cu trupul uscat, mergea înainte sigur pe el. Purta de-a curmezișul pieptului o pușcă veche, iar la centură, un pumnal. Era epoca hoților de drumul mare, care atacau călători. Însă el cunoștea trecătorile ce trebuiau

evitate și își conducea clienții în deplină siguranță. Deșertul nu avea secrete pentru el. Din acest motiv, călătoria dura o zi sau două în plus. Însă nici Karim, nici tatăl său nu se grăbeau și mai ales nu-l ofensau niciodată pe ghid, care, pe deasupra, era și un bun bucătar. Știa că fassi erau delicați, obișnuiți cu mâncăruri fine, nici prea iuți, nici prea grase. Le pregătea clătite umplute cu bucățele de carne sărată și ouă fierte tari cu chimen. Mesele se încheiau cu câteva curmale. Uneori, le dădea să bea lapte de cămilă, însă observase că ei se sileau să înghită. Preferau ceaiul verde cu mentă. Însă el îl îndulcea prea mult; de fiecare dată Amir și fiul său cereau apă caldă ca să mai dilueze zahărul. Asta îl făcea să râdă.

Bărbatul era un fost războinic. Luptase împotriva armatei spaniole care, în 1934, se instalase în provinciile din sudul Marocului, printre care și Sidi Ifni, orașul său natal. Țara se afla sub protectorat francez, dar o parte era ocupată de Spania condusă de un general pe nume Franco.

Într-o seară le povesti unul dintre episoadele acestui război anticolonial:

– Spaniolii n-aveau nicio rușine; se purtau ca niște derbedei și credeau că băștinașii sunt vite de povară. Erau niște militari lipsiți de clasă, ne disprețuiau; se spunea că fuseseră pedepsiți și trimiși în deșert, despre care nu știau nimic. Beau alcool și nu arătau pic de respect față de familiile noastre. Într-o zi, un tată a cărui fiică fusese răpită de un grup de soldați beți a pus mâna pe un cuțit și l-a înfipt în ceafa unui subofițer. L-au ucis pe loc. În ziua următoare, înmormântarea lui a fost pentru noi un prilej de a ne arăta furia. Armata a tras în noi. Au fost trei morți și cinci răniți. Din acel moment, rezistența s-a organizat de la sine. Armata știa că nu acceptam ocupația. Eram puțini și discreți, sabotam ce încercau soldații să construiască. Ura era adâncă și într-o tabără, și în cealaltă, numai că noi eram de partea dreptății și a justiției. De ce veniseră soldații ăștia zdrențăroși să ne ocupe pământul? Le-am făcut noi viața grea. Într-o bună zi o să plece de tot și sper să nu mai pună în veci piciorul în țara noastră.

Într-o noapte, când se pregăteau să se culce, Karim tresări și spuse:

– Leu! Am… am văzut leu…

Caravanierul răspunse categoric:

– Aici nu există lei.

Karim tot insista, însă ghidul îi întorcea spatele. Amir își făcea griji, știind că fiul său nu vorbește niciodată la întâmplare sau în glumă. Așa că îl rugă pe ghid să meargă să verifice. Omul se supuse impasibil. După câteva minute, se întoarse îngrozit, afirmând că într-adevăr fusese un leu, dar plecase. Își agită în aer pușca veche:

– De-acum înainte o să cred tot ce-mi spune Karim!

Dormiră un somn scurt și agitat. În toiul nopții, porniră iar la drum, obosiți și tăcuți. La un moment dat, Amir își întrebă fiul dacă vede ceva periculos sau dacă aude zgomote neliniștitoare. Karim, pe jumătate picotind, răspunse:

– Nu, nu, nimic… Doar un pian… văd, aud… fată pi… pian…

Karim cânta la pian fără să fi luat vreodată lecții. Nu era puțin lucru, avea el acest dar. În timpul călătoriei prin deșert, unele melodii îi reveneau în minte. Muzica îi lipsea.

Sahrawi se miră:

– După leu, un pian!

Karim își duse degetul la tâmplă:

– Aici, înăuntru!

– Auzi muzică?

– Da, mu… zică… bu… bună…

– Ești norocos.

Karim asculta în minte un concert. Părea cu totul subjugat. Dintr-odată se opri și zise:

– Pi… pianul trebuie să facă pipi!

Se îndepărtă de caravană și urină râzând.

Dimineața devreme ajunseră la Ndar, numit și Saint-Louis, primul oraș întemeiat de europeni în Africa Occidentală. Cerul era alb și aerul, umed, ceea ce îl făcu pe Karim să spună: „Parcă suntem în hammam.“ Amir îi

explică diferența de climă dintre cele două țări. Devenise un bun cunoscător al civilizației africane. Îi spuse: „Ne apropiem de capitala Dakar. Aici suntem la gura de vărsare a fluviului Senegal. Privește vegetația și toate minunățiile create de apă. Sunt arbori acvatici, nu fac fructe, doar mărginesc fluviul și oferă umbră călătorului." Caravanierul, mulțumit că-i adusese până aici, deveni dintr-odată guraliv. Nu mai contenea să vorbească despre frumusețile țării, despre amabilitatea oamenilor și, mai ales, despre disponibilitatea femeilor. Ca un veritabil ghid, povestea istoria orașului, insistând asupra comerțului înfloritor cu aur și cu fildeș. Amir îl întrerupse amintindu-i că tot în acest oraș veneau negustorii după sclavi. Celălalt adăugă că tot de aici un aviator francez decolase cu un mic avion și ajunsese hăt departe! Atras de povestea acestui bărbat, Karim îl întrebă unde era el acum, ce realizase. Tatăl său îi promise că se va interesa. Deocamdată, hotărâră să-și lase bagajele și să se curețe puțin. În apropiere era un lac micuț în care se scăldau cu mare zarvă niște copii. Amir își făcu abluțiunile, se întoarse în direcția Meccăi și se rugă, mulțumindu-i Domnului că le îngăduise, lui și fiului său, să ajungă cu bine în acest loc magic, cu vechi construcții coloniale. Peste noapte, caravanierul îl trezi pe Amir ca să-i spună: „Mermoz… aviatorul… Mermoz îl chema, îmi aduc aminte, a ajuns tocmai în Merika, în Lamerik…"

Petrecură două zile și două nopți la Ndar, apoi, de cu zori, își continuară drumul spre Dakar. Călătoria dură o zi și o parte din noapte. Amir aștepta răsăritul soarelui ca să intre în Dakar, oraș care, cu bulevardele sale bine croite și cu clădirile moderne, îi amintea de Casablanca. Caravanierul era agitat. Amir plăti ce-i datora și îi spuse: „Caută-ne peste două luni. Nu vom fi departe de Moh."

Moh era proprietarul unui mic hotel, „Prietenul Călătorilor", unde lui Amir îi plăcea să poposească înainte de a-și face intrarea „oficială" în centrul Dakarului. Se spălară, mâncară și se odihniră puțin. Fuseseră tratați ca niște prinți. Apoi Amir plecă după ce-i spuse fiului său: „Nu mă aștepta ca să mănânci. În lipsa mea, Moh va avea mare grijă de tine."

Karim ieși să se plimbe. Amir nu considerase necesar să-i spună să fie atent. Știa că fiul său avea un simț al orientării foarte dezvoltat și că avea să se întoarcă fără probleme. În timpul plimbării, pe Karim îl încercă o senzație ciudată, dar plăcută: i se părea că e în siguranță aici, ca și cum toți senegalezii erau membrii familiei sale. Totuși, nu se prea obișnuia cu căldura apăsătoare și cu soarele aspru. Se înfierbânta, nădușea. Se întoarse la hotel și își trase pe el o *gandura* [3] largă și ușoară. Veșmintele sale europene nu se potriveau cu clima de aici.

De puțină vreme, în cursul călătoriilor în Senegal, Amir își luase obiceiul să încheie o căsătorie „de plăcere" cu Nabu, o tânără fulani superbă, de un metru optzeci. Venea în fiecare an în aceeași perioadă, își lăsa lucrurile la Moh, reînnoia contractul de căsătorie cu Nabu, se instala în casa pe care i-o construise și trăia cu ea ca un stăpân mulțumit și iubit. Din fericire, n-aveau copii. Pentru el, Nabu era o magiciană, un pic vrăjitoare și, mai ales, de o mare frumusețe și senzualitate.

Tânăra părăsise colegiul francez după ce-și luase diploma. Era mândră de asta și printre rudele sale trecea drept cea „care dobândise știința străinilor". I se întâmpla adesea să îndeplinească funcția de scrib public: întocmea atât scrisori de dragoste pentru femeile părăsite de legionari, cât și plângeri către administrația colonială.

În brațele ei, tatăl lui Karim își pierdea capul. Ea îl copleșea cu acrobații sexuale care îl secătuiau de energie. De fiecare dată când își încheia rugăciunile zilnice, el ridica palmele lipite spre cer și-i mulțumea Domnului că i-a scos-o în cale pe această femeie care îi oferea o plăcere cum nu mai cunoscuse înainte și pe care n-o regăsea lângă nicio altă femeie. Însă nu existau doar momente de plăcere trupească; Amir se lăsa uneori purtat de un oarecare romantism, deprins de la poeții arabi și persani. I se întâmpla să-i recite versuri pe un ton afectat. Asta îi stârnea râsul lui Nabu. Dar nu răspundea nimic, se lăsa iubită și făcea totul pentru mulțumirea bărbatului ei. Erau fericiți și Amir nu înțelegea de ce

la Fès relațiile erau complicate.

Într-un an, vru să o ia cu el în pelerinaj la Mecca. Dar descoperi cu acest prilej că nu era musulmană, că religia ei n-avea nicio legătură cu monoteismul și că, de fapt, nici nu aparținea unei religii anume. Când voia să se roage, se ducea să-și petreacă noaptea sub cel mai vechi, mai mare și mai frumos arbore, aflat la ieșirea din oraș. Era un arbore maiestuos, de care niciun antreprenor de lucrări publice nu îndrăznise vreodată să se atingă. Chiar și francezii care se ocupaseră de lucrări au trebuit să-l ocolească atunci când au trasat șoseaua. Nabu îi mângâia scoarța, îi vorbea și se simțea bine, convinsă fiind că strămoșii își lăsaseră în el o părticică de suflet. Arborele era Dumnezeul, refugiul, lucrul ei sacru. Îl numea „Hagi Baba". Umbra lui o alina, măreția și vârsta sa înaintată o linișteau. Îi plăcea să i se destăinuie în singurătate, când soarele dispărea, lăsând aerul încărcat de o pulbere gri, albastră, argintie. Era momentul potrivit, credea ea, să-și lipească obrazul de una dintre ramuri și să-i vorbească în wolof, limba ei maternă: „Din gândurile mele lumina a pierit, acum au ceva întunecat în ele, care nu-mi place. Poate am comis greșeli mari, mici sau simple stângăcii. Ieri, din neatenție, am călcat pe o bucată de pâine. Am luat-o, am sărutat-o și am dat-o găinilor, dar n-am fost mulțumită de mine. În altă zi, m-a copleșit o senzație ciudată și m-au podidit lacrimile, deși n-aveam niciun motiv să plâng. Auzeam și o muzică stridentă care amintea de sunetul neplăcut făcut de meșterul ambulant care ascute cuțite pe străzi. Am văzut o caravană lungă coborând de pe munte, precedată de un imens văl galben ce flutura cu putere în vânt. Oameni fără brațe, alții fără picioare se adunau la intrarea în oraș. Mă vedeam de-o șchioapă, alergând ca o gazelă, cu pielea și ochii plini de praf. O vreme când orice era posibil. Într-o dimineață, am observat niște femei cu chipuri triste, gata să plângă. Nimeni nu știa de ce. Priveam cerul și nu zăream nimic liniștitor. Înainte, albastrul său îmi trezea pofta de dans. De curând, albastrul a dispărut și iată-mă îngenuncheată în fața ta, o, Hagi Baba. Am înțeles greșit mesajele tale, vorbele tale aduse de vânt? Mi-am pierdut de tot încrederea în

sufletul meu?

Bunica mi-a destăinuit ceva. Mi-a spus că sunt făcută din aceeași materie ca visele, că ochii mei sunt deja în altă parte; mi-a spus și că visele nu sunt nimic altceva decât mesaje pe care moartea ni le trimite ca să ne obișnuim cu existența ei. Dar, în ciuda a toate, mă însuflețește speranța de a-l revedea pe bărbatul meu alb, cel care mă vizitează o dată pe an. E un om bun. Dă-i forța să mă facă fericită… El știe, bănuiește că nu sunt o femeie fidelă, cum să fii când te-ai născut cu o dorință mai puternică decât rațiunea, nu-i niciun rău în asta; nu discutăm, el știe, dar nu zice nimic. La drept vorbind, habar n-am.

Iarna, vărul meu Wad mă încălzește când mi-e frig. Îmi cunoaște perfect trupul și nevoile sale. Știe să-i redea viața și energia. Nu vorbim despre asta. E suficient să ni se întâlnească privirile, eu o iau înainte și el mă urmează. Știu ce-mi va oferi el și ce-i voi oferi eu. Îmi plac aceste momente, chiar înainte de a ajunge în pat. Visez și simt bucurie în inimă și în trup. Mi se întâmplă uneori să tremur de plăcere.

Primăvara, Degaule, vecinul nostru care mi-ar putea fi tată, se invită la mine și mă mângâie noaptea întreagă, nimic altceva. Nu mă împotrivesc, mărturisesc că îmi place, mă odihnește, mă las în voia mâinilor și a gurii sale și mi se întâmplă uneori să ațipesc sub dezmierdările lui blânde. Se pricepe ca nimeni altul. A doua zi primesc coșuri cu fructe și legume, suluri de pânză și tămâie, câteodată îmi trimite carne uscată. Mâncare pentru o lună. Când simte că mi s-au terminat proviziile, vine să-mi bată iar în fereastră.

Se întâmplă să cedez și rugăminților repetate ale unui tânăr doctor francez, care zice că s-a îndrăgostit nebunește de mine, ceea ce mă face să râd. Când e deasupra mea, tot corpul i se înroșește și transpiră. Asta mă sperie. Îmi spune că-i din cauza timidității și a sentimentului de culpabilitate. Într-o zi i-am cerut să-mi explice ce înseamnă culpabilitate. Mi-a povestit că este însurat cu o femeie albă, care îl așteaptă la Dijon, și că, atunci când vine la mine, simte că cineva îl lovește cu pumnul în inimă, îl doare, apoi acest cineva se apucă să-i facă reproșuri, degeaba își

astupă el urechile, aude cum îl ocărăște, așa că lasă capul în pământ și îi cere iertare lui Camille, care a rămas la Dijon. Asta e culpabilitatea. Eu nu cunosc asemenea lovituri de pumn și ocări. Îi ofer plăcere, iar el îmi dă multe medicamente, pe care le împart rudelor mele. Deunăzi mi-a dăruit un parfum de la Paris. Când mă dau cu el, mă simt ca o vânzătoare de sex, miroase ciudat, eu prefer ambră și mosc naturale, prefer săpun negru și *rhassoul* pe care mi le aduce Amir din Fès.

Ah, stăpânul meu, bărbatul meu, singurul prinț care mă copleșește și mă face cu adevărat frumoasă. Când Amir e aici, sunt cu totul a lui; nimeni nu îndrăznește să se ia de mine. Atârn drapelul marocan pe acoperiș și ard tămâia paradisului. Toată lumea știe că a sosit bărbatul meu. Vecinele vin să-mi ureze fericire și belșug; nu-mi fac niciun rău, deși mă invidiază. Mă pregătesc două zile ca să-l întâmpin și să mă dăruiesc lui trup și suflet. Mă port altfel, simt cum devin altă femeie, îi aparțin și îmi place sentimentul de a fi a lui, în întregime a lui. Poate că situația asta nu o să dureze, poate că moralitatea nu e respectată. Mă aflu azi la poalele tale, agățată de rădăcinile tale, o, Hagi Baba, sunt slabă și mă supun voinței tale! De fiecare dată când vine, Amir mă duce la scribii din moschee, să întocmească un contract de căsătorie temporară. Cred că se numește «căsătorie de plăcere». Amir vrea neapărat să-și respecte religia. Eu n-am nimic de zis; el mă răsfață, iar eu mă îngrijesc foarte bine de el.

Într-o zi, l-am întrebat: «De ce căsătoria noastră este de plăcere? Cealaltă, cea cu soția ta din Maroc, ce fel de căsătorie este?» El m-a privit și mi-a răspuns: «Acolo e tradiția, aici e libertatea!»

Mama e rea cu mine, are nevoie de bani, îi dau când am, dar ea îmi spune: «Sunt bani murdari.» Nu știu ce să fac ca s-o potolesc. N-a suportat niciodată să vadă că nu mai poate să mă controleze și că bărbații îmi cad la picioare… Dar eu nu fac nimic rău!“

Anul acesta, Nabu nu-și găsea liniștea. Pe lângă invidia tot mai aprigă a vecinelor, spiritele îi băgaseră în cap că, din cauza infidelităților față de

Amir, o să moară în împrejurări neprevăzute. O să fie azvârlită din vârful unei stânci, înțepată de o viperă cu chip omenesc, strivită de un elefant cuprins de nebunie, spânzurată într-un puț, sufocată într-un sac de iută sau de plastic, otrăvită de vreo vecină? Sau pur și simplu va face infarct în somn, în timp ce visează la prințul ei arab? Căpătă convingerea că va muri înecată. Dar, dacă privea în jur, nu exista lac sau mare ori cel puțin, de unde se găsea ea, nu le vedea. Își spunea că spiritele se înșală, că mai bine ar lăsa-o în pace și s-ar duce în altă parte.

Merse să ceară sfatul baobabului, dar nu simți nimic. Copacul era mut, nepăsător, absent. Desprinse cu degetele o bucată de scoarță și se apucă s-o mestece. Era atât de amară, încât o scuipă și plecă în fugă. Apoi se întoarse, îngenunche și îi ceru iertare. O ramură se aplecă spre ea și îi mângâie umerii. Însă asta n-o liniști. Înfricoșată, simțea în ea o fierbințeală care sporește. Oare îi sunase ceasul? Totuși, era tânără și în putere. Începu să transpire abundent și văzu pe cer stele roșii, semn că fusese atinsă de blestem. Nimic nu mai era la locul cuvenit. Se simți dintr-odată cumplit de singură și scoase din buzunar o oglinjoară în care se privi. O copleși groaza. Cea care se uita la ea era plină de zbârcituri, bătrână și rea, avea albul ochilor îngălbenit și bale la colțurile gurii. Întoarse capul spre vecina ei, mamă a opt copii, fără soț, fără ajutor. Nabu știa că invidia și gelozia o rodeau pe femeie. Probabil reușise să-i facă farmece, mai ales că faimosul Dia, cel mai mare vrăjitor al țării, tocmai poposise în oraș după ce lucrase pentru un om foarte bogat care își pierduse putința sexuală. Dia avea reputația că topește fierul doar uitându-se la el. Știa să tămăduiască sufletele aflate în situații grele și să îndepărteze răul de trupurile amenințate de boală. Și putea să tulbure judecata și să facă somnul imposibil. Se zicea că, în felul acesta, un mare om înnebunise și se aruncase de pe o stâncă înaltă.

Pentru prima dată, Nabu se temea, ea, care nu cunoscuse niciodată această senzație. Acum descoperea spaima care întorcea totul cu susul în jos, vărsa noroi în apa limpede, smulgea rădăcini și vopsea lumea în cenușiu și negru. Frica o chinuia, își simțea trupul scuturat, răscolit,

brutalizat. Se gândea: „Sunt ca o rufă pe care destinul o stoarce; ce picură din ea nu-i apă, e sânge, sângele meu, pe care trebuie să-l pierd, fiindcă sunt pedepsită, deși n-am făcut nimic rău, sau nu ceva cu adevărat rău. Semnele prevestitoare nu dispar. Ce să fac? Cu cine să vorbesc? Sunt singură și mă zbat într-o pădure întunecată, printre umbre nerușinate ce urmăresc să mă facă să-mi pierd mințile. Jur să mă dedic în întregime omului meu, numai și numai lui, singurului, unicului meu bărbat, Sidi Amir, cel mai generos dintre bărbați.“

Cu câteva zile înainte de sosirea lui Amir, Nabu avu ideea să se ducă să-l vadă pe Moha, bătrânul înțelept din Thies, un orășel la est de Dakar. Moha, cel mai nebun și totodată cel mai omenos din confreria Tijaniyyah. Coresponda cu sufiști din Fès care își petreceau mare parte din timp studiind textele sacre. Vorbele sale erau cunoscute că alinau și redau speranța și răbdarea. Spunea tot ce gândea, n-avea nimic de pierdut, nici măcar de viața lui nu se sinchisea. Locuia înăuntrul unui bătrân baobab mort de mult, care nu mai avea nicio putere. Făcuse o scobitură în trunchiul copacului și trăia singur. Când și când, un câine vagabond se adăpostea acolo. Moha își împărțea cu el puțina mâncare și îl lăsa să plece. Nabu nu venise cu mâna goală. Îi oferi un borcan cu miere și măsline aduse de Amir din Fès la ultima vizită.

Moha îi aminti că frumusețea ar putea fi sursa problemelor sale. Gelozia era un păianjen care își țesea pânza în jurul sufletului ei. Soarta cea rea trebuia zădărnicită pentru a-i permite să trăiască în pace. Ea îi mărturisi cât de mult i-ar plăcea ca Amir să-i propună cândva să trăiască împreună cu el la Fès. Moha se strâmbă. Cunoștea bine orașul și pe locuitorii săi:

– Sunt oameni civilizați, dar se simt superiori nouă, în orice caz au convingerea că Domnul i-a ales pe ei. Sunt buni musulmani, persoane de treabă, dar le place să stăpânească, să domine. Tu ești neagră, eu sunt metis, nu ne găsim loc în inima lor, în orașul lor. Dar cine știe? Poți să dai de niște familii generoase, care să respecte oamenii în general. Dacă pleci,

trebuie să ai asupra ta ceva să te protejeze. Eu nu sunt vraci, dar am niște amulete pe care am copiat cu mâna mea versete din Coran. Dacă tu crezi în ele, te vor proteja, dacă nu, va trebui să înfrunți singură probleme grele. Dacă vrei, o să-i scriu lui Si Mostafa, un bărbat cu care corespondez; este imam la Marea Moschee și universitate din orașul vechi.

Nabu îi reaminti că nu este musulmană.

– E momentul să îmbrățișezi această religie care, dacă este bine înțeleasă, poate fi de mare ajutor. Dintotdeauna oamenii au avut nevoie să-și potolească temerile. Mă gândesc că au creat religiile ca să suporte viața și misterele ei, moartea fiind principala enigmă pe care n-a dezlegat-o nimeni niciodată. Eu dau crezare tuturor profeților. Cunosc câteva texte, le-am învățat pe de rost, și pot să-ți spun că islamul, catolicismul și iudaismul sunt religii asemănătoare. Toate au menirea să-l aline pe om și să-l avertizeze când întrece măsura; pentru asta există infernul și paradisul.

Ea îl întrebă ce trebuie să facă pentru a deveni musulmană. Moha o sfătui să stea de vorbă cu bărbatul ei. El era cel mai potrivit s-o inițieze în religia lui Mahomed. Moha îi spuse să-i mulțumească lui Amir, mierea și măslinele din Fès erau nemaipomenite. Ea plecă împăcată, hotărâtă să devină musulmană.

Pe drumul de întoarcere, se opri în fața baobabului ei, privindu-l fix de parcă îi cerea permisiunea, binecuvântarea, sprijinul. Era chiar fericită de această inițiativă care, gândea ea, avea s-o scape de temeri, de deochiul femeilor invidioase pe ea. Spunea: „Allah e mare, nu mă mai tem.“ Ajunsă acasă, se reculese în tăcere, cerând iertare că păcătuise atât. În adâncul sufletului, hotărî că niciun bărbat n-o va mai atinge vreodată, în afară de Amir. Se spălă frecându-și cu putere pielea, ca pentru a înlătura complet amintirea actelor sexuale pe care le avusese cu alți bărbați. Freca până simțea că o doare. Trebuia să dobândească o piele nouă, să devină o doamnă demnă de a fi soția unui Amir, bărbatul providențial, bărbatul bun și generos. Îi vorbi propriului trup de parcă ar fi fost o persoană:

„Acum o să fii înțelept, gata cu acrobațiile, gata cu viciul; firește, vei oferi plăcere, dar fără nebunie!“ Abia termină cu admonestările, că simți cum urcă în ea o dorință încă și mai puternică decât de obicei. Râse și ieși în pragul casei.

Nabu simți în păr un vânt răcoros. Se întoarse și-l văzu pe Amir, îmbrăcat tot în alb, întinzând brațele spre ea. Gata cu teama, gata cu tulburarea! I se repezi înainte, își puse capul în scobitura umărului său și se frecă de el. Îi simți membrul întărindu-se. Porni înaintea lui și îi ceru să vină lângă ea după ce se îmbăiază. Voia să i se dea cu totul bărbatului ei, fără nicio reținere, fără niciun tabu, ca și cum ar fi fost ultima ei noapte. Pielea îi lucea în lumina lunii. Se parfumase cu esență dintr-o floare rară, pe care ea o numea „Dorință“. Goală sub văl, își aștepta stăpânul. Gata cu furtuna, gata cu norii de la orizont! Calmă și deopotrivă agitată. O treceau deja fiori din tălpi până în creștet la gândul plăcerii pe care urma să o dăruiască și să o primească. Mirosea frumos, era împăcată cu sine, liniștită, pregătită să împartă totul. Pe Amir, care tocmai împlinise cincizeci de ani, dorința îl copleși cu o forță ieșită din comun. Și lui i se părea că avea să fie o noapte ce nu va semăna cu altele, o noapte fatală, frumoasă, enigmatică, senzuală, nebună, poate definitivă. O clipă i se făcu teamă, dar alungă cu dosul mâinii această idee și nu mai văzu decât crupa minunată care se înălța înaintea lui, punând în evidență vulva roșie, cu câțiva peri aspri în jur, ca niște gardieni ai unei virtuți imposibile. Erecția îl surprinse căci, în toată viața lui, nu simțise o atât de puternică dorință ca acum, la vederea lui Nabu. Ea nu vorbea, dar trupul i se mișca în așa fel, încât cerea dezmierdări anume, pe care Amir se grăbea să i le împlinească pentru a o satisface. Nicio mișcare nu era deplasată, nici neplăcută. Nabu conducea jocul cu o dezinvoltură uimitoare, dăruind plăcere la nesfârșit și primind tot pe atât, dacă nu chiar mai mult. Făcură dragoste fără grabă, îndelung, amânând momentul crucial al orgasmului. Nabu juisă de câteva ori, însă nu o arătă, pentru ca bărbatul ei să-și păstreze erecția cât mai mult. Ca să se

stăpânească, el se gândea la femeia albă care îi dăruia atât de puțină plăcere. Chemând în minte imaginea ei, se domolea câteva clipe, apoi se lăsa și mai abitir pradă extazului pe care i-l trezea cu atâta simplitate această superbă făptură. O pătrundea în poziții inventate de el. Trupul lui Nabu, de o suplețe magnifică, se dăruia cu forță și eleganță fanteziilor lui Amir. Parcă o ființă nevăzută le dicta ce trebuie să facă și le sugera că trăiau o experiență cu care niciodată nu se vor mai întâlni. Spunea glasul: „E noaptea voastră, unică, irepetabilă. O noapte acordată cu generozitate de moartea care veghează ca plăcerea voastră să sporească până va atinge culmea celui mai înalt munte. Acolo unde sfinții și nebunii se întâlnesc ca să rostească poezia cea mai pură, cea mai simplă, cea mai puternică – inefabilă, imposibilă, început al ultimei călătorii, poate cea mai minunată ori cea mai cumplită.“

Adormiră îmbrățișați ca niște copii, biruiți de o oboseală frumoasă, osteneala unei nopți de neuitat. Dimineața, Nabu ieși să cumpere fructe și plăcinte, după care pregăti micul dejun. Înmuie un deget în borcanul cu miere și îl duse la buzele bărbatului ei. Îl hrăni cu o grijă deosebită, îi sărută mâna în mai multe rânduri. Ea nu mâncă, spunând că așteaptă să i se facă foame. Apoi ieși în curte, goală pușcă, și se spălă cu căldări întregi de apă pe care, cântând, o lăsa să-i șiroiască pe corp. Vecina o privea fără să zică nimic, dar i se citea în ochi toată invidia din lume. Lui Nabu puțin îi păsa. Se simțea puternică. Nimic n-o mai putea atinge. Se apropie de bărbatul ei și îi mărturisi cu glas ciudat și dulce:

– Știi, eu nu sunt ca majoritatea femeilor senegaleze, eu sunt complet liberă, în gânduri, dar și în fapte. Tata era musulman, născut în orașul Ziguinchor, în Casamance, în etnia diola. S-a angajat în armata franceză. Pe atunci, îmi povestea bătrânul meu unchi, Franța promisese să acorde țării noastre independența, dar n-a făcut-o. Tata a murit pentru Franța. Dinspre mamă, sunt fulani, însă biata de ea este distrusă, vlăguită de încercările vieții și de numeroasele sarcini. Cât despre mine, eu sunt aici, în mâinile tale, gata să te urmez până la capătul lumii!

Nabu alese momentul de după baie pentru a-i cere lui Amir să o inițieze în islam. Mirat, dar bucuros, el îi luă mâinile, i le sărută, apoi începu să recite versetele din Fatiha, prima sură a Coranului. Enumeră cei cinci stâlpi ai islamului și îi explică ce înseamnă fiecare. Pe urmă o puse să repete după el shahada [4]: „Mărturisesc că nu există decât un Dumnezeu și Mahomed este profetul său.“

Amir o lămuri în ce constau valorile acestei religii:

– Nu trebuie să crezi că există mai multe divinități, Dumnezeu este unic, puternic și milostiv. Ca să fii un bun musulman, e de-ajuns să crezi în acest Dumnezeu unic și în Mahomed, mesagerul său; nu trebuie să ucizi, să furi, să minți, să înșeli, să faci rău, să crezi în Satan și în complicii lui; trebuie să-i ajuți pe săraci, să faci danii, să te rogi, să mergi în pelerinaj la Mecca, atunci când ai mijloacele materiale și spirituale necesare. Pe scurt, trebuie să fii bun și să nu faci niciodată rău. Este o luptă permanentă împotriva tentațiilor.

Ea își plecă fruntea și murmură:

– Nu e islamul pe care-l știu eu. Știu că femeia nu este egala bărbatului și că, de pildă, ea moștenește doar jumătate din cât moștenește bărbatul…

– Ascultă, Nabu, nu trebuie să confunzi islamul și musulmanii. Important este să ai un comportament corect și omenos. Cel care maltratează o femeie nu are nevoie de pretextul religiei ca s-o facă. Însă știu că unii își justifică faptele rele folosindu-se la islam. Dar greșesc. Tot ce pot eu să-ți spun este că îți promit să te iubesc și să-ți ofer ce am mai bun. Cât despre moștenire, inegalitatea este reală, datează de pe vremea când femeia nu muncea.

Nabu replică:

– Și Kadija? Mahomed nu a fost în slujba ei înainte să o ia de soție?

Amir zâmbi:

– S-ar zice că te-ai informat.

Emoționată, Nabu puse degetul arătător pe gura bărbatului ei și împreună se lăsară purtați de reverii romantice.

Fericit, subjugat de această femeie atât de tânără, atât de inteligentă, atât de frumoasă, Amir se gândea că nu cunoscuse un astfel de sentiment cu Lalla Fatma. Căsătoria lor se desfășurase după rânduielile tradiției. Nu se aleseseră unul pe altul și, totuși, trebuiau să se iubească, adică să facă exact ce aștepta familia de la ei: copii. Iar Amir nu se abătuse de la regulă, soția sa rămăsese însărcinată din primele luni ale unirii lor. Exista dragoste între ei? Problema nu se punea. Aparențele erau salvate. Negoțul lui Amir mergea bine și Lalla Fatma se ocupa de casă și de educația copiilor ca stăpână absolută. Nu ratau nicio sărbătoare, nicio invitație în familie. Tradiția era întru totul respectată. Nimic nu trebuia să încalce această rânduială, stabilită de secole. În orașul Fès, închis în el însuși, creuzet al civilizației arabo-andaluze, nu se glumea cu convenințele. Amir era soțul Lallei Fatma. Lalla Fatma era soția lui. Asupra acestei legături nu încăpea nicio discuție. Dovada: nu se certaseră niciodată. Totuși, asta însemna dragostea, o armonie liniștită, repetarea aceluiași lucru până la moarte? Nimeni nu și-ar fi permis să tulbure ordinea ancestrală. Cât privește dragostea, o vedeau în filme egiptene mustind de clișee.

Pentru întâia dată, Amir se gândi că poate exista un alt mod de a trăi și își dădu seama că sentimentele sale față de Lalla Fatma erau foarte diferite de cele pe care le simțea în brațele lui Nabu. Viața lui părea dintr-odată dată peste cap. Hotărî să nu-și înfrâneze elanurile și pasiunea. Amir îndrăgostit! Prietenii lui din Diwane ar fi râs de el dacă le-ar fi vorbit despre această senzație pe care o încerca prima oară. Nu-i spusese niciodată „te iubesc“ unei femei, nici nu oferise flori, nici nu-și exprimase sentimentele. Așa îi cerea educația sa foarte strictă. Nu-ți arătai slăbiciunile în fața unei femei. Să fii îndrăgostit era o slăbiciune, un soi de anomalie.

Timpul trecea și Amir continua să-și simtă inima ușoară lângă Nabu. Însă începea să-și neglijeze afacerile. Negustorii veniră să-i aducă aminte

că marfa nu se găsea la îndemână și că aveau nevoie de comenzi de la el ca s-o poată aduce din Camerun și uneori din India. El le mulțumi că s-au deranjat, apoi le spuse:

– Faceți ca de obicei: chimen, coriandru, ghimbir, curcuma, ardei iute, *ras el-hanout* cu mușchi de piatră [5], piper, scorțișoară, cuișoare, cardamon, dar în niciun caz curry, fassii nu pot să sufere acest condiment, iar dacă găsiți șofran, puneți-l deoparte, o să-l iau cu mine într-o cutie închisă ermetic… Știți cantitățile, am încredere în voi!

Cu tandrețe, Nabu îi atrase atenția că ar fi mai prudent să se ocupe el însuși de comenzi. Ea nu avea încredere în acești oameni, spunea că ei iau o bunătate prea mare drept slăbiciune și ar putea încerca să-l tragă pe sfoară. Și discuția continuă. Ea îi spuse că el greșea având încredere în acești negustori și că era naivitate curată să crezi că africanii erau toți buni și cinstiți:

– Sunt ca toată lumea; există printre ei oameni corecți, firește, dar există și pungași; ai tot interesul să verifici marfa când îți va fi adusă.

Amir primi această lecție ca pe o dovadă de iubire. O trase pe Nabu spre el și o îmbrățișă spunându-i:

– Îți mulțumesc, îți mulțumesc, Nabu, pentru grija ta!

După câteva zile petrecute în intimitate, Amir își aduse fiul și i-l prezentă lui Nabu. Amândoi se arătară intimidați. Casa construită de Amir era suficient de mare ca să rămână și Karim cu ei.

Karim nu avu decât o singură reacție. Deschise larg brațele și zise: „Bine ai venit… în… în familie!“

Câteva zile mai târziu, când soțul ei temporar îi propuse să o ducă în insula Gorée, unde trebuia să se întâlnească cu un furnizor și să-l viziteze pe un bătrân înțelept, ea refuză să-l urmeze. Era prima dată când îndrăznea să nu se supună bărbatului ei. El o privi cu tandrețe și înțelese că ea nu se simțea bine. Puse mâna pe umărul ei gol și o rugă să i se destăinuie. După o tăcere de câteva clipe, Nabu izbucni în hohote de

plâns:

– Dacă vin cu tine, moartea mă va lua; sunt atât de sigură, că nici nu mai dorm. Strămoșii mei îmi repetă întruna să nu merg la Gorée, căci sufletul străbunicului meu e prizonier pe acea insulă, într-un puț unde a fost aruncat de negustorii de sclavi. Nu-l pot elibera decât rămânând lângă arborele meu. Trebuie să vorbesc și să vorbesc până când voi simți că sufletul lui, salvat, se înalță spre cer. Câtă vreme nu obțin această dreptate pentru el, străbunicul suferă.

Amir nu insistă, îi spuse doar să-l aștepte. Se gândi că ea nu înțelesese încă spiritul religiei musulmane, dar îi respectă temerile și voința de a elibera sufletul unui strămoș. Pe Karim, care asistase la scenă, îl fascină forța convingerii lui Nabu. Descoperi un întreg univers de credințe mult diferite de a sa. Amir plecă spre Gorée împreună cu fiul său. Ajungând pe insula unde tatăl său trebuia să i-l prezinte lui Hagi Mabruk, bătrânul înțelept tămăduitor, Karim rămase impresionat în primul rând de bogăția vegetației. Nu cunoștea numele celor mai multe dintre plantele ce-l înconjurau. Amir îi arătă un șir de bougainvillea la fel de frumoase precum cele pe care le vedeai când ieșeai din Fès. Palmierii erau mai puțin înalți, dar mai stufoși decât cei din Marrakech. Baobabii, pe care Karim îi descoperise chiar la Dakar, aveau aici un aspect deosebit. Trunchiurile late și masive, ramurile ca o coamă fină deasupra unui cap imens le dădeau unora dintre ei înfățișare de statui sculptate de natură. Amir îi spuse: „Sunt arbori care au câteva sute de ani, africanii îi consideră magici, lucruri sfinte, ce păstrează amintirea bătrânilor. Pentru unii, este arborele vieții, pentru alții, locul tuturor originilor, în care se află cheia tuturor misterelor.“ Karim era fermecat. Își întrebă tatăl de ce marocanii nu se simțeau africani și nu credeau în această magie.

Amir îi povesti că această insulă, ce trecuse din mâinile olandezilor într-ale francezilor și ale englezilor, era punctul de tranzit al sclavilor spre America. Unii veneau din Saint-Louis, din Senegal, alții, din Ghana. Încă existau urme ale acestei tragedii, pe care vizitatorul o putea bănui. Karim nu înțelegea de ce ai face rău unor nevinovați. Amir încercă să-l

liniștească, spunându-i că el, ca un bun musulman, condamna sclavia.

– Vezi tu, un bătrân înțelept zicea că trebuie să-i mulțumim lui Dumnezeu că a născocit calul, altminteri albii i-ar fi folosit pe negri drept animale de călărie. Omului i-a plăcut dintotdeauna să-și umilească semenii, mai ales pe cei sărăci, pe cei de culoare, pe cei lipsiți de apărare. Așa stau lucrurile. Sclavia a fost o grozăvie care continuă în unele țări, nu oficial, ci mascată. Marocanii nu se simt africani fiindcă au pielea albă.

– Ca să fie afri… africani, trebuie… trebuie piele neagră?

– Nu. Tu, eu, familia noastră, toți suntem africani.

– Ca… Na… Nabu?

– Da, aproape, fiule!

Hagi Mabruk îi primi psalmodiind rugăciuni și arzând tămâia paradisului într-un mic vas argintiu. Îl cuprinse în brațe pe Karim, îl strânse la piept, apoi, după câteva rugăciuni tăcute, declară:

– Acest copil este un dar al Domnului, o lumină. Aveți noroc că e al vostru. El este sensul vieții și grația iubirii. Rareori am întâlnit o asemenea puritate într-o minte și într-un trup. Acest copil nu e infirm. Știu, nu îi e ușor să se exprime și îi va fi întotdeauna greu să se facă înțeles prin cuvinte, însă are ceva mai valoros decât cuvintele, o inimă imensă, bună, și vede mai bine decât oricine. Da, Karim vede cu ochii, dar și cu inima. Nu va face niciodată vreun rău. Însă trebuie să aveți grijă de el, să-l protejați, să nu-i lăsați pe oamenii răi să se apropie de el. Oricum, el o să-i recunoască înaintea voastră. Acordați-i încredere! N-o să urmeze cine știe ce studii, ci, mai important, va fi omul supremei bunătăți. Are o știință a lui din naștere. Dumnezeu i-a oferit-o fiindcă nu e înzestrat pentru învățătură ca alți copii. La noi, astfel de copii au mare căutare, îi considerăm mesageri ai Domnului. Ceilalți sunt puși la încercare: voi, părinții, dar și toți cei care trăiesc în preajma lui. Lăsați-l în grija mea pe Karim azi. O să vă puteți vedea liniștit de treburi, iar mie mi-ar plăcea tare mult să discut puțin cu el despre viață și despre misterele universului. Întoarceți-vă diseară! O să vă aștept.

Seara, Amir își găsi fiul îmbrăcat într-o frumoasă *gandura*, pe care i-o oferise Shade, una dintre fiicele bătrânului înțelept. Era fericit și părea împăcat. Mâncase pe săturate și nu-și putu împiedica un râgâit, urmat imediat de un „Hamdulillah“ [6] ca pentru a se scuza. În cursul zilei, învățase enorm de la bătrânul înțelept, dar îi și oferise multe acestuia. Zâmbetul lui era minunat. Amir îi mulțumi din nou Domnului că-i dăruise acest copil, pe care, de altfel, îl și numea uneori „îngerul meu“.

Înainte de a pleca, Karim îl îmbrățișă pe înțelept și, cu vorbe nesigure, își declară iubirea pentru Shade. Sfioasă, ea își coborî privirea râzând. Apoi îl luă de mână și, într-un loc mai retras din încăpere, îl strânse în brațe cu tandrețe. Tulburat de sânii tari ai fetei lipiți de pieptul lui, Karim își pierdu controlul și ejaculă sub *gandura*. Se rușină, nemaiștiind ce să facă și cum să ascundă pata de spermă destul de evidentă. Tatăl său se prefăcu a nu vedea nimic, îi puse mâna pe umăr și se îndepărtară amândoi cu discreție.

După două zile petrecute la Gorée, porniră spre Dakar. În barca pe care o luară la întoarcere, o bătrână știrbă, așezată în fața lor, molfăia o bucată de lemn-dulce. Din când în când, scuipa pe jos, fără să se sinchisească de ce-ar putea crede oamenii. Karim o privi insistent câteva clipe, apoi se apropie de ea. Femeia îi zise lui Amir: „Ascunde îngerul ăsta, lumina lui mă orbește!“

Nabu îi aștepta. Era foarte palidă. Suferea de dureri de spate fiindcă stătuse mult la poalele baobabului. Nu-l părăsise până nu fusese sigură că sufletul străbunicului ei era, în sfârșit, liber. Dar, în schimb, trebuia să părăsească orașul, să plece departe, poate împreună cu bărbatul ei. Strămoșii îi porunciseră să dispară, căci urmele negustorilor de sclavi erau încă perceptibile și suficient de vătămătoare. Sufletele lor pervertite de rău nu părăsiseră definitiv Africa. Însă Nabu era acum împăcată cu sine, convinsă că strămoșii îngăduiseră să-i fie iertate rătăcirile, infidelitățile. Îi mărturisise arborelui cât de mult regreta relațiile pe care le avusese cu alți bărbați în lipsa lui Amir. Își închipuise pe atunci că el

nu avea să se întoarcă. Auzise vorbindu-se despre acei bărbați din Fès care profitau de femeile de culoare când călătoreau cu treburi, apoi plecau fără a mai reveni vreodată și fără a trimite vreun ban celor care le oferiseră atâta plăcere. Printre femei, chiar apăruse o formă de rasism contra albilor în general. Spuneau: „Albul e culoarea lașității."

Nabu nu voia să-și impună voința în fața lui Amir, dar i-ar fi plăcut mult ca el să-i propună să-l însoțească la Fès. Privirea ei era foarte expresivă și Amir învățase să-i citească în ochi ceea ce glasul nu rostea. Pentru întâia oară, Nabu își dădea seama ce sentimente puternice avea pentru el. De cum îl zărea, inima îi bătea mai repede. Însă niciunul dintre ei nu punea în cuvinte această dragoste. Și el se simțea, tot pentru întâia oară, biruit de un sentiment ce trecea dincolo de căsătoria de plăcere. De astă dată, lucrurile luaseră o întorsătură pe care nici nu o prevăzuse, nici nu o întrezărise. Un bărbat din generația lui și din clasa lui socială, burghezia fassi, nu recunoștea niciodată că e îndrăgostit. Citise povești de dragoste și credea că așa ceva se întâmplă doar în cărți, nu în viața reală – cel puțin, nu într-a sa. Se simțea ca un erou îndrăgostit de frumoasa lui și se pomenea compunând poeme pentru Nabu. Scria tremurând, își simțea corpul mai ușor, purtat parcă de o muzică venită de departe, ceea ce îl încânta și-l făcea și mai nebun de dragoste pentru Nabu.

Nabu nu mai păstra aproape nicio legătură cu familia. Tatăl ei murise pentru Franța în ultimul război. Mama ei, biruită de greutăți, fusese nevoită să-și crească singură numeroșii copii, născuți din tați diferiți. Avea glas frumos și cânta la nunți, însă nu câștiga suficient pentru a-i hrăni pe toți. Doar Abdu, frate vitreg dinspre tată, mai trăia la Dakar. Avea șase copii și nu dispunea de mijloace ca să-și ajute sora vitregă pe care o vedea foarte rar. Era mecanic, repara camioane și tractoare.

Viața lui Nabu depindea în prezent de Amir. Dar avea prea multă mândrie ca să-i ceară ajutor bărbatului ei. Știa că el e bun și generos și se

baza pe inteligența și pe intuiția ei. Auzise ce povesteau femeile la hammam despre câte îndurau cele care plecaseră cu negustori fassi. Vorbeau despre sclavie sexuală, despre umilințe, despre dispreț. Îi venea greu să și-l închipuie pe Amir purtându-se astfel cu ea. Amir era un om pios și aparent lipsit de prejudecăți. Avea încredere în el, chiar dacă nu-i pusese niciodată întrebări despre viața lui din Fès. Știa că era căsătorit și că avea patru copii, Karim fiind mezinul. Strămoșii o avertizaseră asupra bărbaților în general și a albilor în particular, asupra lăcomiei, a ipocriziei și a aroganței lor. Însă ei nu i se păruse niciodată că se refereau la Amir. Nu știa ca el să aibă asemenea defecte. Nu era nici perfect, dar Nabu se baza pe intuiția ei. L-ar fi urmat cu ochii închiși până la capătul lumii. Îl iubea.

Avea și momente de îndoială. Nu reușea să-și imagineze cum ar fi viața ei dacă Amir i-ar propune să trăiască la Fès cu el. Ezita între cele auzite la hammam și atitudinea fără cusur a lui Amir. Până la urmă, alese să nu se mai gândească la nimic și să se lase purtată de prezent.

Amir, la rândul său, cântări o vreme ideea de a rămâne la Dakar. Și-ar fi găsit repede o ocupație, căci avea simțul comerțului. Dar se gândi apoi că nu putea să-și abandoneze familia, mustrările de conștiință l-ar fi împiedicat să doarmă. Nu vedea decât o soluție: s-o ia pe Nabu cu el, chiar dacă asta n-ar întârzia să provoace multe probleme și tulburări în viața lui la Fès. Soțiile albe știau cu certitudine că bărbații lor încheiau căsătorii de plăcere cât stăteau în Africa. Închideau ochii, nu puneau întrebări, preferau ca ei să facă asta decât să meargă la prostituate și să ia vreo boală venerică, însă și toleranța lor avea niște limite. Amir urma să deranjeze această ordine și să depășească aceste limite.

Când se înnoptă, Amir îi ceru lui Karim să-și facă abluțiunile și să se roage împreună cu el. După ce se reculese un moment, i se destăinui fiului său:

– Vreau să o iau pe Nabu cu mine. Nu pot s-o las singură aici. Are nevoie să iasă din acest cartier și să trăiască. O să-i facă bine să schimbe

aerul, și-apoi, ca să fiu sincer cu tine, deși acestea sunt subiecte pe care un tată nu le discută cu fiul lui, sunt foarte legat de ea.

Karim, care nu-și privea niciodată tatăl în ochi, îl ascultă și nu zise nimic. Însă era mândru că părintele său i se destăinuia în felul acesta. Abia murmură:

– Da, tată.

După o tăcere lungă, îndrăzni să-i pună întrebarea care îl chinuia, bolborosind:

– O s-o… o s-o iei… de soție? Că… să… torie?

– Poate, fiule… Deja este întrucâtva soția mea. Sunt musulman și nu mi-aș permite niciodată să fac rău cuiva și să-l oblig să trăiască în afara legilor. Nabu a fost generoasă cu mine și este firesc ca, la rândul meu, să fiu la fel cu ea. Are nevoie să fie protejată, îngrijită, tratată bine…

– Și mama…?

– Suntem musulmani și, ca un bărbat cinstit și drept, pot să mă căsătoresc cu până la patru femei. Mama ta va înțelege, chiar tatăl ei a avut două soții. Se certau tot timpul între ele, dar el le-a păstrat până la moarte.

– Da, dar erau albe…

– Asta nu le împiedica să se încaiere mereu. Mama ta este o doamnă înțeleaptă și bună, va fi înțelegătoare. În tot cazul, mă bazez pe tine ca Nabu să fie admisă în familie.

– Da, tată! O să încerc.

Karim petrecu o noapte agitată, gândindu-se la sarcina încredințată de tatăl său. Va reuși să evite dezordinea și disputele în familie, tocmai el, care nu suferea certurile? Va fi în stare să-și convingă mama să accepte noua situație? Avea îndoieli, își punea întrebări peste întrebări. I-ar fi plăcut să aibă talent de orator și să pregătească un discurs care să atenueze tensiunile previzibile. Însă simțea că neliniștea îi accentua handicapul. O plăcea pe Nabu, dar știa că lucrurile nu aveau să se aranjeze ușor. Își aminti de unchiul mamei sale, care adusese din Ghana

două sclave negre, două „Dada“. Fuseseră tratate foarte rău, nici măcar animalele nu trec prin calvarul îndurat de ele în casa cea mare, unde nu numai că trebuiseră să suporte umilințe din partea femeilor albe, ci fuseseră și înfometate, insultate, lovite. Slugi fără salariu, bune la orice, la îndemână pentru toate corvezile, abandonate de negustorul fassi care nu sufla un cuvânt, ele știau că se vor revolta într-o bună zi și se vor răzbuna din cauza rasismului și a exploatării. Se aliaseră împotriva soției albe, pe care o urau sălbatic, și îi făcuseră farmece, însă fără urmări. Copil fiind, Karim auzise adesea vorbindu-se despre asta și asistase la multe dispute. Unchiul era un om slab și nu le apăra pe „Dada“. Într-o zi, femeia albă înfipsese cuțitul de bucătărie în umărul uneia dintre ele. Lipsită de îngrijiri, sclava suferise mult și se lăsase să moară. După aceea, tensiunile scăzuseră, însă unchiul se simțea rușinat. O vânduse pe cealaltă „Dada“ într-o joi, în piața sclavilor de lângă cartierul Achabine. Cu banii primiți, plecase cu femeia albă într-un pelerinaj la Mecca, sperând să-și spele păcatele și să fie iertat pentru răul pe care îl săvârșise sau îngăduise să fie săvârșit de către soția sa fassi.

Deși se căiseră la mormântul Profetului, deși se rugaseră și ceruseră iertare Domnului, nu-și mai găsiseră nicăieri pacea. Fantoma femeii negre plutea noaptea deasupra casei. Toate mergeau prost. Convinsă că era victima unui blestem venit din Africa îndepărtată, soția albă își pierduse somnul, apoi mințile. Degeaba se rugase soțul, degeaba adusese cititori ai Coranului ca să psalmodieze seri întregi, nu mai era nimic de făcut. Ca într-o poveste din *O mie și una de nopți*, tot răul pricinuit celor două nefericite se întorsese împotriva familiei. Copiii părăsiră casa, tatăl dădu faliment, iar pe mamă o luă în grijă un unchi pe linie maternă, care se îmbogățise din argila pentru *rhassoul*. Și astfel familia fusese distrusă, totul se risipise. Înțelepții foloseau cuvântul „răzlețire“. Spuneau: „Cel mai rău lucrul e ca totul să se sfărâme și să se spulbere. Familia e sacră, trebuie făcut orice pentru a o apăra, nimic să n-o despartă, nicio acțiune să nu-i împingă pe membrii ei departe unii de alții, familia înseamnă celula care dă viață și o perpetuează, dacă este lovită de nenorocirea

răzleților, atunci totul se sfârșește!“

Karim se temea de un astfel de scenariu, deși Nabu i se păruse o femeie de o mare bunătate. Dar îi venea greu să-și imagineze reacțiile mamei sale. Binecuvântat de ea, nu o contrazicea niciodată, o asculta și nu-și punea prea multe întrebări. Tradiția nu permitea conflicte deschise, nici înfruntări. Fiecare își cunoștea locul și nimeni nu încerca să descopere ce e în sufletul celorlalți. Karim jură în sinea lui să le apere pe Nabu și pe mama sa, să facă totul pentru ca familia să rămână unită și puternică. Știa că numai în sânul familiei poate să se dezvolte și să lupte contra handicapului său. Și ținea mult la această siguranță.

Într-o dimineață, Amir, hotărându-se în cele din urmă, îi propuse lui Nabu să trăiască la Fès cu el. Ea se prefăcu a ezita o clipă, apoi îi răspunse emoționată că acceptă să-l urmeze și se aruncă în brațele lui.

Înainte de plecare, Nabu voia să-și viziteze fratele. Fiindcă nu-i plăcea să meargă cu mâna goală, își călcă pe inimă și îi ceru bani lui Amir, dar, în loc să cumpere mâncare sau jucării pentru copii, preferă să pună bancnotele într-o batistă pe care i-o strecură fratelui ei în buzunar. Acesta se arătă înțelegător:

– Pleci cu acel fassi, ai grijă de tine! Oamenii ăștia nu ne iubesc, mai bine să știi asta și să-ți iei măsuri de prevedere. Când sunt aici, își arată numai părțile bune. Dar, odată ajunși la ei în țară, totul se schimbă. Ca dovadă, poveștile atâtor călători… Acolo, vei fi de două ori sclavă: noaptea, femeia care oferă plăcere, ziua, servitoarea sortită celor mai grele munci. Toată lumea știe. Așa că ai grijă. Dacă te hotărăști cândva să te întorci, eu voi fi mereu aici. Încă un sfat, surioară. Știu că te descurci bine, că ești de mult independentă, dar, dacă poți să iei bani de la el și să-i pui deoparte, nu sta pe gânduri. Mai devreme sau mai târziu, femeia albă va dori să se răzbune și o să profite de vreo slăbiciune a soțului ca să te arunce afară. Și n-o să-ți facă niciun cadou. E firesc. Pentru ea, tu însemni un pericol, principalul pericol. Ești tânără, frumoasă și

deșteaptă. Deci ia aminte! N-am destule cuvinte ca să-ți spun cât de mult trebuie să te îndoiești de albi!

Nabu îi luă apărarea lui Amir, înșirându-i calitățile.

– O să mă ia de nevastă și o să-mi facă niște copii frumoși. Nu voiam să plec fără binecuvântarea ta, fiindcă ești fratele mai mare și te consider tatăl nostru.

El o îmbrățișă, o sărută pe cap și îi spuse:

– N-am multă carte, dar știu un lucru. Viața m-a învățat o chestie simplă, ne plângem de rasismul albilor față de noi… E-adevărat, sunt rasiști, colonialiști, aroganți și gata oricând să ne umilească. Dar, vezi tu, nici noi nu-i iubim. Și noi suntem rasiști, normal, doar n-o să le sărutăm picioarele… Numai că noi n-avem mijloace să-i colonizăm. Mergi acum și să nu ne uiți!

Pentru prima și ultima dată, Nabu se întrebă: „Oare Amir este sincer, chiar e îndrăgostit?“ Totuși, hotărî să se încreadă în propriul instinct, în forța sa interioară, dar și în bărbatul ei, pe care nu și-l imagina susținând sclavia. Era îndrăgostită și pentru ea asta conta. Fratele ei nu era pregătit să înțeleagă un astfel de argument.

Nabu nu avea carte de identitate. Pentru o sumă frumușică plătită de Amir, un scrib întocmi documentul care urma să servească drept pașaport. Presupus născută în 1936, anul marii ploi…

Pe măsură ce data plecării se apropia, Amir începea să simtă o oarecare nesiguranță la Nabu. Voia s-o liniștească, însă Karim i-o luă înainte. Rostea cu greu cuvintele, dar Nabu înțelese mesajul: „Nu te îngrijora, n-o să ți se întâmple nimic rău. Voi fi mereu acolo ca să te protejez. Tata este un om bun, are sentimente puternice pentru tine. Poate că va fi mai complicat la început, dar ai răbdare. Voi fi acolo.“

În timp ce vorbea, își arăta mușchii. Nabu râdea, simțind că se putea baza pe protecția sau măcar pe afecțiunea lui.

Nu zise nimic, dar o lacrimă i se prelinse pe obraz. Îl strânse în brațe pe Karim, care și el plângea de emoție. De multe ori, sensibilitatea lui ieșită

din comun îl făcea să plângă și să râdă în același timp. Își umflă bicepșii și îi spuse:

– Urcă aici, urcă să bei o cafea!

Hohotele lor de râs îl umplură de bucurie pe Amir.

Seara, Nabu, însoțită de Karim, făcu turul cartierului. Se opri în fața unor uși sau magazine. Părea să-și ia la revedere cu un semn din mână, apoi își continua drumul, explicându-i lui Karim că o să-i lipsească anumite lucruri:

– Vezi tu, îmi place bisericuța asta, e simplă și modestă. Mi s-a întâmplat adesea să intru în ea și să stau o vreme. Mă rog și eu, deși nu sunt creștină. Îmi place liniștea și răcoarea ei. Aici e frizerul care mi-a dat o masă și un scaun când eram scrib public. Din păcate, azi nu-i aici, se pare că-i bolnav. Mă rog pentru el. Acolo e o bancă unde găseam companie.

Când ajunseră în afara orașului, ea îi arătă baobabul:

– Acolo sălășluiesc sufletele celor din vechime, cei care ne arată calea adevărului, cei care ne dau lumină să ne călăuzească pașii.

Emoționat, Karim mângâie trunchiul și scoase un strigăt de bucurie. După ce Nabu se spovedi copacului, plecară mai departe fără un cuvânt.

3

Caravana porni la drum dimineața devreme. Mărfurile aveau să plece mai târziu, cu un convoi mult mai mare. Amir îi spusese caravanierului că dorea o călătorie agreabilă și distractivă. Așa că omul prevăzuse popasuri dese, în cursul cărora se ridicau corturi și se cina în jurul focului. Karim observa stelele și cânta, destul de prost. Cu toate așteptările lui Nabu, Amir se stăpânea, preferând să împartă cortul cu fiul său.

Călătoria până la Zagora dură o săptămână întreagă. Undeva pe drum, caravanierul îi pofti să mănânce la el acasă. Avea o căsuță din chirpici, la poalele unui munte, la câteva dune depărtare de drum. Se dovedi a fi un moment de bucurie. Karim îi duse pe copii în cel mai înalt loc din apropiere și, fiindcă nu vorbeau aceeași limbă, le explică prin semne căsătoria dintre lună și soare. Mimă cu degetele explozia luminii. Stelele erau rezultatul acestei uniri. Nevasta caravanierului, o metisă destul de robustă, născută dintr-o mamă mauritană și un tată tuareg, purta straie albastre. Ea îi dezvălui lui Nabu, pe care o considera prea slabă, secretul său pentru a avea șolduri mai generoase, ca să-și păstreze bărbatul lângă ea. O sfătui să consume schinduf în fiecare dimineață, miere curată, mei amestecat cu diferite substanțe pe care i le arătă fără să le numească. Nabu îi răspunse că bărbatul ei o iubea așa cum era și că nu avea nevoie

de kilograme în plus. Femeia îi atrase atenția că, după părerea ei, toți bărbații preferau femeile mai trupețe. Nabu nu o contrazise și îi puse întrebări despre traiul de zi cu zi și despre copii. Soția caravanierului îi mărturisi că băieții se duceau la școală, la o jumătate de oră de mers de casă, iar pe fete le pregătea încă de la pubertate pentru căsătorie, având grijă să le ofere o hrană cât mai bogată. Nabu cunoștea aceste tradiții și nu-și permise să le critice, spunând doar că unchiul ei o salvase, înscriind-o la școala franceză. La plecare, primi o traistă cu schinduf.

A doua zi, pe drum, caravanierul îi explică lui Amir cât îi urau mauritanii pe senegalezi:

– Noi suntem albi, arabi ca voi. Ei sunt sclavi. Cum văd un european, își încovoaie spinarea.

Amir îi răspunse că asta însemna rasism și că Dumnezeu crease oameni diferiți ca să se întâlnească și să se cunoască. Îi cită chiar și versetul respectiv, dar nu reuși să-l convingă pe caravanier.

Zagora, ciudat nume! Amir, Karim și Nabu descoperiră un oraș plat și pe locuitorii săi, despre care li se spusese că mănâncă mai ales curmale, niște oameni foarte amabili, calmi, omenoși. Nu exista niciun hotel, ci o casă mare, unde un bărbat de treabă închiria camere și, mai ales, furniza lemnul pentru încălzirea apei de la unicul hammam din oraș. După o săptămână de drum, Amir și Karim visau la o baie, dar trebuiau să aștepte dimineața următoare, căci după-amiaza era rezervată femeilor. Nabu se bucura că se poate duce la hammam, dar portăreasa de acolo, așezată într-un fotoliu la fel de obosit ca ea, îi aruncă o asemenea privire, încât Nabu se simți stânjenită. Și totuși, bătrâna avea pielea destul de închisă, chiar neagră. Când Nabu se dezbrăcă, toate femeile o măsurară din priviri, de parcă era un animal de la circ. Zveltă, înaltă, delicată, cu sânii ca niște fructe tari, cu mers de prințesă, grația și dezinvoltura ei treziră în femei un sentiment de fascinație amestecată cu enervare. Se întrebau de unde răsărise o astfel de creatură, cine o adusese aici, ce căuta aici… Nabu își făcu toaleta fără să se grăbească și fără să scoată

vreun cuvânt. O femeie neagră, voinică, se apropie de ea și îi propuse un masaj. Nabu acceptă și se abandonă în mâinile femeii cel puțin o oră. La ieșirea din hammam, era la fel de neagră cum intrase, la fel de frumoasă și magnifică.

Karim se afla acolo ca s-o conducă acasă. Amir o aștepta, după ce se spălase puțin și își făcuse abluțiunile.

Lăsându-i pe cei doi împreună, Karim plecă să se plimbe prin oraș. Îi plăcea să descopere locurile noaptea. Nu se temea de nimic, se credea în siguranță, poate „ocrotit de ceva sfânt", cum spunea mama lui. Dar Zagora era pustie seara. Nicio pisică. Nicio cafenea. Nimic. Doar lumina lunii care dădea lucrurilor un aspect ciudat, ca al imaginilor țesute în vise. Asfaltul și zidurile erau argintii. Aerul proaspăt, răcoros, trezi o oarecare voioșie în sufletul acestui vizitator noptatic, fericit de escapada lui fără scop, fără motiv. Mergea agale și, din când în când, se întorcea să vadă dacă venea cineva în urma lui. Nimeni. Niciun sunet. Nicio umbră. Atâta singurătate și spațiu gol îl făcură să piardă contactul cu realitatea. Se frecă la ochi. Apăru un bărbat mărunțel, care veni spre el și îi întinse o mână de curmale:

– Sunt cel mai iute și cel mai priceput culegător de curmale. Mă cațăr în palmier cât ai clipi și, fiindcă sunt mic, mă agăț de frunzele mai solide.

Karim asculta, încuviințând din cap. Mâncă din curmalele oferite de bărbat și îi puse o întrebare (vorbirea i se eliberase complet):

– Unde sunt locuitorii?

– Dorm în pace. Eu sunt păzitorul somnului lor, dar și îngrijitorul de vise. Trec prin fața caselor și, cum simt sau aud vreun zgomot, intervin. În orașul ăsta coșmarurile nu sunt bine-venite. Sarcina mea e să le alung, le trimit la Ouarzazate, orașul negustorilor și al beduinilor, sălașul necinstei și al ipocriziei.

Karim îl întrebă mirat:

– De ce tocmai acolo?

– Pentru că oamenii din Ouarzazate îi disprețuiesc pe cei din Zagora. Când mi se întâmplă să ajung acolo, am numai necazuri, așa că știu ce

spun. De administrație se ocupă niște francezi răi și niște băștinași aflați la cheremul lor. Tot timpul cer bacșiș. Eu refuz să le dau. Le ofer curmale, însă lor nu le plac, zic că-s amare. Idioții!

– Dar cum faci să alungi visele?

– Trebuie doar să-l trezesc pe om. E foarte simplu. Acum te las, simt o mică tulburare înspre nord-est. Adio!

Bărbatul dispăru. Karim era convins că adormise și visase. Dar cum să explice curmalele pe care le mânca?

Își continuă plimbarea și dădu nas în nas cu o pisică neagră care îl privea fix. Se prefăcu că o gonește, dar pisica mieună, se frecă de piciorul lui, apoi începu să vorbească. De data asta, pe Karim îl cuprinse frica. Era gata să accepte că un om care culegea curmale îi spusese povești ciudate. Dar o pisică neagră, înzestrată cu darul vorbirii îl îngrijoră serios.

Pisica i se adresă:

– Nu sunt un djinn care iese noaptea să sperie copii. Sunt o pisică crescută în palatul pașei Zaui din Marrakech. Într-o zi, ca să mă pedepsească, m-a exilat la Zagora și aici am descoperit că pot vorbi ca voi, oamenii.

Curios, Karim nu se putu abține s-o întrebe:

– Și ce-mi povestești?

– Oh, dacă mă apuc acum să înșir povești, nu ne ajunge toată noaptea. După socotelile voastre omenești, am o sută cinci ani. Sunt rezistentă. Dar trebuie să mărturisesc că m-am săturat de viața asta rătăcitoare într-un oraș părăsit, unde nu se mai petrece nimic interesant. Nici sărbători, nici căsătorii. Cum ați intrat în Zagora tu și tatăl tău, s-a dat alarma. Nimic grav, dar e un eveniment. Deșertul înaintează. Dunele sunt tot mai aproape de case. Într-o bună zi, nisipul o să ne înghită. Înainte să plecați, spune-i tatălui tău să se roage pentru noi.

Karim îi ceru să-i dezvăluie motivul pentru care o exilase pașa Zaui.

Pisica scoase un oftat lung, apoi zise:

– N-ai o țigară, tutun blond de preferință? Mă ajută să-mi suport condiția și să-mi uit chinul.

Karim îi răspunse că n-avea decât curmale.

– Nu pot să sufăr curmalele. Prefer mâncarea sărată. Bun, fie, uite povestea, e o chestie complicată: am fost martor la un incident pe care n-ar fi trebuit să-l văd. Pașei îi plăceau mult fetele tinere. Tradiția cerea ca, în ajunul fiecărei sărbători, să-i fie prezentată o fată dintr-un trib pe care el îl stăpânea, o fecioară, bineînțeles. Chiar înainte de Mawlid [7], a primit o tânără de o frumusețe ambiguă. Înaltă, subțire, zveltă, avea o piele minunată. A apărut înaintea lui îmbrăcată într-un burnuz uriaș, cu puțin înainte de miezul nopții. Or, acela era momentul când totul se schimba la ea.

– Ce înțelegi prin asta?

– Această persoană avea înfățișarea unei tinere, cu păr negru, lung și des, dar, de fapt, era un băiat în straie femeiești. Pașa a scăpat un mic strigăt când l-a dezbrăcat, apoi l-a tras spre el. Eu am văzut tot: băiatul avea un sex mic, s-a așezat pe burtă, iar pașa tocmai se pregătea să-l pătrundă când și-a dat seama de prezența mea. Nu numai că m-a rupt în bătaie, ci le-a cerut zbirilor lui să mă arunce în groapa cu șerpi. Am scăpat de moarte, am alergat, am sărit fără să mă uit înapoi, pe scurt, după câteva ore m-am pomenit pe un drum pustiu și am continuat să merg până în ziua în care unui turist englez i s-a făcut milă de mine și m-a luat în trăsura lui. Firește că nu-i înțelegeam limba, dar vedeam că mă iubește. Am slăbit mult. Odată ajuns la Zagora, el s-a îmbolnăvit și a murit încet. L-am vegheat, am dormit pe pântecele lui până au venit niște oameni importanți. M-au gonit cu lovituri de picior. Mă durea foarte tare și am vrut să miaun, să țip, dar din gură mi-au ieșit cuvinte. Chiar și pe mine m-a șocat. De atunci vorbesc, discut, și moartea nu se atinge de mine.

Karim se întinse s-o ia în brațe, dar pisica făcu un salt și dispăru în noapte.

Era lună plină și, în lumina ei, cele mai bizare lucruri începeau să pară normale. Karim era mulțumit de această întâlnire. Își continuă plimbarea, întrebându-se ce o să mai apară acum. Dar nimeni nu se ivea de după

ziduri. Se opri lângă un palmier și se hotărî să doarmă acolo. Vremea era plăcută, blândă, ca în copilăria lui. O gazelă, probabil rătăcită, se apropie de el. Karim o mângâie pe gât. Ea lăsă capul în pământ, apoi se întinse lângă el. După câteva clipe, răsări un păstor, cu fața numai încrețituri. Șchiopăta și-i amenință cu bastonul pe Karim și gazela. Aceasta, cum îl zări, o rupse la fugă, iar el se luă după ea ca un smintit. Karim își spuse: „Oare ce o să mai urmeze?“ Și atunci o voce îi răspunse cu un bubuit: „O să numeri stelele până dimineața, iar dacă greșești, te va înghiți nisipul!“ Înfricoșat, Karim se ridică și o luă din loc iuțind pasul de parcă se ținea cineva după el. Nu îndrăznea să mai privească spre cer și se apucă să-și numere pașii. Epuizat, se opri sub un palmier care nu mai făcea curmale și adormi într-un târziu. Soarele puternic și zgomotul unor cai îl treziră dimineața. I se păru că-l vede pe păstorul supărat și se ridică să fugă. Întâlni un sacagiu care îi întinse un castronaș de lut cu apă foarte rece. Karim căută casa unde îi lăsase pe tatăl său și pe Nabu.

– Ce casă? îi răspundeau oamenii pe care îi întreba. Aici nu-i decât o singură casă mare, i-a aparținut pașei Mhamid, dar el e mort și îngropat și nimeni nu îndrăznește să mai intre în ea. E bântuită de djinni răi și stricători. Să sperăm că părinții tăi n-au vrut să-și petreacă noaptea acolo.

– De ce?

– Djinnii au puterea să-i preschimbe în șerpi sau în capre.

– Nu-i posibil, tata e vă… vărul Pro… Profetului, nu poate… șarpe…

Întrebă cum să ajungă la această casă a nenorocirii.

– Mergi o jumătate de oră. O să vezi o colină. Treci de ea, apoi dai de încă una pe care o urci. O să găsești o clădire cenușie, cam dărăpănată. Acolo este. Ușile sunt încuiate de două ori. Dacă bați, nimeni nu vine să-ți deschidă. Trebuie să aștepți noaptea întunecată ca să-ți răspundă cei dinăuntru. Noroc! Și fii atent, nu crede tot ce vezi!

Nu putea să aștepte noaptea. Porni în căutarea caravanei care îi adusese până aici. Cineva văzuse un stăpân și o femeie neagră, dar aceștia părăsiseră orașul. Karim o rupse la fugă pe drumul spre Ouarzazate. Un țăran îl luă în căruța trasă de doi cai iuți. Și astfel, reuși

să ajungă la caravană și la tatăl său, care era nebun de grijă. Amir vru să-i ofere țăranului câțiva bani de argint, dar omul refuză: „Nu bani! Doar salutul și binecuvântarea ta, Hagi!“

Amir era palid, nu dormise deloc. Nabu ațipise. Amir îi povesti lui Karim despre noaptea petrecută în coșmaruri și zgomote înspăimântătoare. Cineva le ordonase să părăsească acea casă și să găsească un băiat care alerga pe drumul spre Ouarzazate. Karim renunță să-i vorbească despre ce i se întâmplase. Când soarele atinse zenitul, caravana coborî coasta muntelui, spre o mică oază. Mâncară pâine cu ulei de măsline. Nabu stătea mai departe, considerând că tatăl și fiul aveau cu siguranță nevoie să-și vorbească.

Încă sub șocul nopții pe care o trăise, Karim pomeni de djinni, de pisica înzestrată cu grai și de niște umbre. Un cuvânt revenea mereu: „violent“. Tatăl său îi zâmbi și îi puse mâna pe frunte ca să-l liniștească:

– În casa ciudată unde am stat noi, a venit să ne vorbească un șarpe. Se pare că era un servitor pe care l-a înțepat o lighioană necunoscută și de atunci se transformă noaptea în șarpe. Ne-a zis așa: „Arăt ca un șarpe, dar sunt Dukkali, păzitorul casei. Nu vă temeți, nu mușc și nu fac niciun rău, trebuie doar să vă sperii și să vă impresionez. Însă, de cum se ivesc zorii, îmi recapăt forma omenească și atunci devin rău, foarte rău. Vă dau un sfat. Plecați înainte să se lumineze și faceți ca mine, fiți răi, doar răutatea, doar răul profund câștigă în viața asta nebunească!“

Karim întrebă cum reacționase Nabu.

– Ea este mai obișnuită decât noi cu astfel de lucruri. Nimic n-o miră. Are o forță interioară uluitoare. Nu-mi fac griji pentru ea. Sunt convins că, odată ajunși acasă, va ști să se adapteze și chiar s-o cucerească pe mama ta. Este foarte inteligentă. A avut norocul să meargă la școală și să învețe și alte limbi, pe lângă cea din țara ei.

– Dar Mamouche?

– Mama ta, ca toate femeile din generația ei, nu a fost la școală.

– Dar tu?

– Eu? Doar băieții erau trimiși la școală. Eu am avut șansa să fiu primit

la „Școala Fiilor de Notabili“. Dimineața învățam franceza, după-amiaza, araba.

Karim repeta cuvântul „violent“. Era mai puțin încrezător decât tatăl său și se temea de înfruntarea dintre Nabu și mama sa. Se întrebă de ce șarpele lăudase răutatea. De ce răul ar fi fost de preferat binelui? Tatăl său îi înțelese uimirea și îi expuse o teorie pe care o verificase în viață:

– Oamenii răi trăiesc mai mult decât ceilalți, fiindcă nimic nu-i tulbură. Egoismul și răceala lor îi apără. Corpul lor e rezistent, căci ei nu cunosc nici dezamăgirea, nici supărările. Ei fac rău și nu se tem de nimic în schimb. Forța lor vine din nepăsare, din lipsa lor de omenie. Fără bunătate, fără milă, fără amabilitate. Sunt bănuitori, anticipează și acționează până să apuce celălalt să îi atingă. Evident, au grijă să pară oameni civilizați, dar nu trebuie să te bazezi pe asta. Adesea mor în somn, de bătrânețe. Răutatea îi ține sănătoși, de parcă virușii și bolile ocolesc carnea lor neprimitoare. Iată de ce, după părerea mea, omul-șarpe ne-a sfătuit să fim răi. Dar nici tu, mai ales tu, nici eu, nici Nabu nu suntem capabili de răutate. Nu contează, nu-i ceva grav, viața e mai frumoasă cu defectele și cu slăbiciunile noastre.

Când razele soarelui deveniră mai suportabile, caravana porni iar la drum.

La vremea aceea, Ouarzazate semăna a târg, cu câteva case împrăștiate și un hotel micuț pentru călători. De la depărtare zăriră luminile scânteietoare și auziră muzica. Orașul găzduia un bâlci și un circ. Era marea atracție a întregii regiuni. Din toate satele învecinate veneau oameni. De jur împrejur fuseseră ridicate corturi. Amir închirie unul dintre ele.

Spectacolul începu. O muzică stridentă spintecă aerul. Niște pitici intrară pe scenă făcând tumbe. Un animator îmbrăcat în soldat american anunță sosirea Lallei Khenata, „cea mai răpitoare, cea mai frumoasă, cea mai minunată dintre dansatoarele din Sud“! După un răpăit de tobă, apăru o femeie cu plete lungi, blonde. Când se întoarse spre public,

spectatorii descoperiră chipul unui bărbat, cu o barbă de câteva zile și cu o mustață groasă. Purta peste cămașă un caftan încărcat de paiete în culori vii. Glasul răgușit și hainele femeiești creau o impresie stranie. Amir cunoștea acest bâlci care făcea turul țării. Le explică fiului său și lui Nabu ce era cu deghizarea:

– O femeie care se respectă nu iese pe scenă, în public, așa că se recurge la bărbați. Ei știu să danseze și să cânte ca o femeie, în pofida vocii grave, masculine. E ciudat, dar nimeni nu e păcălit. Ba chiar există unii care preferă așa ceva în locul femeilor adevărate.

Karim de-abia înțelegea. Câteodată i se întâmpla să se detașeze de lume și să nu mai rețină ce i se spunea. Oboseala și evenimentele inexplicabile ale nopții îl epuizaseră. Cuvintele îi deveneau tot mai nesigure, avea nevoie de odihnă și de liniște. Însă era curios să vadă spectacolul. Când tatăl său îi propuse să se întoarcă la cort, Karim refuză.

Un animator vindea bilete de loterie strigând „Terrrbahh, terrrbahh!“ (câștigător), niște maimuțe se ciondăneau pe scenă pentru câteva banane, spectatorii aplaudau, toate mergeau bine, era sărbătoare și deșertul se afla departe. Karim își regăsi sufletul de copil. Se prăpădea de râs. Era fericit. Tatăl lui îi cumpără un bilet de loterie, cu numărul magic 777. Era sigur că va câștiga. Roata se învârti, oprindu-se apoi la 555. Se înșelase crezând într-o superstiție. Zise: „Nu-i rav“, uitând să-l pronunțe pe „g“.

Cu atâta forfotă, era greu să-ți găsești somnul. Însă Nabu adormi fără probleme. Amir îi ceru fiului său, care prefera să-și petreacă noaptea sub cerul liber, să nu se îndepărteze prea mult de cort. Karim întâlni o pitică. Aceasta se apropie de el mișcându-și sânii mici și îi aruncă o privire cam obscenă, ceea ce îl făcu să râdă. Pitica țipă de spaimă și plecă în fugă. Noaptea se dovedi scurtă. Caravanierul îi trezi devreme. Trebuiau să profite de aerul răcoros din zori ca să-și continue drumul.

Când să părăsească Ouarzazate, Amir dădu întâmplător peste Ghazuani, un negustor din Fès destul de energic, care avea magazinul față în față cu al său, în cartierul Diwane. Părea îngândurat. Când Amir îl

întrebă ce are, Ghazuani îi dezvălui că în țară se pregăteau tulburări, un fel de revoltă contra francezilor. Pretutindeni circulau zvonuri despre un grup de naționaliști care cereau independența Marocului și plecarea francezilor. Frământările care se profilau la orizont îl nelinișteau pe bogatul negustor. Spuse răspicat:

– Manifestațiile sunt moartea comerțului nostru. Îți dai seama, hoarde de oameni care urlă împotriva creștinilor! Vom fi obligați să ne închidem magazinele. Eu plec în Guineea, dar nu știu dacă la întoarcere o să-mi găsesc magazinul așa cum l-am lăsat. Există naționaliști, dar există și tâlhari, derbedei veniți de prin sate…

În timp ce vorbea, privirea i se opri asupra lui Nabu. Îi făcu lui Amir cu ochiul și îi zise:

– Fii atent, o să ți-o fure!

Amir nu răspunse, dar brusc îl copleșiră temerile: și dacă Nabu m-ar părăsi? Ar putea să plece cu un bărbat mai bogat, mai puternic, după ce eu am salvat-o din situația mai mult decât precară în care se găsea… Simți o strângere de inimă, apoi schimbă o privire cu Nabu și nu-i trebui mai mult ca să excludă o atare posibilitate. Mai târziu, înainte să adoarmă, se întrebă: Oare e îndrăgostită de mine? Își veni în fire și se gândi: „Cu Lalla Fatma nu mi-am pus niciodată astfel de întrebări.“

Apoi se gândi la vărul său Hafid, rebel și anarhist, care spunea că trebuiau să profite de exilul familiei regale pentru a termina odată cu epoca monarhiei ce ruina țara! Era singurul care ținea asemenea discurs. Știa și nu se sătura să repete că marocanii aveau acum o ocazie nemaipomenită să pună pe picioare un sistem democratic de genul celui suedez, dar erau fricoși, le lipseau îndrăzneala și imaginația.

Amir încercase în mai multe rânduri să-l aducă pe calea rațiunii, dar în zadar. Hafid era, după cum zicea Amir, „o minte înfierbântată, un nebun care o să aibă mari necazuri, ba o să și creeze probleme familiei“. Amir își cultiva sentimentele naționaliste ca un om prudent. În 1930, când administrația franceză lansase „decretul berber“ *(Dahir berbère)* care prevedea o legislație diferită de cea existentă pentru arabi, Amir își

urmase tatăl în fruntea unei manifestații unde se scandase același slogan: „Suntem toți musulmani, suntem toți marocani!“ Franța voia să scoată triburile berbere, primii locuitori ai țării, de sub influența arabă și, deci, musulmană. Prevăzuse crearea de școli franco-berbere, a unei jurisdicții ce privilegia cutumele acestor triburi, sperând astfel să scindeze Marocul, pe atunci majoritar berber. Amir își amintea bine de acea mobilizare care silise Franța colonială să dea înapoi. I se părea absolut firesc să ceară la rândul său independența țării sale.

În 1947, Amir bătuse drumul până la Tanger ca să asiste la discursul regelui Mohammed al V-lea, care cerea oficial independența țării. Aderase la Partidul Istiqlal [8] și își plătea regulat cotizația. Lui Ghazuani, vecinul său egoist și avar, puțin îi păsa de independență, îl interesa doar să facă bani și să meargă din când în când la bordelul domnului Prosper, numit „Bousbil“.

Sosirea la Marrakech nu se dovedi deloc ușoară. Jandarmi și soldați opreau căruțele și camioanele ca să le controleze. Amir nu trăise niciodată o asemenea umilință. Dar acum înțelese că Marocul avea să intre într-o perioadă turbulentă.

Caravanierul îi lăsă în piața Jemaa el-Fna, la autogară. Trebuiau să aștepte câteva ore înainte de a urca într-un autocar cu plăcuță de înmatriculare încă franceză. Un berber îl cumpărase de la o societate lyonneză, care îl folosea pentru turiști. Până la plecare, Amir îi duse pe Nabu și pe Karim să viziteze superba moschee Koutoubia care, le spuse el, avea o soră geamănă la Sevilla, numită Giralda. Ca să ajungă acolo, luară o trăsură. Karim se așeză lângă vizitiu și se apucă să-i povestească despre călătoria lor. Se destăinuia cu ușurință oamenilor, dar nu se înșela niciodată: știa în cine să aibă încredere și pe cine să ignore. În acest timp, tatăl său îi vorbea lui Nabu despre structura orașului și importanța pașei El Glaoui care domnea ca stăpân absolut peste Marrakech și o mare parte din Haouz.

Mulțumită unui bacșiș frumos, Amir și Nabu putură să se instaleze pe scaunele din față ale autocarului. Karim alese să stea în spate. Uneori îi plăcea să se retragă în lumea lui. Avea o mare capacitate de a se rupe de toate și de a se adânci în reverii al căror secret îl cunoștea numai el. Tatăl său știa că nu trebuie să-l deranjeze când se izola.

Șoferul îi informa pe călători strigând:

– Marrakech Casa [9], Marrakech Casa, plecarea peste o oră, mașină rapidă, numai o zi până la Casa, grăbiți-vă, mai sunt câteva locuri…

De la geam, Nabu privea imensa piață Jemaa el-Fna: muzicanți, dansatori, acrobați, ghicitoare, îmblânzitori de șerpi, un om cu o maimuță care fuma, un sacagiu, femei pe bicicletă, cerșetori, vânzători de frigărui și chiar niște povestitori negri, în veșminte tradiționale.

Șoferul și mecanicul aveau capetele sub capota motorului. Semn rău! Amir se temea de ceea ce se întâmpla adesea: o pană. După un timp, mecanicul îi anunță pe călători că mașina nu va pleca mai devreme de dimineața următoare fiindcă, pentru a o repara, era nevoie de o piesă pe care doar Hmida Chioru', faimosul fierar, fost măcelar, putea s-o meșterească. Un băiat plecă după el acasă. Hmida locuia în medina și după-amiaza și-o dedica siestei, împreună cu cea de-a doua sa soție. Nu trebuia sub nicio formă deranjat. Îi plăcea să se facă dorit și își lăsa clienții să aștepte. Zicea că a fost mecanic în armata franceză și acolo învățase să demonteze complet și să monteze la loc motorul unui autovehicul. Cică și-ar fi pierdut ochiul în cursul manevrelor din munții Atlas. Pasiunea lui era împărțită între femei și a doua sa meserie. Ca fierar lucra puțin, dar, ca mecanic, adesea nu-și vedea capul de treabă. Băiatul îl rugă să se grăbească. Prost dispus, meșterul se urni din loc, ocărându-l pe fabricantul acestei mașini care rămânea mereu în pană. Pe drum, se opri la prăvălia fiului său, care vindea carne pentru frigărui, și îi aminti că aveau întâlnire cu caidul ca să obțină o autorizație pentru extindere. Îi spuse: „Nu uita să-i trimiți oaia pe care am tăiat-o ieri. Dacă nu-i cadou, nu-i autorizație!“

Amir porni în căutarea unui hotel prin apropiere. Nici nu trebui să

meargă mult fiindcă exista unul singur, situat în vecinătatea pieței și purtând numele mirobolant de „Hotelul Plăcerii“. Un alt fel de a spune „casă de toleranță“.

Karim plecase în piață și probabil că avea să-și petreacă noaptea în această lume dubioasă și plină de mister.

Unii îl bănuiau pe portarul hotelului că umblă pe ascuns la motorul autocarelor ca să aibă mereu toate camerele ocupate. Impresionat de înfățișarea lui Amir, în urma căruia venea tânăra femeie de culoare, hotărî să-i dea cea mai bună cameră, cea cu mai puțini purici datorită lui Fly-Tox, al cărui miros puternic și neplăcut se impregnase în pereți. Totuși, rămâneau muștele, dar împotriva lor, spunea portarul, nu se putea face nimic, erau mai viclene, mai deștepte decât scârboșii ăia de purici care se hrăneau cu sângele clienților. Muștele veneau de la țară și asta se vedea, erau mari, negre, urâte, lacome și din cale afară de insistente. Le molipseau și pe musculițele de oraș, subțirele și tăcute.

Patul semăna cu un hamac. Parcă ar fi avut o gaură în mijloc. Nabu hotărî să doarmă pe jos, lăsându-i salteaua bărbatului ei. În camera alăturată, un cuplu se tot zvârcolea și femeia țipa. Erau țipete de plăcere. Asta îi făcu pe amândoi să zâmbească. Nabu nu se simțea în apele ei și încercă să-i explice lui Amir că nu avea chef să facă dragoste în această cameră. Îi spuse:

– Sunt obișnuită să dorm chiar și direct pe pământ, nu-i nicio nenorocire. Tu ai adus confortul în viața mea. Dar în orice clipă pot să mă întorc la situația mea dinainte. E prima lecție pe care ne-o dau strămoșii.

– Da, știu, dar va trebui și să te pregătești, trebuie să te împaci bine cu Lalla Fatma, prima mea soție. Are o mare distincție și multe calități, dar nu-i mai puțin adevărat că își va arăta fără reținere dezaprobarea și gelozia.

– Bineînțeles, mă aștept la asta. Nu te îngrijora.

Nabu adormi imediat, însă pe Amir îl chinuiau gândurile. Era neliniștit din fire. Își închipuia mereu ce s-ar putea întâmpla și adesea suferea din

cauza asta. Era slab și o știa. Încerca să prevadă cum aveau să se desfășoare lucrurile. Proiecta în minte clipa sosirii lor acasă, își imagina reacția vecinilor, a celor din familie și, în sfârșit, reacția Lallei Fatma. Pe de-o parte, erau cei care îl vor dezaproba cu ipocrizie, pe de alta, cei care nu vor zice nimic. Vedea perfect atitudinea unchiului său, cel care se purtase rău cu femeile negre. Nu se temea de judecata lui, dar n-avea niciun chef să discute cu el despre alegerile pe care le făcuse în viață. Parcă vedea și reacția Saadiei, sora Lallei Fatma, o fată bătrână, acrită și geloasă, care se ocupa doar cu rugăciunile și cu bârfa. Vorbea de rău pe toată lumea, chiar și pe oamenii pe care nu-i cunoștea. Avea o plăcere deosebită să examineze defectele unuia și altuia. Deseori încheia implorându-i pe Allah și pe Profetul său să-i pedepsească pe acești oameni nedemni de religia musulmană.

Se temea și că vreunul dintre copiii lui, prea atașat de mamă, nu-i va mai arăta respectul cuvenit. Dar așa ceva era puțin probabil. Își imagina scene în care toți începeau să strige sau s-o alunge pe Nabu cu lovituri de baston. Se vedea punându-se între soția lui și Nabu, protejând-o pe aceasta din urmă de agresivitatea generală. Când femeile negre veneau ca sclave pentru a munci fără să protesteze, soțiile albe le tolerau, deși știau că bărbații lor le folosesc și pentru a-și astâmpăra pornirile sexuale. Însă Nabu nu era sclavă. Era o femeie de care Amir se îndrăgostise și pe care voia s-o vadă acceptată în cercul familiei. Nici sclavă, nici servitoare, ci o doamnă frumoasă și mândră, care merita respect și considerație. Își spunea toate astea, apoi ofta lung, conștient că realitatea se va dovedi nemiloasă cu această femeie și cu dragostea lor.

Hotărâse ca Nabu să locuiască într-un soi de studio, o dependință a casei numită *massrya*. Acolo se retrăgea tatăl său când avea nevoie de liniște, ca să citească manuscrise prețioase. *Massrya* era ideală. Cuprindea un birou micuț, un pat și câteva perne mari. Un loc perfect pentru Nabu cât timp el o va pregăti pe Lalla Fatma pentru venirea ei. Își spunea: Nu va fi geloasă pe frumusețea ei, fiindcă pentru ea frumusețea înseamnă piele albă. Dar nu va suporta să vadă că sunt atras de o femeie tânără, că

o voi trata cu aceeași atenție ca pe ea. Ăsta-i miezul problemei.

Vedea scenele una după alta, aievea, convins că lucrurile nu aveau să se desfășoare simplu. Nu putea să conteze prea mult pe Karim care, în ciuda bunătății lui înnăscute, era incapabil să-și contrazică mama. Își spunea: Întâi, cadourile, pe urmă, odihna și, câteva zile mai târziu, intrarea în scenă a lui Nabu, frumoasa, sublima Nabu.

Dis-de-dimineață, portarul ciocăni la ușă. Reparaseră autocarul. Hmida Chioru' își lua micul dejun la fața locului. Mânca un cap de oaie înăbușit și bea pahar după pahar de ceai cu mentă foarte dulce.

Karim îi aștepta la intrarea în hotel. Îi luă lui Nabu geanta din mână și se îndreptară spre stație.

Șoferul arăta îngrijorat. Mecanicul își petrecuse noaptea lângă Hmida, ca să-l ajute. Motorul mergea cu un zgomot ca zbieretul unei cămile sau al vreunui alt animal rănit. Un călător credea că motorul anunța destinația: MrrakkecheeCaza! Autocarul dădu cu spatele. Se auziră strigătele unui vânzător de păsări. Scăpaseră doi cocoși. Vecinul lui Karim de pe rândul din stânga cumpărase trei găini. Una dintre ele suferea de sete și nu mai avea mult până să moară. Chiar în spate, un soldat un pic abțiguit fuma țigări „Troupe", care împrăștiau un miros de ulei ars. Nabu își acoperi capul cu un văl și adormi. Amir își luase mătăniile și le trecea mecanic printre degete, cu mintea în altă parte. Simțea cum crește în el o dorință irezistibilă de a face dragoste cu Nabu. Firește că nu erau nici locul, nici momentul potrivite, însă nu reușea să-și înăbușe pornirile, mai ales că ea își sprijinise capul de umărul lui și sânii ei îi atingeau brațul. Alungă din minte tentațiile lui Satan care nu-i dădea pace și începu să recite în gând o sură din Coran. Invocarea câtorva versete avu asupra lui un efect radical: gata cu dorințele nestăpânite, gata cu excitarea și mai ales gata cu erecția intempestivă în acest autocar în care te sufocai de căldură și de fumul scos de țigările soldaților în permisie.

Autocarul înainta încet și se oprea des. Mecanicul ridica periodic

capota ca să se răcească motorul. Cerșetori profitau de oprire ca să urce în autocar și să-și jelească soarta. Amir îi miluia de fiecare dată. Era datoria oricărui bun musulman. Soldatul nu era singurul care fuma și, punând la socoteală și căldura, aerul devenea irespirabil. Călătoria însemna un calvar în special pentru Amir și pentru Karim, mai puțin obișnuiți decât Nabu cu temperaturile ridicate. Orășenii suportau greu mirosul celor de la țară. Îi considerau primitivi, murdari, fără rușine și oarecum arhaici. Locuitorii din Fès se credeau păstrătorii culturii și ai civilizației, pe când ceilalți marocani nu erau la fel de rafinați ca ei. Era o formă de rasism, o respingere a oamenilor veniți din alte părți, a comportamentului lor pe care îl socoteau grosolan, a îmbrăcămintii lor care duhnea a pământ și a balegă de vacă. Experiența transportului în comun îi provoca lui Amir, ca și celor deopotrivă cu el, o indispoziție pe care nu îndrăznea să o arate. Oricum, știa că n-ar servi la nimic să protesteze, fiindcă vecinul său nu se spălase sau fiindcă un alt pasager îi trimitea fumul în ochi. Mereu îl auzise pe tatăl său făcând o diferență clară între Fès, „orașul orașelor“, și restul Marocului. Retrași, adânciți în tradițiile lor, cei din Fès nu părăseau vechiul oraș decât pentru a merge în pelerinaj la Mecca sau unii dintre ei pentru a călători cu afaceri în Senegal. În restul timpului, își cultivau liniștiți micile grădini, întorcând spatele lumii. Dar nici țăranii nu-i iubeau pe ei. Adesea soțiile și fiicele lor lucrau ca servitoare pentru familiile din Fès. Ceva ce semăna a sclavie, dar nu șoca pe nimeni. Din când în când apărea o dramă, o revoltă împotriva relelor tratamente. Stăpânul casei intervenea și restabilea ordinea. Însă toți aveau în minte povestea tragică a familiei Kohen, niște evrei andaluzi convertiți la islam pe vremea Inchiziției. Una dintre servitoare îi tăiase gâtul doamnei Kohen în somn. Soțul era plecat cu afaceri. Ucigașa se predase poliției, fusese judecată rapid și condamnată la închisoare pe viață. De atunci, stăpânii se încuiau în dormitor înainte să se culce.

Autocarul opri în fața unui măcelar care vindea frigărui. Cu o mână alunga muștele, iar cu cealaltă se ocupa de foc. Un nor de fum îi

ascundea fața, dar nu și glasul care urla: „Carne proaspătă de cămilă! Carne tocată delicioasă!“ Karim primi sarcina să le aducă lui Amir și lui Nabu pâinici umplute cu o carne prea condimentată. Mâncară cu poftă. Apoi băură pahare mari de ceai cu mentă. Aproape un festin! Câteva ore mai târziu, stomacul lui Amir, prea delicat, dădea totul afară. Șoferul opri mașina și îl lăsă pe Amir să coboare și să vomite cât simțea nevoia. Nabu, care nu avea probleme cu digestia, se amuză discret. Autocarul porni iar. Palid, Amir își puse capul pe umărul lui Nabu și adormi ca un copil obosit.

Nabu privea peisajul pe geam. Se lăsa purtată de amintiri din adolescență. Pe atunci, tatăl ei, de fel din Casamance, o răsfăța de câte ori venea în permisie. Îi spunea să nu bage în seamă ironiile la adresa oamenilor din această parte a Senegalului. O iubea mult și o sfătuia să aibă grijă, fiindcă oamenii sunt lacomi. El îi arătase cum să se confeseze sub baobab și îi vorbise puțin despre islam, avertizând-o totodată împotriva musulmanilor arabi care, zicea el, „n-aveau pic de respect pentru femeie“. Nabu avea propria concepție despre spiritualitate și, mai ales, nu se temea de moarte. Tatăl ei știa că urma să moară. Îi spusese într-o zi: „Căpitanul îi trimite întotdeauna pe negri pe front. Suntem carne de tun. Dar, dacă va fi să mor, atunci asta este voia Domnului și a strămoșilor.“ Cât despre mama ei, abandonată de un soț care petrecea mai mult timp în armată decât acasă, ea îi zicea: „Nu-mi fac griji pentru tine. Cu corpul tău bine dăltuit, cu ochii migdalați și cu inteligența ta, o să ai ce bărbat vrei, e de-ajuns o privire, o coborâre a pleoapelor, și el o să alerge ca un mielușel să ți se strecoare sub fustă. Dar să fii atentă, bărbații sunt lași și lacomi, nu le oferi totul dintr-odată, învață să-i lași să aștepte, fii șireată și nu veni niciodată să te plângi la mine!“ Așadar, lucrurile erau clare.

Nabu trăia cea mai mare parte a timpului în casa mătușii dinspre mamă, care nu avea copii. Soțul ei era învățătorul satului. Nabu își petrecea toată vremea la școală: îi plăcea să deseneze și să scrie povești și

citea tot ce-i recomanda unchiul ei.

Abia împlinise șaisprezece ani, când se îndrăgosti de acest bărbat amabil și grijuliu. O fascinau generozitatea și mâinile lui mari și foarte delicate. Într-o zi, din întâmplare, îl văzu când se spăla. Era gol. Soția sa, croitoreasă, plecase cu treabă și el credea că e singur în casă. Nabu nu se putu împiedica să privească trupul zvelt, înalt, subțire. Ochii i se opriră asupra penisului și se pomeni salivând. Simțea născându-se în ea o dorință ciudată, însoțită de un lichid cald care i se prelingea pe coapse. Își duse mâinile la pubis și începu să se mângâie. Nu știa ce se petrece cu ea. Dar de atunci căpătă obiceiul ca în fiecare noapte, înainte de a adormi, să-și ostoiască dorința dezmierdându-se singură, încet și metodic, cu gândul la bărbatul gol care o excitase.

Croitoreasa își dădu seama că micuța nu era inocentă. O făcu să vorbească și află de dorința ei față de unchi. Îi explică însă că o astfel de atracție pentru un bărbat atât de apropiat nu era îngăduită, că unchiul ei îi era ca un tată, chiar dacă nu aparținea aceleiași familii. Nabu lăsă ochii în pământ și o ascultă plângând. Apoi hotărî să se întoarcă în casa mamei sale, dar lucrurile luară o întorsătură urâtă. Unul dintre soții de ocazie ai acesteia vru să se culce cu ea de cum o văzu. Nabu o rupse la fugă și, în stradă, lângă școală, nimeri în brațele unchiului interzis. Unchiul nu era naiv, îi ceru să vină cu el. Deschise ușa școlii și o dezvirgină chiar în biroul lui. Nabu se sperie de sângele care curgea și începu să plângă. Unchiul o liniști, îi șterse coapsele și o sărută cu blândețe. Ea se ridică în picioare, dar nu prea putea să meargă. El îi spuse să rămână acolo să se odihnească, îi aduse o limonadă, apoi o lăsă singură. Trebuia să fie secretul lor.

Mai bine de un an, se întâlniră în acea sală și făcură dragoste pe rogojini incomode. Atitudinea și mersul lui Nabu se schimbaseră, ceea ce nu-i scăpă mătușii. Într-o zi, aceasta se trezi cu o idee fixă în minte: „Dacă Nabu îi naște un copil, sunt terminată! Trebuie să pun capăt acestei relații.“

Însă nu avea niciun mijloc prin care să-și constrângă bărbatul. La cea

mai mică ceartă, acesta ar pleca. Existau mult mai multe femei decât bărbați. Croitoreasa i se destăinui vraciului orb, care îi răspunse că nu putea face nimic pentru ea. Numai printr-o minune Nabu nu rămase însărcinată.

Într-o zi, când își însoțea mătușa la piața de țesături, Nabu dădu nas în nas cu un străin, un musulman îmbrăcat tot în alb. El i se adresă de parcă ea ar fi fost un copil rătăcit într-un labirint:

– De unde ai apărut, de unde vii? Îmi pari pierdută, ai avea nevoie de cineva care să se ocupe de tine. Atâta frumusețe nu trebuie să rămână neprotejată.

Auzindu-i vorbele, mătușa era prea mulțumită ca să n-o încurajeze să-l urmeze pe acest bărbat. Se ivise ocazia de a o îndepărta de soțul ei:

– Nu-i sunt mamă, îi sunt mătușă, dar este ca și fata mea. Are nevoie să devină independentă. Taică-său a murit, iar maică-sa, cântăreață la nunți, trăiește de azi pe mâine.

Nabu nu zicea nimic, dar, în sinea ei, cântărea cu interes situația. Nu mai era atât de îndrăgostită de unchi, venise vremea să încerce o nouă aventură.

Străinul spuse:

– Mi-ar plăcea să-ți aud glasul.

– Da, stăpâne.

– Unde ai învățat să vorbești așa? La Molière?

– Da, unchiul meu este directorul școlii. M-a învățat foarte multe.

– N-aș vrea să te distrag de la studii. Trebuie să le continui, pe mine nu m-ar deranja.

Mătușa interveni de parcă ar fi fost mama fetei:

– Ce intenții aveți, domnule?

– Bune! Foarte cinstite!

Așa se face că, peste câteva zile, Amir se căsători pentru o perioadă precisă de cincizeci și opt de zile cu Nabu, care urma să împlinească în curând optsprezece ani. Bărbații care se ocupau de chestiuni legate de religie își aveau locul la intrarea în singura moschee din cartier. Ei

întocmiră un contract în care se menționau dota, natura cadourilor și durata căsătoriei. Verificară dacă tânăra era de acord, apoi o puseră să semneze în josul hârtiei, lângă iscălitura lui Amir. Cei doi bărbați îl felicitară pentru prima lui „căsătorie de plăcere". Nabu și „soțul" ei plecară de acolo ținându-se de mână de parcă se cunoșteau de mult.

Amir o duse să stea într-o căsuță mobilată și trăiră acolo ca soț și soție, așteptând să aibă propriul cămin. În primele zile, nu reușiră să ajungă la un echilibru. Ea nu se dăruia în întregime, lăsându-l s-o mângâie, dar fără să participe la jocurile amoroase. El se purta cu blândețe, un pic stângaci, însă dădea dovadă de răbdare. Apoi, într-o seară, Nabu preluă controlul și o explozie de bucurie și de lumină îl înnebuni pe Amir. Nu crezuse că o femeie putea să-i ofere atâta plăcere. Acum descoperea cutezanțele acestui trup care se încolăcea în jurul lui suplu și grațios.

Se apuca să recite versuri de poeți necunoscuți, poate chiar de el, saliva, îi săruta picioarele lui Nabu, îi lingea degetele de la picioare pe rând, apoi, cu fața între coapsele ei, încerca să-i cuprindă cu limba buzele, clitorisul, părul creț, totul. Aproape că-și pierdea mințile, țipa de plăcere, după care se prăbușea cu toată greutatea peste trupul fragil, de un erotism fără margini.

Nabu nu vorbea, îl lăsa să-i povestească orice îi trecea prin minte. Se mulțumea să i se dăruiască și să-l audă delirând de plăcere. Unchiul ei o inițiase perfect. Nabu știa trucuri, cunoștea tehnici abia perceptibile, dar cu efecte spectaculoase.

În sinea lui, Amir se întreba dacă era gata să plece înapoi la Fès. Când își amintea momentele intime petrecute cu soția albă, îi venea să râdă și să plângă în același timp. De ce, se gândea el, femeile noastre albe sunt atât de timorate, de inhibate, de stângace, de timide? Ah, știu, faci dragoste ca să procreezi, și nu ca să te bucuri până în pragul nebuniei de un corp. Până acum, și el crezuse că sexualitatea era un exercițiu rece și pasiv: soția se întindea pe spate și depărta picioarele, datoria bărbatului fiind să facă restul. După ce ejacula, el se retrăgea, se ștergea cu un mic prosop pe care i-l dădea soția, apoi adormea satisfăcut. Mă rog, cel puțin

așa își închipuia. De când descoperise acest vulcan, i se părea foarte greu să se întoarcă în patul soției legitime, mama copiilor săi.

Settat era pe atunci un târgușor ce nu prezenta mare interes. Autocarul trebuia să facă aici un popas mai lung ca să se odihnească motorul, iar șoferul să doarmă puțin. Nu se vedea nimeni, în afara câtorva cerșetori care, atrași de sosirea călătorilor, urcară în mașină cu mâna întinsă când se înnoptă. Toată lumea dormea. Unii sforăiau sau vorbeau în somn. Visele li se învârtejeau în jurul capetelor. Domnea o atmosferă stranie în autocar, de parcă toți pasagerii fuseseră anesteziați. Karim întâlni iar fantomele din Zagora, care se înfășuraseră în uriașe pânze bălțate. Dansau ca niște derviși învârtitori, chemându-l. Când se ridică, picioarele i se agățară în plasa unui pescar și el se pomeni pe fundul mării, zbătându-se să nu se înece. Scoase un țipăt și se trezi. Dar nu mai vru să se culce la loc, de teamă să nu alunece iar în groaznicul coșmar.

Karim avea multe coșmaruri. Nu se știa dacă erau legate de handicapul său ori mai degrabă de imaginația lui fără limite. Imaginea lui despre lumea exterioară era limpede, fără niciun nor. Vedea ceea ce alții nici măcar nu observau. În ziua circumciziei, femeile veniră să-l sărute și să-i aducă daruri. El era foarte mulțumit, în ciuda durerii. Când Huda se apropie, el se prefăcu că doarme ca să nu trebuiască să-i zâmbească și să fie sărutat. Îngrijorată, mama lui îi ceru explicații. El îi răspunse cu un gest din mână care însemna „rea“, însoțit de o grimasă care nu lăsa loc de îndoieli asupra câinoșeniei femeii. Mama se arătă foarte impresionată: Huda era, într-adevăr, o pacoste, bârfitoare, invidioasă, meșteră în făcut vrăji, aliată cu diavolul. Karim înțelesese totul, deși n-o mai văzuse până atunci. Altă dată, un vânzător ambulant, un țigan, bătu la poartă. Oferea țesături importate, chipurile, din Franța. Chiar când s-o păcălească pe Lalla Fatma, apăru Karim care pipăi țesătura și clătină din cap, adăugând „camelotă Japonia“. De când apăruse pe piață o mare cantitate de mărfuri japoneze de proastă calitate, lumea zicea că tot ce-i urât vine din Japonia. Karim condamna astfel marfa șarlatanului.

În familie, era considerat „bun ca pâinea caldă“, „inimă curată“, „păstrătorul binelui“, „inocentul“. Unii îl iubeau sincer, alții păstrau distanța, deși, după cum spusese tatăl lui într-o zi, handicapul nu era molipsitor. Dar ce conta această neîncredere? Karim era mai presus de toate și o ducea bine. Fiindcă avea un suflu cardiac, mergea o dată pe an la doctorul Adrien, într-o cazarmă a armatei franceze, în afara orașului vechi. Era încă de-o șchioapă când, însoțind-o într-o zi pe mama lui la hammam, o bătrână i-a cerut să-i arate palma mâinii drepte. A cercetat-o ca o ghicitoare, apoi i-a dat drumul rostind: „Ghinion!“ Lalla Fatma nu-i înțelesese reacția, însă portăreasa, care stătea la intrare, o lămuri că bătrâna caută un copil cu o linie dreaptă în mijlocul palmei, fiindcă, potrivit unei credințe, doar copiii cu acest semn sunt în stare să găsească o comoară ascunsă. Nu demult, o bandă de derbedei încercase să răpească un băiețel născut cu acest semn, ca să-l vândă unui trib din Atlasul Înalt, unde cică că ar exista tot soiul de comori. Pe Lalla Fatma o trecură fiorii. Îl luă de mână pe Karim, spunându-i că nu trebuia să arate palma oricui.

Un aer tulbure și apăsător se întindea peste Settat. Cerul nu avea o culoare naturală. Era când alb, când gri. Karim presimțise înaintea tuturor că trebuiau să plece. Încercă să-l prevină pe șofer, însă acesta nu pricepu ce spunea băiatul și făcu un gest care însemna „mai târziu“, dar Karim era convins că ceva rău sălășluia aici.

Și într-adevăr, se iscă o furtună de praf, însoțită de un vânt foarte violent, care părea că va lua pe sus totul în calea lui. Înspăimântat, Karim se ghemui în brațele tatălui său și începu să plângă ca un copil trezit dintr-un coșmar. Acum era dificil să mai plece. Mecanicul și șoferul, de fel din această regiune, se duseseră să mănânce cu familiile lor. Toți pasagerii așteptau, sperând să-l vadă răsărind din pâcla cenușie pe cel care trebuia să-i ducă la Casa. Cineva zise: „Nu mai așteptăm venirea lui Mahdi [10], ci a șoferului!“ Într-un târziu, adormiră în mașină, iar dimineața devreme, apărură și cei doi zăltați, obosiți și duhnind a bere.

Când autocarul se urni, oamenii aplaudară de parcă tocmai scăpaseră dintr-o catastrofă.

Pe drum, jandarmii opriră vehiculul ca să-i controleze pe pasageri. Îi spuseră șoferului că sunt în căutarea a doi netrebnici care ar fi ucis niște francezi la Meknes. Amir înțelese că era vorba de militanți naționaliști care luptau pentru independența Marocului. Însă nu reacționă, le arătă actele sale, precum și pe cele ale lui Karim și ale lui Nabu. Jandarmii o dădură jos din mașină pe Nabu și o percheziționară. Ea îi lăsă, fără să scoată o vorbă. Era singura pe care o suspectau. Asta o făcea să turbeze de furie, dar reuși să se stăpânească. N-ar fi folosit la nimic să protesteze, mai ales că nu se mai afla în țara ei, iar actele sale nu erau chiar în bună regulă. Amir îi dădu o bancnotă mecanicului, care o strecură în buzunarul unuia dintre jandarmi. Nabu se întoarse la locul ei. După ce mai pălăvrăgiră puțin cu șoferul, jandarmii le îngăduiră să plece. Călătorii se apucară să comenteze în gura mare și unii chiar începură să intoneze imnul independenței. Din solidaritate, șoferul puncta cântecul claxonând. O atmosferă plăcută domnea în autocarul plecat de multă vreme din Marrakech și care, în sfârșit, își făcea intrarea triumfală în Casablanca, unde alți pasageri așteptau să pornească spre Fès, Taza și Oujda. Autogara era murdară și ticsită de mărfuri. N-aveai nici măcar o bancă pe care să te așezi. O cafenea oferea câteva feluri de mâncare și răspândea un miros de ulei folosit de prea multe ori. Autocarele își părăseau locul de staționare într-un nor de fum negru, care acoperea totul. Se vedeau câteva pisici jigărite și un câine căruia se găsea din când în când cineva să-i tragă un șut. Cerșetorii se învârteau și ei prin preajmă. Abia peste multe ore un autocar Laghzaoui pleca spre Fès.

Amir nu putea să treacă prin Casa fără să-l viziteze pe Hagi Habib, unchiul său dinspre mamă, care părăsise orașul Fès înainte de război și făcuse avere în comerțul angro. Amir îl iubea, fiindcă era un om de viață, generos și fără prejudecăți. Fusese singurul din familie care le luase apărarea celor două femei negre, maltratate de fratele lui și de soția albă a acestuia.

Amir îi lăsă pe Karim și pe Nabu într-o cafenea și se duse la marea *kissaria* [11], unde se aflau magazinele și depozitele unchiului său.

De cum îl văzu, acesta exclamă:

– Te întorci din Africa! Se vede, ești fericit ca un copil în ziua de Ashura [12]. Ce face micul meu Karim? Știi că îl ador.

Când află că băiatul îl însoțea pe Amir în călătorie, ceru ca toată lumea să vină la el acasă și le trimise pe ajutoarele sale după Karim și după Nabu.

Hagi Habib se număra printre primii marocani care își cumpăraseră un Cadillac. Îl comandase în America și îl așteptase șase luni. Era jucăria lui, mândria lui. Uneori îl punea la dispoziția oamenilor pe care îi iubea.

Locuia într-o vilă magnifică, în cartierul rezidențial Anfa. Totul aici arăta impecabil. Amir se bucura că are la îndemână o sală mare de baie. La fel și Nabu. Simțeau nevoia să se spele și să uite neplăcerile îndelungatei călătorii cu autocarul.

Amir întrebă în ce direcție era Mecca, pentru a-și face rugăciunea. Hagi Habib îl lămuri. După ce mâncară, discutară despre situația politică a țării. Habib îi ajuta pe naționaliști. Amir întorcea problema pe toate părțile, fiindcă manifestațiile frecvente și grevele îi puneau în pericol comerțul. Unchiul său îl sfătui să-i sprijine pe naționaliști și să nu arate o prea mare simpatie față de francezi.

În dimineața următoare, Hagi Habib îl trezi pe Karim, îl urcă în Cadillacul decapotabil și-l duse să ia micul dejun pe țărm. În culmea bucuriei, băiatul se ridica în picioare, cu părul fluturându-i, și îi saluta pe trecători de parcă ar fi fost regele. Asta îl făcu să râdă pe unchiul său, care îi promise un cadou.

Lui Karim îi plăcea la nebunie să mănânce. Nu știa să se abțină sau să se oprească, dar, întrucât făcea mult sport, nu se îngrășa. La întoarcere, Hagi Habib se opri la o papetărie care funcționa și ca librărie și ceru să vadă mașinile de scris. Aveau un singur model, o marcă italiană, Olivetti. Hagi Habib o cumpără, împreună cu câteva topuri de hârtie. Știind că lui Karim îi venea greu să scrie de mână, îi zise:

– Cu asta, o să-mi scrii o scrisoare pe săptămână. Dar mai înainte o să trimit pe cineva să te învețe cum s-o folosești.

Karim era atât de mulțumit, încât îl strânse cu putere în brațe pe Hagi Habib și îi spuse: „Te iubesc!“

După două zile de benchetuială, Amir hotărî să-și continue drumul spre Fès. Nici vorbă să ia din nou autocarul, știut fiind că, dacă nu făcea pană, cădea în vreo viroagă, și nici trenul, care nu avea un orar fix. Aveau să plece cu camionul lui Hagi Habib, care trebuia să facă niște livrări la Meknes și la Fès.

Amir și Nabu se așezară în față, lângă șofer, iar Karim și mecanicul își aranjară în spate un culcuș din baloții de pânză. Băiatul își scoase mașina și se apucă să scrie tot ce-i trecea prin minte. Bucuros de cadou, ardea de nerăbdare să vină instructorul ca să-l învețe s-o folosească mai eficient.

Drumul se dovedi cam lung din cauza numeroaselor livrări de mărfuri. Mâncară la Meknes, unde vedeai mulți soldați, fiindcă El Hajeb, un sat situat la câțiva kilometri, adăpostea o cazarmă uriașă și un bordel, pe care șoferul și mecanicul îl cunoșteau bine.

Și cu cât se apropiau de Fès, cu atât lui Amir i se strângea inima.

4

De dimineață, aerul era proaspăt. Un fum subțire lăsa urme pe albeața orizontului. Venise vremea ca olarii și brutarii să-și aprindă cuptoarele.

Văzut de la distanță, Fès semăna cu un castron alb, mare, pus peste altele mai mici. Fès îi vrăjea pe toți care-l priveau întâia oară. Acoperișurile și terasele comunicau între ele, se îmbinau în arabescuri, adâncindu-i în reverii pe vizitatorii veniți din ținuturile cele mai îndepărtate. Avea un miros al său, o mireasmă proprie, o aromă greu de prins în cuvinte, ce amintea de toate parfumurile revărsate pe pământul lui încă din 808, anul întemeierii sale de către Idris I, coborâtor direct din Profetul Mahomed.

Spiritul orașului se întindea mult dincolo de hotarele sale. Fès strălucea și își făcea auzită muzica în toată țara. Era aproape stânjenitor pentru locuitorii orașelor învecinate. Fès era mormântul Timpului, izvorul fermecat al Spiritului, adăpostul celor munciți de remușcări și divanul poeților care țeseau în versurile lor străduțele întunecoase și strâmte. Era deopotrivă și centrul comerțului, al schimbului, al intermedierilor, al licitațiilor pentru aur și mătăsuri. Fiecare lucru își avea locul său precis. În asta consta secretul orașului. Aurul, firele de aur, saltelele umplute cu lână erau ale evreilor. Aveau cartierul lor, Mellah, la marginea medinei. Musulmanii fassi îi priveau cu o oarecare superioritate, dar nu existau

respingere și cu atât mai puțin violență. Dar nici căsătorii mixte. Tot orașul își amintea episodul care fusese cât pe ce să distrugă buna înțelegere dintre cele două comunități. Mourad, fiul profesorului de teologie Laraki, voise să se însoare cu Sarah, fiica rabinului. Scandalul făcuse mare vâlvă. Îndrăgostiții trebuiră să se exileze pe pământ străin, în Franța sau în Belgia. Ambele părți hotărâseră să-i dea uitării pe cei doi copii cărora nebunia le luase mințile. Se purtau de parcă ei nici n-ar fi existat vreodată. În mod bizar, episodul apropiase familiile cu pricina, creând legături. Mamele se vedeau pe furiș, cu speranța de a afla noutăți despre copiii lor. După un timp, Mourad și Sarah apăruseră pe nepusă masă cu un prunc în brațe. Și tocmai nașterea acestuia îi împăcase pe amândoi cu familiile lor. Dar, în realitate, stăruia un sentiment de regret, exprimat prin suspine și priviri dezaprobatoare.

Fiecare meșteșug avea cartierul său. Orașul era organizat rațional și practic. Astfel, magazinul lui Amir se afla în Diwane, rezervat condimentelor. De cealaltă parte a străzii, se găseau negustorii de țesături. Ceva mai departe, în jurul unei curți unde cuibăreau o mulțime de păsări, se adunau vânzătorii de fructe uscate.

Deși stăpânit de o ușoară neliniște, Amir se grăbea să ajungă acasă, să împartă darurile aduse Lallei Fatma și celor trei copii. Darul pentru soția sa trebuia să fie pe măsura șocului pe care probabil ea avea să-l sufere. Îi cumpărase, de la *kissaria* bijutierilor din Casablanca, brățări foarte fine de aur. Știa cât și le dorea, fiindcă ale ei se demodaseră. Totuși, Amir era conștient că darul nu va împiedica nimic din cele ce urmau să se întâmple. Conflicte, crize și neînțelegeri, țipete și plânsete, momente de tensiune, după care lucrurile se vor așeza.

Își dădu seama că n-avea la el cheile de la *massrya*, unde voia s-o lase pe Nabu să stea câteva zile. Întoarse capul spre ea și o observă pe furiș. Pe chipul ei nu se reflecta niciun sentiment. Încă de la prima călătorie în Senegal, Amir constatase că nu puteai descifra cu ușurință expresia de pe fețele africanilor, fără îndoială că ținea de obișnuință sau de fizionomia lor, oricum ceva ce lui îi scăpa. Karim își strângea mașina de scris la

piept. Amir se gândi să-l roage pe șofer să forțeze încuietoarea de la poartă.

Intrară în Fès în toiul după-amiezii. Camionul îi lăsă în piața Batha, nu departe de intrarea laterală a casei, care ducea direct la *massrya*. Trebuiră să meargă pe niște străduțe strâmte, neasfaltate, ca Ziate și Arssa Andaloussia. Șoferul deschise poarta cu o lovitură de umăr. Era frumos înăuntru, arborii înfloriseră. Totul părea în ordine în *massrya*. Ai fi zis că cineva o pregătise special. Amir o conduse pe Nabu în căsuță, îi dădu un coș cu provizii și îi spuse să nu iasă și să nu deschidă nimănui. Curentul electric nu mai funcționa, trebuia reconectat. Obosită de călătorie, Nabu pica de somn. Se întinse în pat și adormi imediat. Felul în care ea se cufunda atât de lesne în somn îl fascina pe Amir. Acum dormea, cu buzele schițând parcă un zâmbet și cu ochii ei mari ușor deschiși. Mecanicul cără bagajele lui Amir și pe ale lui Karim la poarta principală a casei. Lalla Fatma îi poruncise unei servitoare să stea pe terasă și s-o anunțe îndată ce-l vede pe stăpân apropiindu-se. În ajun, un mesager venise să-i spună că nu va trece mult până ce el va intra în oraș. Amir și fiul său auziră yu-yu-urile [13] de bun venit și simțiră parfumul paradisului. Karim strâmbă din nas, nu-i plăcea tămâia asta folosită și la sărbători, și la funeralii. Dar azi era sărbătoare. Lalla Fatma era frumoasă în caftanul ei brodat cu fir de aur. Machiată doar puțin, senină și grațioasă, își aștepta soțul plecat de mai bine de două luni. Karim îi sărută mâinile și i se ghemui la piept. Apoi îi arătă mașina de scris. Ea se apropie de soțul ei, îi luă mâna dreaptă și i-o sărută. Așa cerea tradiția. El îi puse mâna pe creștet a binecuvântare. Ea se înclină ca pentru a-i săruta umărul. Copiii îi urară și ei bunvenit părintelui lor. De la depărtare, Batoule și servitorii se plecară adânc, exprimându-și astfel urările de fericire. Cina era pregătită. Lalla Fatma invitase la masă câteva rude. Stăpânul se întorsese. Iar asta merita o petrecere. Se afla acolo și Saadia, cumnata lui Amir, veninoasă ca întotdeauna și gata să bârfească pe unul și pe altul. Din capul locului, zise o răutate:

– Și ia spune, negresele, tuciuriile, sunt la fel de negre, la fel de

murdare, tot așa miros a sudoare și le pute gura?

Amir nu răspunse. Femeia schimbă subiectul:

– Și Karim? Se bâlbâie la fel de mult?

La aceste cuvinte, Amir se întoarse spre ea și îi ceru să tacă, dacă nu, avea s-o dea afară el însuși fără alte discuții. Vorbise răspicat. O mai gonise cândva din cauza purtării ei nerușinate. Ea înțelese că trebuia să se oprească și lăsă capul în pământ. În plus, Lalla Fatma îi făcu semn să se calmeze. Când răul punea stăpânire pe ea, ochii îi deveneau galbeni și un fir se salivă i se prelingea pe buza de jos, deformată într-o strâmbătură. Nici nu-ți venea s-o privești. De fapt, era jalnică, veștedă, lipsită de noblețe.

Karim nu se putu abține să pomenească de Nabu. Spuse în cuvintele lui:

– Frumoasă, Naaa… bu!

Toată lumea vru să știe cine era această Nabu. Amir răspunse că era o persoană pe care o întâlniseră, dar se feri să dezvăluie mai multe.

Însă incidentul nu se încheie. Seara târziu, când se afla în pat cu soția lui, aceasta îl întrebă calm:

– Ai adus o sclavă din Senegal? Avem deja două servitoare, trei cu bucătăreasa, încă una ar fi prea mult.

– Nu, nu o sclavă, am adus o femeie liberă. Urmând preceptele lui Mahomed, binecuvântarea lui Allah fie asupra sa, am încheiat o căsătorie Mut'a, o căsătorie de plăcere, cu o tânără pe care o cheamă Nabu. Un nume frumos, nu crezi?

– Ce să zic, soțul meu, dragul meu soț? Dumnezeu v-a dat vouă, bărbaților, posibilitatea să vă luați până la patru neveste. N-o să mă pun de-a curmezișul vrerii Domnului. Aș putea să-mi ies din fire, să sparg niște vaze, să zbier, să plâng și chiar să plec la ai mei, dar sunt a ta, sunt foarte legată de tine și nu vreau să te pierd. Voi face și eu ca toate femeile nevoite să trăiască alături de alte soții. Cu condiția ca ea să-mi arate întotdeauna respectul cuvenit. Sunt soția ta legitimă, am dreptul la respect deplin și să nu înceapă nimeni cu comparațiile între mine și ea.

Am mândria mea. Sunt însă o bună musulmană. Mă supun lui Dumnezeu și îți aparțin. Cele care s-au revoltat au pierdut totul, căminul, copiii, onoarea. Eu n-am fost la școală, însă știu pe de rost câteva versete din Coran și urmez învățăturile și legile sale. O să mă rog la Dumnezeu să ne ferească de această străină și să ne ocrotească familia. Sper că ea va rămâne o străină, nu-i așa?

Un atare discurs îl năuci pe Amir. Parcă și l-ar fi pregătit de mult. Intuise ea ceva, nu încăpea îndoială. Lui Amir nu-i mai rămânea decât s-o aducă pe Nabu în casă.

Lalla Fatma îi mai zise înainte să i se dăruie:

– Îmi închipui că ai dus-o în *massrya*, nu?

– Da, ai ghicit și ai înțeles totul. Îți sunt profund recunoscător. Dumnezeu să te apere și să ne dea sănătate ca să ne purtăm anii.

Era o formulă rostită când existau griji legate de sănătate.

– Dumnezeu să ne dea sănătatea cuvenită vârstei noastre, repetă soția sa după el.

În fața acestei atitudini calme și inteligente, pe Amir îl lăsară puterile. Nu reușea cu niciun chip să aibă erecție. Lalla Fatma cuprinse cu gura penisul bărbatului ei, pentru întâia oară de la căsătoria lor. Nici el nu-i sărutase vreodată vulva. Femeile vorbeau între ele la hammam că acestea erau obiceiuri de-ale stricaților și de-ale târfelor. Și totuși, membrul lui rămânea moale, lipsit de dorință, lipsit de plăcere. Ea îl ținu o clipă în mâna dreaptă, încercă să-l trezească, apoi renunță. El o sărută și îi ură noapte bună. A doua zi, Amir tot nu-și revenea după îndrăzneala din ajun. Ea fusese cât pe ce să-i facă o felație! Ce inițiativă minunată! Oare ce se petrecuse în absența lui, de Lalla Fatma se încumetase să facă un lucru pe care nicio burgheză fassi respectabilă nu-l tolera, în principiu? Ah, hammamul! Locul unde limbile se dezlegau, unde căldura deseori înăbușitoare le îndemna pe femei să-și povestească vrute și nevrute, fără rețineri. Acolo o întâlneai și pe Samra, o femeie divorțată devenită pețitoare, care împărțea cu dărnicie sfaturi tinerelor necăsătorite:

– Dacă vrei să păstrezi un bărbat, două lucruri sunt de căpătâi: sexul și

mâncarea. Să-l faci dependent de tine și într-o privință, și în cealaltă. Și să nu-i oferi totul imediat. Trebuie mai înainte să-i lase gura apă, să jinduiască, să aștepte. Să întreții misterul, să nu-i spui tot. Altă chestiune: nu mai credeți că femeile de culoare au o sexualitate mai puternică decât a noastră. Sunt la fel ca noi, numai că ele au învățat foarte repede că trebuie să se elibereze complet și să nu se lase oprite de niciun tabu, de nicio interdicție. Asta vă spun și eu: trebuie să vă eliberați! Folosiți-vă trupul pentru a vă înnebuni bărbatul. Țineți minte: ei sunt slabi și nu foarte curajoși. Mângâiați-i peste tot, sărutați-i peste tot, fiți libere, și astfel, atât dorința voastră, cât și a lor vor spori. În privința mâncării, pregătiți-i cu mâna voastră niște feluri aparte, pe care bucătăreasa nu obișnuiește să le gătească. Hrăniți-l și sărutați-l, lingeți-l peste tot. Ăsta-i tot secretul, surorile mele!

Drept consecință, începea o discuție despre organele sexuale ale bărbaților, lungimea, grosimea, tăria lor. Samra se arăta categorică:

– Nu cea mai mare oferă adevărata plăcere. E doar o legendă, nu vă mai închipuiți că negrii ar fi mai virili decât albii. Contează ce-i în cap, nu în nădragi. Știu ce vorbesc.

O tânără soție zicea:

– Negresele n-au niciun tabu și bărbaților le place așa. De aceea unora le este tăiat clitorisul. Samra o corecta:

– Nu, ele sunt mai libere fiindcă nu le oprește religia. Plus că au alte tradiții decât noi.

O alta întreba:

– Și-atunci de ce bărbații noștri se duc în Africa? Susțin că fac negoț, dar eu îi bănuiesc că se destrăbălează între coapsele negreselor, hoațele alea care nouă ne fură soții și lor le fură sănătatea!

Își ieșise din fire pentru că bărbatul ei nu doar o neglijase, ci o abandonase cu totul și plecase să trăiască în Guineea.

Lalla Fatma era intimidată, dar și foarte interesată de spusele Samrei. După ultima vizită la hammam, se întorsese acasă pe gânduri: „De-acum, va trebui să învăț cum e cu libertatea! O să fie dificil!“

Amir își acordă un răgaz înainte de a o aduce pe Nabu în casă. Nu voia nicio stângăcie, nicio greșeală, căci orice soție s-ar fi simțit ofensată pentru mai puțin de-atât. Discursul Lallei Fatma continua să i se pară ambiguu. Însă tradițiile, anumite obiceiuri și câteva privilegii acordate de islam bărbatului îi ușurau sarcina lui Amir, care căuta să rezolve o situație tare încurcată: să trăiască sub același acoperiș cu două femei, fără complicații și fără nemulțumiri nici din partea uneia, nici din a celeilalte. Știa că speră imposibilul. Problema lui era simplă: voia să împace pe toată lumea, să n-o jignească pe Lalla Fatma și în același timp s-o facă pe Nabu să creadă că era bine-venită în această casă, chiar dacă echilibrul amenința să se rupă în orice clipă și să transforme traiul de zi cu zi într-un infern. Greu de crezut că va reuși să evite certurile. Lui Amir îi era groază de conflicte și toată viața încercase să le ocolească, chiar cu riscul de a pierde pe toate planurile. Așa îi era firea. Fratele său mai mare îi spusese cândva: „Ești naiv, de-aia n-o să faci avere niciodată. Tu crezi că bunătatea rezolvă problemele, dar, dimpotrivă, bunătatea e o amăgire care te face să pari prost, iar alții vor profita de asta ca să-ți șterpelească tot. Așa că, te rog, gata cu naivitatea, viața-i o luptă, nu un picnic drăguț, primăvara, la care toate merg bine și toată lumea iubește pe toată lumea. Trezește-te! Uită-te cum muncesc eu. Dacă n-aș căsca bine ochii, angajații mei m-ar jecmăni… Nu spun să devii rău, nici n-ar fi posibil, dar măcar fii realist: dacă eziți, dacă arăți un dram de înțelegere, s-a zis cu tine, vei fi considerat slab și femeilor nu le place asta deloc!“

Însă Amir voia să se bucure de viață. Punea pe primul loc plăcerea, mâncărurile alese. Dimineața, lenevea în pat cât timp soția îi masa picioarele. Își neglija comerțul, bazându-se pe alții pentru ca treburile să meargă. Era fericit și se știa incapabil să-și schimbe firea și vechile obiceiuri. De altfel, știa și că fratele lui nu l-ar lăsa niciodată baltă. Poate, își zicea el, o să urmez niște cursuri la seral pentru a învăța să fiu rău, necruțător, puternic și, una peste alta, foarte nefericit.

Infernului îi luă ceva timp până să se instaleze de-a binelea în casa cea mare. La început, mai ales în prima zi, Lalla Fatma se purtă cu Nabu de parcă era un oaspete ce avea să plece în curând. O întâmpinase cu vorbe amabile, dar insinua regulat că va trebui să-i părăsească nu peste mult timp: „Cât stai? Câteva zile, o săptămână sau două?“

Nabu nu răspundea, zâmbea, apoi strecura o formulă de genul „Insha Allah!“, ceea ce nu însemna mare lucru în situația de față. Era demnă și mândră. Se stăpânea și nu-și ieșea din fire nicio clipă.

Amir o duse să stea în camera pentru prieteni, confortabilă și cu sală de baie proprie. Dar Lalla Fatma, profitând de absența de câteva zile a soțului, o obligă pe Nabu să-și strângă catrafusele. Îi găsi loc de dormit într-un colț al bucătăriei și puse lucrurile la punct, cu glas calm, dar hotărât. Nabu înțelese numaidecât că avea de-a face cu o femeie puternică și că nu va fi în stare să i se împotrivească. Descoperi că se simțea slabă și rănită și că, de fapt, nu controla nimic.

– Locul tău este cu servitoarele. Te afli aici ca să muncești, să deretici, să speli rufăria, s-o calci și să asculți ordinele. O să mănânci cu celelalte două femei, venite de la țară ca să se ocupe de casă. De Batoule, bucătăreasa, să nu te apropii. Și să nu te atingi de mâncare. Știu că negrii au un miros aparte. Cunosc mirosul ăsta. O să mergi la hammam în fiecare joi. Va fi singura zi în care ieși din casă. Nici nu se pune problema să te plimbi sau să intri în vorbă cu oamenii din oraș. Aici eu comand. Eu dau ordine tuturor, inclusiv soțului meu. Așa că fiecare trebuie să-și știe locul. Fără familiarități, fără amestecuri, dar mai ales să-ți intre bine în cap un lucru: nu faci parte din familie, ești o sclavă adusă în bagaje de un soț naiv. Și încă ceva: când îmi vorbești, să stai la distanță de mine și să nu ridici ochii.

După câteva clipe, în timp ce Nabu își ținea capul plecat, soția cea albă adăugă:

– M-am exprimat clar?

– Da, doamnă.

– Nu, nu doamnă, eu sunt Lalla [14], mai precis Lalla ta, stăpâna, cea care

are drept de viață și de moarte asupra ta.

– Da, Lalla.

Nabu se apucă de treabă, ferindu-se să plângă. Își spunea că bărbatul ei, care nu mai era bărbatul ei, n-ar lăsa-o să trăiască în asemenea condiții. Sau poate că se amăgea singură. Când Amir se întoarse, soția lui îl puse la curent cu toate. El nu zise nimic, ba încă și mai rău, nu se duse s-o vadă pe Nabu. Însă ea nu o luă ca pe o lașitate, credea că-i o strategie. Doar Karim veni la ea. Sensibilitatea lui extraordinară, bunătatea înnăscută și intuiția îl ajutară să găsească vorbele potrivite pentru a o consola. Îi făgădui că o va scoate din bucătăria asta întunecată: „Karim te iubește mult, Karim nu poate să te lase în închisoare…“

Nimeni nu avea dreptul să-l certe pe Karim. Mama sa îi ceru doar să nu-și mai piardă vremea și să se țină de cursurile de dactilografie. El se supuse spunându-i: „Mamouche, te iubesc.“

Pe una dintre servitoare o chema Zohra, pe cealaltă, Tam. Erau de fel din același sat. Părinții lor le dăduseră în grija acestei familii. O dată pe an, veneau la Amir care le oferea o mică sumă de bani. Cele două fete nu știau nici să scrie, nici să citească și trebuiau să muncească fără nicio zi de odihnă. Mâncau resturile și nu li se îngăduia să ridice vocea. Nabu nu știa cum să comunice cu ele. Schimbau priviri, gesturi și câteva cuvinte în arabă pe care Nabu le învățase de la Amir. Nu exista niciun semn de revoltă în ochii lor. Resemnate, supuse, supraviețuiau în această casă mare, în care stăpânii se rugau, respectau Ramadanul, ba chiar făceau danii și plecau la Mecca, fără să-și imagineze că purtarea lor era odioasă și împotriva principiilor islamului. Dar așa stăteau lucrurile. Pe atunci, toată lumea își aducea în casă femei de la țară și le trata ca pe niște sclave, fără ca măcar să-și dea seama.

Doar Karim lua atitudine uneori, mai ales atunci când Batoule pregătea special pentru el mâncăruri fine, care îl făceau foarte fericit. Se lamenta în felul lui. Odată, tatăl său încercă să justifice această stare de lucruri:

– Vezi tu, oamenii ăștia s-au născut la țară. Când e secetă mare sau

recolta e proastă, ei vin la oraș căutând orice de muncă. Așa că ne facem unii altora un serviciu. Zohra și Tam, pe de-o parte, se ocupă de casă, îți spală rufele, le calcă; noi, pe de altă parte, le adăpostim, le hrănim și, o dată pe an, părinții lor primesc bani. Toată lumea iese în câștig. Dacă le-am da afară, ar fi și mai nefericite. Așa e lumea, Dumnezeu a creat oameni de toate soiurile, înalți, mărunți, buni, răi, săraci, bogați… Noi, oamenii, n-avem ce face. Asta-i viața.

Într-o zi, Karim părea mai supărat decât oricând. Arăta cu gesturi largi spre mâncare și spre locul unde dormeau femeile. Tatăl său îi înțelese furia și îi dădu dreptate.

– De-acum înainte, vor mânca la fel ca noi, nu doar resturile. O să-i spun lui Batoule să gătească pentru toată lumea și ele vor lua masa în același timp cu noi. Resturile sunt pentru pisicile noastre și ale vecinilor.

Dar nu făcu nimic din ce spusese. Erau doar niște vorbe menite să liniștească un înger indignat.

Cât despre soarta lui Nabu, Amir pricepu că trebuia să facă unele concesii și să procedeze în etape. Fără pripeli, fără improvizații și fără furie. Îi era tot mai dor s-o vadă pe Nabu. Când se gândea la ea, inima începea să-i bată mai repede, se simțea deopotrivă excitat și tulburat. Și asta era tot ceva nou pentru el. Când se culca cu soția albă, chipul și corpul lui Nabu îi veneau în minte. Era obsedat de ea, visa la ea tot timpul. Lalla Fatma își dădu seama. Într-o seară, îl respinse cu atâta violență, că-l trânti din pat. Furia ei era brutală. Însă aparențele trebuiau salvate. Refuză să i se dăruie trupește cincisprezece nopți. Amir era nefericit. Nu putea ajunge la Nabu, care dormea cu celelalte servitoare. Nici vorbă să intre în bucătărie, era un loc unde bărbații nu pătrundeau niciodată. Ce să facă? În afară de a viola niște biete femei lipsite de apărare, în timp ce dormeau. Trebuia să găsească o stratagemă pentru ca Nabu să aibă un loc al ei, nu neapărat camera pentru prieteni, dar măcar o încăpere unde să fie liniștită și unde el să s-o poată vizita.

Să negocieze cu Lalla Fatma? Dificil. S-o pună în fața faptului împlinit?

Nu era chiar așa de simplu. Se duse să-i ceară sfatul lui Moulay Ahmad, care își avea biroul la Universitatea Al Quaraouiyine.

Părerea lui era autorizată și nimeni nu-i punea la îndoială învățătura și competența:

– Căsătoria.

– O căsătorie Mut'a?

– Nu, doar nu ești plecat în călătorie. Ea se află în casa ta și, din câte mi-ai spus, n-o să se întoarcă în Africa. Trebuie să-ți pui în ordine situația din punct de vedere religios. Categoric n-o poți transforma în sclavă sexuală sau în servitoare. Ți-a fost soție câteva luni, ai adus-o aici, îi datorezi respect, ai obligații față de ea și se cade să-i acorzi drepturile cuvenite. Dumnezeu e îngăduitor, dar trebuie să fii corect.

– Și Lalla Fatma?

– De când hotărăsc femeile în societatea noastră? Ai o problemă pe care se cade s-o rezolvi cât mai repede. Nu rămâne în „haram", în păcat. Dumnezeu îngăduie bărbatului să aibă până la patru soții cu condiția, repet, cu condiția să le iubească și să le trateze echitabil, e-chi-ta-bil… Ești în stare?

– Voi încerca.

În principiu, așa cum fusese instituită și cum trebuia practicată, poligamia era imposibilă. Niciun bărbat nu poate avea exact aceleași sentimente față de patru femei. Deci echitatea cu pricina reprezintă o formă de interdicție. Neputând să fii corect cu toate cele patru femei, trebuie să te limitezi la una singură. Astfel legea islamică va fi respectată. Însă bărbații trec peste asta, după care se roagă la Dumnezeu să-i ierte!

Părăsind Quaraouiyine, Amir se simțea ușurat și hotărât s-o ia în căsătorie pe Nabu. Rămânea de văzut cum s-o anunțe pe Lalla Fatma.

Intră în moscheea Moulay-Idris, își făcu abluțiunile, apoi, după rugăciunea de la amiază, se rezemă de un stâlp și rămase privind țintă la un candelabru imens, cu câteva becuri arse. Ațipi și visă că mergea singur prin deșert, până când un caravanier îi venea în ajutor și îl ducea într-un port. Aici, se urca pe o corabie părăsită, fără marinari și fără

căpitan, care plutea în voia valurilor spre un orizont când verde, când roșu, din cauza unor flăcări înalte până la cer. În urma lor, rămânea un fum negru care alcătuia figuri enigmatice și neliniștitoare. Amir nu îndrăznea să se ridice, se lăsa legănat de umbre. Pătrundea într-o lume tăcută. Era convins că amenințările aveau să apară odată cu noaptea ce se apropia, pe când cerul începea a se contopi cu orizontul nedeslușit.

Nu dormea adânc, auzea în jur zgomotele meșterilor și ale sacagiilor, cântul păsărilor rătăcite pe sub arcadele marii moschei.

O mână îl zgâlțâi. Amir se trezi și își ceru scuze. Era ora rugăciunii de după-amiază. Făcu și el precum ceilalți, se ridică și îl ascultă pe imamul cu glas frumos.

Când se întoarse acasă, îi veni cheful să-i povestească Lallei Fatma ce visase, dar văzu că ea nu era dispusă să-l asculte și cu atât mai puțin pregătită să afle ce decizie luase el. De multe ori, când îndoielile sau grijile îl copleșeau, se ducea să stea de vorbă cu Karim, care mereu avea puterea de a-l calma. Zâmbea aproape continuu, bagateliza totul, arăta cu degetul spre cer și zicea: „Dumnezeu!“ Atât doar, și nervii se potoleau, iar supărarea dispărea.

O zări pe Nabu. Deretica. Amir o privi o clipă, după care închise ochii și își aminti cum i se dăruise ea prima dată. Gata, decizia de a o face oficial și legal a doua sa soție era luată și nimic nu-l va determina să bată în retragere, nici măcar amenințările pe care le-ar putea arunca Lalla Fatma. Așteptă să vină ziua de vineri și, după ce ieși din baie, își chemă cei patru copii și le dădu vestea, fără alte explicații. Doar Karim aplaudă. Fratele lui mai mare îi făcu semn să înceteze. Nu se porni nicio discuție.

Îi mai rămânea de îndeplinit partea cea mai grea, să-și anunțe soția albă. Însă nu apucă s-o facă. Avertizată probabil de copii, ea i-o luă înainte:

– Ai adus în casa asta nenorocirea, păcatul și discordia. Vrei să iei de nevastă o servitoare cu pielea neagră la fel ca sufletul. Oare o fi având suflet? Mă întreb și eu. În fine, mă dezamăgești. Fă ce vrei, eu o să mă ocup de educația copiilor mei, o să-i țin departe de chestia asta

dăunătoare și împuțită. Nu ești nici primul, nici ultimul care pune în pericol o familie întreagă de dragul unei negrese aliate cu Satana. Dumnezeu e mare!“

Lucrurile esențiale fuseseră spuse. Amir nu răspunse nimic, își schimbă *djellaba* și plecă. Ar fi vrut s-o anunțe și pe Nabu, dar nu era momentul. Simțea nevoia să rătăcească pe străzile din Fès și să se gândească în ce fel anume să-și organizeze noua viață. Un măgar cu poveri în spate dădu peste el pe o străduță îngustă. Și chiar ar fi căzut, dacă cineva nu i-ar fi întins mâna, ajutându-l să-și recapete echilibrul. Trebuia să lupte împotriva firii lui slabe, să-și înăsprească inima și tonul, să devină ferm, fără milă și fără regrete. Dar cum să facă asta. Cum reușeau ceilalți? Își amintea sfaturile lui Moulay Ahmad și încuviința din cap. Da, sunt bărbat, sunt un bun musulman și, ca bărbat musulman, am dreptul să-mi iau încă o soție. Mă voi opri la două. Am sentimente față de Nabu și, pentru prima oară mi se întâmplă asta, sunt îndrăgostit. Cu Lalla Fatma, totul a fost prevăzut, planificat, n-a existat nicio surpriză și, mai ales, pic de fantezie. Știu, nu trebuie să pomenesc de sentimente și de iubire, toți ar râde de mine. Sunt lucruri despre care nu se vorbește. Nu i-am auzit niciodată pe părinții mei spunându-și „te iubesc“, nu i-am văzut sărutându-se sau arătându-și tandrețe. Probabil se iubeau, însă foarte discret, în cea mai strictă intimitate. Iar eu mă pretind îndrăgostit! Și n-am cui să mă destăinui. Îndrăgostit… cuvântul ăsta nu se rostește. Bărbații vorbesc despre corp și rareori despre sentimente.

Îi venea să strige cât îl ținea gura în piața Achabine, dar se răzgândi, temându-se de reacția oamenilor. Amir se bucura de o mare prețuire, era însuși simbolul ordinii și al respectării dogmei. Dacă s-ar fi apucat să strige că e îndrăgostit, lumea ar fi zis că și-a pierdut mințile.

Când ajunse acasă, află că Lalla Fatma plecase la părinții săi. Nici nu se punea problema să meargă după ea. Tradiția cerea ca tatăl să-și aducă fiica înapoi în căminul conjugal. Cum se și întâmplă peste câteva zile. Palidă și obosită, Lalla Fatma abia pășea. Se închise imediat în dormitor

și trase zăvorul. Clasic. Tăcerea și lacrimile erau cel mai bun refugiu. Însă avea să accepte până la urmă, avea să cedeze în fața armoniei țesute de strămoși, de islam și mai cu seamă de timp, în acest oraș imobil, rămas încremenit în secolul al IX-lea.

Amir se duse iar la Moulay Ahmad. Avea nevoie de sprijinul și de sfaturile lui. Acesta se miră văzându-l atât de lipsit de fermitate:

– Fii bărbat, fii tare și nu te lăsa impresionat de șiretlicurile femeilor. Cum spune islamul, „putința lor vătămătoare este fără margini". Așa că fă ce ai de făcut și nu mai veni la mine în starea asta, temător, nehotărât, deși ești norocos și ai mijloacele fizice și materiale pentru a satisface patru femei. Nu mai ezita. Ia-o de nevastă pe femeia neagră și trăiește în pace!

Întors acasă, Amir îi strânse iar pe cei patru copii, Mohamed, cel mai mare dintre ei, Aziz, Fatiha și Karim, și le expuse mai clar planul său:

– După cum v-am anunțat deunăzi, am hotărât să o iau de soție pe Nabu, tânăra care a venit cu mine din Africa. E o persoană cumsecade, care mă face fericit. În niciun caz n-am hotărât așa ceva ca să-i fac rău mamei voastre. Asta este religia noastră, nu pot să trăiesc în păcat. Am încheiat cu această femeie o căsătorie temporară. Ea locuiește acum în casa noastră și o voi face cea de-a doua mea soție, potrivit legii și sunnei Profetului nostru, binecuvântarea Domnului fie asupra lui. Am vrut să vă informez. Dar asta nu schimbă nimic.

Se așternu tăcerea. Niciun cuvânt, nicio reacție. Copiii se ridicară unul după altul. Însă doar Karim veni să-și îmbrățișeze tatăl. Ceilalți trei se duseră la mama lor, ca să-i arate sprijinul lor. Mohamed vorbi în numele tuturor:

– Mamă, să știi că noi te iubim, poți să te bazezi pe noi. Dacă tata a comis o eroare, o greșeală, Dumnezeu o să-l readucă pe calea cea dreaptă. Această femeie trebuia să rămână departe de casa noastră. Suntem uniți, suntem de partea ta.

Amir bănuia că așa se vor purta copiii, chiar dacă de față cu el nu spuseseră nimic.

Vinerea următoare, doi *adoul*, un soi de notari, sosiră acasă la Amir, care, îmbrăcat tot în alb, îi aștepta. Trebuiau să înscrie noua căsătorie cu Nabu Dialo, născută la Thies, Senegal, în același act unde figura și Lalla Fatma. Ceremonia se încheie repede. Nabu, și ea în veșminte albe, își puse semnătura pe act și i se dădu o zestre, țesături și câteva bijuterii de aur. Apoi rostiră o rugăciune. O tăcere deplină domnea în curte, unde un firicel de apă țâșnea în fântâna din mijloc, susurând ca un ciripit de păsărele.

Noaptea nunții se scurse în liniște. Tensiunile din ultimele săptămâni îi epuizaseră pe amândoi și nu erau în stare să facă dragoste ca pe vremea „căsătoriei Mut'a". Adormiră îmbrățișați. Nabu plânsese puțin, poate de bucurie, poate de oboseală. În zori, Amir simți trezindu-se în el o dorință puternică. Erecția n-o putea lăsa indiferentă pe Nabu și, în sfârșit, se regăsiră unul pe altul.

Erau două categorii de oameni în Fès: fassi, ai căror strămoși veniseră din Arabia sau din Andaluzia, și restul. Aceștia din urmă nu existau. Nu li se arăta niciun dram de respect. Nabu nu avea nicio șansă să-și găsească locul în acest oraș și cu atât mai puțin într-o casă atât de mare. Într-o zi, Amir se simți ușor bolnav. Nabu trecu printr-un moment de panică: oare ce soartă ar aștepta-o dacă, printr-o nenorocire, el ar muri? Reflectă la asta. Fără îndoială, ar fi azvârlită imediat în stradă fără nimic, chiar și fără lucrurile ei. I se strânse inima și se rugă în gând ca Dumnezeu să-i ocrotească soțul și să-i dea sănătate.

Cunoscuse la hammam o maseuză neagră, adusă din Guineea, care se pomenise în stradă a doua zi după moartea stăpânului ei. El o protejase, dar nu o luase de soție. Femeia pierduse tot. Nu mai știa cum o cheamă, nici cum sosise aici și nici cum ajunsese la o muncă așa de grea și de prost plătită. Bălmăjea întruna, dar Nabu înțelegea de obicei esențialul. Nicio lege nu apăra persoanele de acest fel. Sclavia nu exista oficial, dar se practica fără probleme. Era în firea lucrurilor.

Maseuza dormea într-o odăiță, în holul hammamului. Câteodată i se

dădea de mâncare. Atunci când nu muncea, se ducea să cerșească la intrarea în mausoleul lui Moulay Idris, sfânt și patron al orașului. Nabu îi înțelegea povestea și îi dădea bani de câte ori putea.

Deși măritată, Nabu nu avea nicio garanție, nicio siguranță în privința viitorului. Nu îndrăznea să discute despre asta cu Amir, care avea talentul de a bagateliza totul. Se hotărî să-i nască un copil. Își făcu bine calculele și reuși să-și atingă scopul. La trei luni după căsătorie, Nabu rămase însărcinată.

Vestea avu un efect fatal asupra Lallei Fatma, pe care o lovi un soi de paralizie pe partea stângă. Desfigurată, neputând nici să se ridice, nici să strige, se închise în camera ei și refuză iarăși să-și primească soțul. Doar copiii puteau s-o vadă. Foarte afectat de starea ei, Karim se străduia să-i arate cât o iubește și chiar s-o facă să râdă. Departe de toate, prizonieră a angoaselor, simțindu-se umilită, Lalla Fatma slăbea și refuza să ia medicamente. Părinții ei o vizitau des și îi explicau că era în interesul ei să accepte realitatea și să ajungă la un compromis cu femeia cea nouă. Ea plângea și repeta: „Niciodată! În veci nu voi suporta să fiu înlocuită de o negresă, de o străină îngălată, care nu știe nici măcar să vorbească. L-a vrăjit pe soțul meu, i-a făcut farmece. Și eu sunt victima ei. Niște sălbatici care ne urăsc fiindcă Dumnezeu ne-a făcut albi și curați, iar ei sunt deșeurile omenirii.“

Tatăl ei îi cerea să revină cu picioarele pe pământ și să nu mai spună lucruri absurde, nedemne de o musulmană. Îi citea versete din Coran ca s-o liniștească, însă dușmănia și resentimentele ei erau mai puternice decât orice.

Casa era departe de a fi o oază de pace. Amir mânca împreună cu Nabu; copiii luau masa singuri în bucătărie, iar mama lor nu ieșea din cameră. Nu mai exista o viață de familie. Cel mai mult suferea Karim. Regresase puțin și nici măcar dactilografia nu-l mai distra. Servitoarele erau descumpănite și nimic nu mai mergea ca odinioară. Precaută, Nabu nu lua nicio inițiativă. Cea mai tânără dintre servitoare era la dispoziția ei. O însoțea la hammam o dată pe săptămână. Acolo, maseuza se ocupa

întotdeauna de ea cu mare grijă.

Amir încercă să se împace cu Lalla Fatma, dar fără rezultat. Moulay Ahmad îl sfătui să aștepte. Într-o bună zi, ea avea să se trezească și să uite de gândurile negre.

În fiecare an, Amir organiza o mare serată mistică, înaintea celei de-a douăzeci și șaptea nopți a Ramadanului. Invita toată familia, prieteni, tolbas, cititori din Coran, poeți sufiști. Copiilor le plăcea această noapte lungă, în care urcau pe terasă ca să se uite la stele, convinși că fiecare avea steaua sa, mai strălucitoare decât ale celorlalți.

Lalla Fatma nu putea să rămână în camera ei și să nu participe la recepție. Se hotărî să iasă și să-i întâmpine pe oaspeți ca de obicei. Paralizia aproape că îi dispăruse, își recăpătase înfățișarea normală. Dar oare revenise și pacea? Lalla Fatma își făcu apariția alături de soțul ei. Nabu stătea ceva mai departe, însărcinată și zâmbitoare. La un moment dat, toată lumea porni spre mausoleul lui Moulay Idris, pentru rugăciunea din zori. La fel ca în zilele de sărbătoare, copiii nu dormeau și se jucau. Bărbații mergeau înainte, iar femeile, în urma lor. Cortegiul intră în mausoleu. Femeile se așezară în spate, bărbații, în față și se rostiră rugăciuni cu glas tare. La răsăritul soarelui, toată lumea părăsi moscheea. Amir o conduse pe Lalla Fatma în camera lor. Dormiră împreună fără să se atingă. De altfel, era și interzis în timpul postului. Însă ceva se domolise în relația dintre ei.

Aparent mai senină, Lalla Fatma nu era, totuși, dispusă să-i facă vreo concesie lui Nabu. La câteva săptămâni după încheierea Ramadanului, chemă acasă un individ hirsut, îmbrăcat ca vai de lume, care târa după el un geamantan din carton. Bărbatul se duse țintă la bucătărie și ceru să i se dea de mâncare carne crudă. Zicea că are nevoie ca să poată lucra. Batoule îi făcu pe plac, deși individul, care arăta a șarlatan, nu o impresiona deloc. Însă văzuse atâtea și își știa stăpâna înnebunită după treburi de soiul ăsta care nu duceau la nimic, decât la cheltuirea inutilă a banilor soțului.

După ce devoră tot ce i se pusese în față, bărbatul râgâi zgomotos și bău un castron mare cu apă caldă. Apoi se închise în camera Lallei Fatma, fără ca nimeni să știe ce făcea el acolo.

Vraciul trebuia s-o îndepărteze pe Nabu de casă și, mai ales, să-i provoace un avort. Pe Lalla Fatma o obseda riscul de a se naște în familie un copil negru, care ar purta același nume ca și copiii ei. Turba de furie la acest gând. Spunea: „Că se distrează cu o târfă, mai treacă-meargă, dar să-i facă și copii, asta nu pot să rabd. Ea trebuie să crape până atunci."

Vraciul îi zise că are nevoie de o șuviță din pletele lui Nabu și de câteva fire din părul ei pubian. Grea cerință! Cum să le obțină, pentru ca vraja să funcționeze? Putea să-i ceară uneia dintre servitoare să-i taie o șuviță lui Nabu în timpul somnului, dar, cât privește părul pubian, numai Amir ar fi putut să-i smulgă câteva fire, și cum să-și închipuie că el i-ar fi părtaș la așa ceva? Era îndrăgostit de această femeie și n-ar fi lăsat pe nimeni niciodată să-i facă vreun rău. Tot reflectând cu voce tare, Lallei Fatma îi veni o idee: s-o cumpere pe maseuza care o epila pe Nabu. Se temea, totuși, să nu existe o solidaritate între femeile de culoare, dar hotărî să încerce, spunându-și că banii fac minuni.

Să cadă la învoială cu maseuza nu se dovedi o treabă ușoră. Femeia nu pricepea ce voia Lalla Fatma de la ea. O altă maseuză, albă, se oferi să-i smulgă ea câteva fire lui Nabu, pentru o sumă frumușică.

Cincisprezece zile mai târziu, Lalla Fatma avea și șuvița, și firele cu pricina. Le ascunse într-un loc sigur și așteptă întoarcerea vraciului care făcea turul orașului și avea să rămână o zi sau două la Meknes pentru a vindeca un copil ce-și pierduse brusc vederea.

Nabu bănuia că Lalla Fatma cocea ceva. Dar se simțea protejată de spiritul strămoșilor. Niciun rău n-o putea atinge. În plus, de când era o bună musulmană, își punea încrederea în Dumnezeu și îi cerea să se arate bun și milostiv cu ea. Învățase araba ca să se roage și să recite câteva versete din Coran. Amesteca araba cu franceza, însă ce conta cu adevărat era intenția de a urma calea cea dreaptă a lui Dumnezeu. Pântecele îi creștea, dându-i o alură și mai frumoasă. Părea ușoară când

mergea și călca în vârful picioarelor. Amir o răsfăța și îi săruta pântecele de câte ori venea și pleca. Se simțea ca un tinerel, îndrăgostit și fericit. Chiar dacă afacerile nu mergeau bine din cauza tulburărilor politice, nu se văita ca vecinii și ca verii săi. Nu ele reprezentau prioritatea lui. Era obsedat de sarcina lui Nabu, număra zilele și nu-și ascundea nerăbdarea. Luă legătura cu Turia, moașa. Femeia îmbătrânise și nu mai lucra. Îi luase locul Kenza, nepoata ei, infirmieră la spitalul francez. Aceasta veni s-o examineze pe Nabu și declară ferm: „Nașterea va fi peste zece zile. Sunt gemeni sau gemene."

Amir aproape că-și pierdu echilibrul. Nabu râse nervos. Doi negri în familie! Avea ce s-o dea gata pe Lalla Fatma.

În acest oraș fără orizont, cu case vârâte una într-alta și străduțe ce țeseau un labirint strâmt, unde viața părea scrisă dinainte în marele caiet așezat pe mormântul sfântului protector al cetății, se cuvenea ca fiecare să-și știe locul. Femeile nu trebuiau sub nicio formă să depășească limitele stabilite de secole și de bărbați, săracii trebuiau să fie mulțumiți cu condiția lor de săraci, iar cei care se îmbogățeau trebuiau să urmeze calea afacerilor și să nu privească înapoi sau să aibă vreun sentiment de nedreptate. Trebuiau să facă danii, să se poarte bine cu cei năpăstuiți și să-i fie recunoscători lui Dumnezeu că le dăruise atâtea bunuri.

Amir medita la astfel de lucruri când Karim veni să i se arunce în brațe de parcă îi lipsea afecțiunea. Era gata să plângă. Învățătorul îl dăduse afară fiindcă nu reușea să pronunțe cuvântul „spectacol", zicea „spistal". Amir observase că de multe ori Karim regresa când avea motive de neliniște.

– Ce este, fiule?

– Mi-e frică…

– Frică de ce anume?

– Mama bolnavă, mama plânge, plânge…

– Nu-ți face griji, curând o să ai încă un frățior sau o surioară.

– Știu, Nabu e în… în… săr… așteaptă bebe.

– Iată! Începând de acum, mă bazez pe tine să mă ajuți la magazin. În restul timpului, un institutor va veni acasă să-ți predea. N-o să te facă să plângi ca tâmpitul celălalt.

– Doar mie?

– Până atunci, hai cu mine la magazin, trebuie să fac ordine acolo.

Lui Karim îi plăcea să primească sarcini. Iar să lucreze cu tatăl său era mai benefic decât o terapie. Un infirmier îi spusese lui Amir că un logoped tocmai se mutase în orașul nou. Amir se informă și află că într-adevăr specialistul se stabilise în cartierul francezilor. Își notă numele și adresa și îl anunță pe Karim că o să-l ducă în curând la un doctor nou. Karim îi răspunse cu un zâmbet larg: „Eu nu bol… bolnav!“

Institutorul era nimeni altul decât fiul cel mai mic al lui Moulay Ahmad. Se ocupa două ore pe zi de Karim, pe care îl învăța să citească și să scrie.

Instalată într-o cameră frumoasă, așezată simetric cu a Lallei Fatma, Nabu se purta cu discreție. Cele două femei nu comunicau. Amir petrecea două nopți pe săptămână cu soția albă, care tot nu-l lăsa s-o atingă. Nabu, deși însărcinată, îl copleșea cu mângâieri și cu o tandrețe fără margini. Alertați de mama lor, copiii erau în încurcătură; doar fata se arătă clar împotriva femeii de culoare și, ca să se știe, striga:

– Dacă e să mă mărit cândva, o să iau de bărbat un creștin, un străin venit dintr-o țară unde nu există poligamie, unde negrii și albii nu se amestecă. Tata nu știe ce face, nu mai gândește cu mintea lui, e sub influența nefastă a unui trib, veți vedea, într-o bună zi o să vină toți aici, o să ne împresoare, o să ne ia toate lucrurile și o să ne arunce afară!

Lalla Fatma, care nu-și mai părăsea camera, o zări pe fereastră pe Kenza învârtindu-se de colo-colo. Observă toată agitația și nu-și putu împiedica o lacrimă să i se prelingă pe obraz. Era tristă și în același timp voia să-și dea silința, să accepte situația și să se adapteze. Însă nu era pregătită. Avea impresia că și-a pierdut bărbatul. Parcă ar fi murit și se uita acum la noua viață a soțului alături de femeia neagră care îl făcea

fericit. Își punea întrebări despre comportamentul ei, despre viața lor sexuală, blestemându-le pe africance. Și nu vedea în asta nici urmă de rasism. În orice caz, marocanii îi consideraseră mereu pe ceilalți rasiști. Oare de unde veneau atâtea idei stupide, care pretindeau că negrii au o sexualitate grozavă?

Amir era aici. Karim avea grijă de magazin. Servitoarele zoreau să curețe prin casă. Batoule cerea măruntaie de miel ca să prepare o supă care să-i redea puterile tinerei mame după naștere. Totul era gata pentru întâmpinarea pruncului sau a pruncilor.

Amir stătea deoparte, cu șiragul de mătănii în mână, rugându-se. Lalla Fatma înghiți o pastilă, ceru un ceai, apoi se culcă. Nici prin gând nu-i trecea să asiste la evenimentul care îi provoca atâta durere. Fiica ei făcu la fel, își aduse o saltea în camera mamei și hotărî să doarmă cât dura nașterea.

Când primul prunc veni pe lume, Batoule scoase un yu-yu atât de strident, că își trezi stăpâna. La apariția celui de-al doilea, strigă doar: „Allah Akbar!“ Kenza înmărmuri. Gemeni, bineînțeles, cum prevăzuse ea, doar că unul era negru, foarte negru și roșiatic. De fapt, unul avea pielea mai închisă decât celălalt, dar abia peste câteva zile culoarea deveni evidentă. Primul născut era alb, alb-alb, al doilea era negru, negru-negru.

Kenza nu mai văzuse un asemenea caz, ba nici măcar nu-și închipuise că e posibil. Spuse:

– Un semn de la Dumnezeu! O binecuvântare, o dublă bogăție.

Amir, emoționat peste măsură, zise:

– Hassan și Houcine. Îi voi numi Hassan și Houcine. Așa-i tradiția.

Îi ceru din nou părerea lui Moulay Ahmad în privința acestui fenomen.

– În mod firesc, copiii tăi trebuiau să fie cafea cu lapte. Dar aici avem de-o parte cafeaua neagră, de-o parte, laptele. Dumnezeu are motivele sale. Acceptă acest dar de la El și gândește-te că e un semn al bunătății Sale. Dumnezeu a creat oameni feluriți ca să se cunoască unii pe alții și să se ajute între ei. Nu face diferențe între alb și negru, între străin și

băștinaș, între cei de aici și cei de aiurea. Consideră-te privilegiat, ai noroc, nu-l risipi cu lucruri fără rost. Oferă-le o educație bună întru credința și religia noastră.

Karim nu putea să-și ascundă bucuria de a avea încă doi frățiori. Cânta și dansa ca atunci când câștiga o întrecere de înot. Lipsise de la antrenamentul de dimineață pentru a asista la naștere. El îi duse vestea mamei sale, care nu se miră. Ba chiar zise:

– Dovadă că-i vrăjitoare. Unul alb, unul negru! Unde s-a mai pomenit așa ceva?

Karim nu dădu atenție comentariului. Începu să alerge prin casă, ca să-i informeze pe toți despre eveniment. Se înarmase cu o cratiță în care bătea cu o lingură de lemn:

– Anunț către po… po… populație! Has… Hassan și Hou… Houcine au sosit… Trăiască tata, trăiască mama…

Fratele său mai mare îl corectă, amintindu-i că Nabu nu era mama lui.

– Da, știu, dar Nabu e mama lui Hassan și a lui Hou… Houcine… frații mei!

În cea de-a șaptea zi după naștere, Amir sacrifică două oi și dădu nume copiilor. Moulay Ahmad ridică mâinile cu palme lipite și le ceru bărbaților prezenți la ceremonie să se roage cu el la Domnul cel Atotputernic: „Fie bine-veniți în lume acești doi copii, fie binecuvântați de Dumnezeu, fie ei vestitorii Binelui, ai prosperității, ai liniștii, ai păcii în religia lui Allah și a Profetului Său Sidna Mahomed; fie ei călăuziți pe calea cea dreaptă a credinței și a valorilor noastre, care ne fac să fim simpli trecători prin această viață, să-i aparținem lui Dumnezeu și la el să ne întoarcem potrivit vrerii Sale sfinte…“

Prânzul care urmă rugăciunii se dovedi un adevărat festin. Nu lipseau decât muzicanții pe care Amir nu îndrăznise să-i cheme, ca să nu atâțe gelozia Lallei Fatma.

Însă Lalla Fatma, rănită, mohorâtă, nu mai era stăpână pe ea.

Câteva zile mai târziu, o trimise pe Batoule să-l caute pe vraci care, bolnav fiind, nu se mai deplasa. Așa că Lalla Fatma se hotărî să se ducă la el. Pentru asta, avea nevoie de permisiunea soțului. Născoci o poveste cu tapițerul evreu care trebuia să refacă saloanele, dar care nu mai ieșea din Mellah din motive de sănătate. Îi spuse lui Amir:

– Dacă îmi îngădui, o să merg eu să-l văd și să-i duc măsurile saltelelor ce trebuie reparate, dă-mi bani pentru avans. În plus, am chef să ies, să văd alți oameni; simt nevoia să schimb aerul.

Își puse *djellaba* cenușie, își ascunse gura și bărbia sub un văl mic, alb, apoi plecă împreună cu Batoule, ieși din medina și se întâlni cu vraciul care le aștepta într-un soi de hangar.

– Ai ce ți-am cerut?

Ea îi dădu șuvița și firele de păr păstrate într-o batistă.

– Ar fi trebuit să vii mai demult. Tot orașul nu vorbește decât despre gemeni, unul alb și unul negru. Acum ce să mai fac?

Lalla Fatma îi întinse câteva bancnote și-i spuse:

– E treaba ta. Femeia trebuie să se întoarcă de unde a venit, bineînțeles, și cu ce-a plodit.

Vraciul îi dădu o amuletă ca s-o strecoare sub patul lui Nabu.

– Cu asta, o să-și piardă întâi somnul. Pe urmă, mințile, vei vedea, o să plece din casă ca turbată. Însă o să mai lucrez pentru ca totul să meargă bine și repede. Mi-ar trebui câteva fire de aur, să leg amuletele, contează foarte mult. Să i le dai lui Batoule.

Seara, Amir o întrebă despre tapițer.

– Nu l-am găsit, cică ar fi internat în spital.

– Curios lucru. După-amiază a trecut pe la mine ca să-i plătesc pentru ce-a muncit înaintea plecării mele în Africa. Era bine sănătos. Îmi ascunzi ceva.

Lalla Fatma bălmăji câteva cuvinte și se retrase imediat în camera ei. Amir îi ceru lui Nabu să fie atentă la ce-i dă de mâncare Batoule. Știa de

ce este în stare o femeie geloasă.

Amir înțelese cu timpul că nu putea s-o țină pe Nabu în aceeași casă cu soția albă. Trebuia să-i găsească o altă locuință în cartier, s-o îndepărteze de pericolul care o amenința. Însă nu avea mijloacele necesare. O chemă pe bucătăreasă și o avertiză în legătură cu orice vrăjitorie căreia ar putea să-i cadă victimă tânăra lui soție. O puse să jure pe Coran că niciodată nu i-ar face rău lui Nabu. Amir nu se temea de mâzgăleli și de amulete, dar îi era frică de anumite lucruri precum creierul de hienă care, amestecat în mâncare, putea provoca paralizii și tulburări de comportament. Batoule îi promise că doar se va preface că-și ascultă stăpâna, pentru a nu atrage asupra ei furia Lallei Fatma, dar că în veci nu-i va face vreun rău lui Nabu. Batoule nu-și iubea stăpâna, care o punea să muncească fără odihnă.

Într-o zi, Amir avu ideea să închirieze o mașină de spălat vase pe care o societate cu sediul în orașul nou o importase din Franța. După o lună, dacă era mulțumit, putea s-o cumpere la un preț avantajos. Ar fi fost primul fassi care instalează o astfel de mașină în casă. Amir se simțea mândru că ușurează munca servitoarelor, care erau fascinate și nu-și mai încăpeau în piele de bucurie. Pentru ele, era un vis. Gata cu corvoada spălatului! Un tehnician veni să le explice în ce fel funcționa mașina, făcu o probă, le mai dădu câteva instrucțiuni, apoi plecă. Năucite, femeile se gândeau că stăpânei n-o să-i pice bine toată povestea. Și într-adevăr, fără să stea la discuții, Lalla Fatma, din pură răutate, le interzise s-o folosească:

– Aveți mâini, spuneți-i soțului meu că nu vă trebuie mașina asta, care-i bună pentru handicapate și puturoase, nu pentru voi. S-o trimită înapoi. Prima care se atinge de ea o să regrete toată viața. Ne-am înțeles?

Doi bărbați veniră să ia mașina. Servitoarele se uitau cum dispare magicul aparat. Aveau lacrimi în ochi. Însă erau obișnuite să fie tratate ca niște sclave. Știau că într-o bună zi ceasul dreptății va suna. Nu îndrăzniră să-i vorbească lui Amir. Oricum, nu-i puteau cere ajutorul. Iar

Amir cedă în fața soției, ca să evite o nouă dramă. Nu era momentul s-o contrazică.

Amir continua să petreacă două nopți cu soția albă care, după o vreme, acceptă să reia relațiile sexuale. Aceste exerciții lipsite de entuziasm îl întristau și îl umpleau de amărăciune. Îndeplineau amândoi o datorie conjugală, fără plăcere, fără bucurie, fără fantezie. Era mai fericit când se culca cu Nabu, care, în ciuda maternității, nu-și pierduse senzualitatea și priceperea. Sânii i se umflaseră, Amir îi sugea la fel ca pruncii, mângâindu-i tot corpul devenit încă și mai catifelat, și mai excitant.

Lucrarea vraciului nu avu niciun efect asupra lui Nabu, nici asupra copiilor. Lalla Fatma se împăcă până la urmă cu situația, așteptând un moment propice să se răzbune.

Logodna unicei sale fiice, Fatiha, se desfășură într-o atmosferă încordată și puțin lipsi să nu ia o întorsătură urâtă. Hassan și Houcine împliniseră doi ani și alergau prin toată casa ca niște diavoli împielițați. Mama logodnicului întrebă de unde venea acel copil negru. Amir îi răspunse răspicat și oarecum amenințător:

– E fiul meu Hassan, fratele geamăn al lui Houcine și fratele vitreg al logodnicei.

Tăcere. Priviri pieziș. Cei doi *adoul* care trebuiau să întocmească actul se întrebau ce se cuvenea să facă. Lalla Fatma interveni:

– Nu-i decât fratele ei vitreg, doar n-o să facem o dramă din atâta lucru. E ca mirosul de grăsime pe cuțit, nimic adică.

– Da, dar e negru! zise tatăl viitorului logodnic. Ne pregătim să intrăm într-o familie în care unul dintre frații logodnicei este negru. Tradițiile noastre nu-s așa. Cine ne asigură că Fatiha n-o să nască un negru?

– Ei, și? strigă Amir. Voiam să-i pun numele Bilal, ca sclavul negru eliberat de Profetul nostru, dar, fiindcă are un frate geamăn, am ales Hassan și Houcine. Ce rău vedeți în asta? În plus, culoarea pielii nu-i molipsitoare!

Toți amuțiră, simțindu-se stânjeniți. Karim destinse atmosfera cântând la pian o melodie antrenantă. Toată lumea îl aplaudă. Putea să fie mulțumit. Salvase situația.

Celor doi *adoul* le veni ideea să recite sura Fatiha și să ridice mâinile cu palmele împreunate, pentru ca Dumnezeu să binecuvânteze această unire și să aducă pacea și seninătatea în inimi. Unchiul Brahim le oferi tinerilor soți douăsprezece linguri de argint. O superstiție susținea că aduce ghinion să-ți cumperi singur lingurile.

Cam tot pe atunci, apăru un zvon, lansat de femeia care încasa banii la hammam. Cică Nabu l-ar fi răpit pe Houcine, copilul alb. Imediat vorba făcu înconjurul medinei și ajunse până la Amir. Tocmai se pregătea să închidă magazinul, când un vecin meschin și invidios se apropie de el și-i murmură la ureche:

– Să ți-o tragi cu o negresă fierbinte mai merge, dar s-o lași să te convingă că e mama copilului alb, asta-i dezgustător!

Amir nu răspunse, lăsă capul în pământ și porni spre casă.

Lalla Fatma îl întrebă direct:

– Erai în cameră când a născut? Nu. Deci copilul alb putea fi furat cu complicitatea noii moașe, o perversă, o dezmățată, nemăritată, în patul căreia se înghesuie bărbații. Mărturia ei nu valorează doi bani. Nu te obosi s-o chemi, ca să ne îndruge minciuni.

Pentru prima dată în viață, Amir se înfurie cu o rară violență.

Începu să urle cât îl țineau puterile:

– Nu mai suport războiul ăsta pe care îl duci împotriva Lallei Nabu. Da, e o prințesă, o femeie de mare clasă, demnă și magnifică. Așa că gata! Gata! Să nu mai aud un cuvințel contra ei. S-o ataci pe ea înseamnă să te legi de mine, de fericirea și de onestitatea mea. Încetează!

– Că dacă nu? îndrăzni ea să răspundă.

– Dacă nu, repudierea! Durează un minut, cât îți scriu scrisoarea de divorț și îți faci bagajele. Ajunge să rostesc de trei ori la rând „Ești repudiată“ și nu mai ești soția mea. Așa-i legea!

Lalla Fatma izbucni în hohote de plâns, fiindcă știa că el nu glumește, apoi dispăru în camera ei. Niciodată nu-și văzuse soțul într-o asemenea stare. Pentru ea, ăsta era rezultatul vrăjitoriei africane.

Una dintre servitoare, care auzise cearta dintre Amir și soție, o avertiză pe Nabu. Deși n-o mai mira nimic, Nabu începu să se teamă să nu-i ia cineva copiii. Știa că orice era posibil în acest oraș, că se țeseau multe intrigi perfide. Dormea cu copiii în brațe. Amir profită de aniversarea lor ca să marcheze evenimentul și să pună capăt acestui zvon îngrozitor. Își făcu apariția cu Hassan într-o parte și cu Houcine în cealaltă, urmați de mama lor, îmbrăcată într-una dintre frumoasele ei rochii africane. Lalla Fatma stătea îmbufnată în camera ei. I se părea că asistă la propriul naufragiu și renunță să-și mai facă rugăciunile, susținând că Dumnezeu a preferat în locul ei o negresă.

Lozinca „Mahomed al V-lea e în lună" se răspândi imediat în tot orașul, într-o zi de noiembrie din 1955. Toți marocanii erau chemați să vadă apariția regelui lor pe fața plină a lunii. Vremea era frumoasă, cerul, plin de stele, și iată poporul marocan urcat pe terase, pe coline, în arbori sau pe acoperișul puținelor clădiri, ca să vadă conturându-se profilul celui pe care Franța îl destituise și îl exilase împreună cu familia foarte departe de țara sa, în Madagascar. Rareori un fenomen de masă va fi fost atât de urmărit și, mai ales, crezut. Nu era vorba de imaginație. Unii ziceau că-l văd zâmbind, alții, că era liniștit și încrezător, că întoarcerea sa pe tron nu putea fi pusă la îndoială, fiind o chestiune de săptămâni. Oamenii politici aveau să găsească rapid un aranjament care nu doar că îl va aduce pe suveran înapoi, în palatul său, ci va acorda și independența Marocului. În definitiv, acest protectorat durase destul și, în plus, Franța era prinsă pe atunci într-un război teribil în Algeria, un război care avea să facă mult rău ambelor popoare, lăsând răni aproape de nesters.

Nimeni nu îndrăznea să glumească pe seama acestei apariții suprarealiste, nici măcar vărul Hafid, fost institutor anarhist, ghid clandestin și antimonarhist, amenințat cu moartea de militanții

naționaliști. Trăia ascuns și, de câte ori putea, își striga pasiunea pentru Revoluția Franceză din 1789. Amir îi spusese de o baracă unde să se ascundă. Îi trimitea de mâncare din când în când și nu mergea să-l vadă decât noaptea, acoperit cu o *djellaba* veche:

– Ascultă, Hafid, termină cu joaca de-a provocatorul. Ești împotriva curentului care există în tot Marocul, marocanii își iubesc regele și se luptă pentru întoarcerea lui. Așa că n-o mai face pe imbecilul.

– Da, dar ce-a făcut monarhia pentru binele cetățenilor?

Hafid suferise mult, nu semăna cu alții. Era copilul sclavei negre pe care tatăl său o adusese din Guineea. Era metis. Disprețuit, umilit, învățase repede că nimeni nu-i va da nimic degeaba. Se pusese pe citit zi și noapte și își alcătuise o bibliotecă. Cărțile îl ajutaseră să-și găsească, în cele din urmă, identitatea, echilibrul și alinarea. Rasismul era aproape natural într-o societate care de când lumea îi respinsese și îi considerase inferiori pe oamenii cu pielea neagră. Îi citise pe Voltaire și pe Hugo, pe Zola și pe Rabelais, pe Rimbaud și pe Omar Khayyam, pe Khalil Gibran și pe André Gide, pe Ahmed Chawqi și pe Anatole France, pe Georges Darien și pe Taha Hussein. Devorase tot ce-i picase în mână, își luase notițe și învățase pe de rost fragmente întregi.

Îi spunea unchiului său:

– M-am descurcat singur. Tata m-a abandonat. Noroc că am găsit toate cărțile astea la piața de vechituri. Au fost ale francezilor care au părăsit Marocul la începutul evenimentelor.

Hafid era un personaj de roman. Citea cu mare pasiune. Totuși, anumite lecturi puteau să devină obsesii. Cu mare greutate scăpase de *Metamorfoza* lui Kafka. În fiecare dimineață, se repezea la oglindă să vadă dacă nu suferise vreo transformare fizică peste noapte. Într-o zi, observase apariția unui neg sub buză, în partea stângă. A doua zi, negul se deplasase și chiar crescuse. Hafid deschise cartea lui Kafka, în ediție de buzunar, și îl apucă frica. Pe pagini, în locul textului, existau niște caricaturi în care era el, cu o duzină de negi pe față, de diferite mărimi. Auzi chiar și o voce care pretindea că de-acum o să-și găsească destinul

scris în aceste pagini. Intră în panică. Puse tulburările pe seama oboselii. Totuși, nimic nu-l apăsa: nu se obosise peste măsură, munca de ghid turistic clandestin era destul de liniștită. Însă ceva îl sâcâia, dar nu pricepea ce anume. Se aplecă să-și ia pipa cea lungă și s-o umple cu kif [15] și abia atunci înțelese că iarba asta îi juca feste. O puse la loc și bău un pahar mare cu apă. Fuma de multă vreme, dar acum simțea pentru prima dată că iarba îi provoca halucinații.

Când luă iar romanul lui Kafka, după o siestă îndelungată, cartea nu mai avea nimic anormal. Nici pagini lipsă, nici desene. Se privi în oglindă și zâmbi parcă pentru a-și spune singur: „Termină cu prostiile!“

Coperta romanului *Zeilor le e sete* de Anatole France era albă și liniștitoare. Prietenul său José i-l oferise, recomandându-i să-l citească fără întârziere: „Ce noroc ai să descoperi această capodoperă!“

Se adânci în lectură. I se părea că aude glasul revoltei. Era încântat. Exact genul de literatură pe care el o aprecia cel mai mult. Căzu în visare și își văzu tatăl călare pe un măgar, pierdut în căldura unui sat pustiu și strigând: „Să mă ierte Dumnezeu că i-am dat un fiu necredincios, care nu respectă nimic, care a făcut din revoltă singura lui religie; asta n-are nicio legătură cu istoria noastră, noi suntem monarhiști loiali, nu vrem să tăiem capul nimănui! Să-l ierte Dumnezeu!“ Își zise că la noi nimeni nu i-ar cere unui tată să plătească, indiferent pentru ce, că avem o relație aproape religioasă cu părinții. Îi acceptăm așa cum sunt și nu ne arătăm niciodată lipsiți de respect față ei. Altminteri, urmează ruptura și respingerea publică.

Hafid era un rebel, dar nu un fiu rău; nu reușea să-i poarte pică părintelui care îl abandonase. Cât despre mama sa, se pare că ea dispăruse după ce fusese vândută unui bogat proprietar de pământuri din regiunea Meknes.

Într-o zi, pe un ton calm, Hafid își expuse punctul de vedere în fața lui Amir, unchiul și binefăcătorul său: „Francezii n-ar fi trebuit să-l dea jos pe rege niciodată. Să-l fi lăsat la locul lui și monarhia s-ar fi stins de la

sine. Însă, făcând din el un erou, și Mahomed al V-lea e un erou, ei au condamnat Marocul să perpetueze sistemul monarhic, ba l-au și întărit, ca dovadă că tot poporul este în stradă, cerând întoarcerea regelui pe tronul strămoșilor lui! Eu unul n-am nimic împotriva acestei familii, dar, sincer vorbind, cât timp o să mai fim supușii săi, cât o să mai jurăm credință unui rege? Poate sunt singurul care gândește așa. Dar îți spun și eu ție ce gândesc, prietene, unchiule. Știu că, dacă aș vorbi, aș fi linșat. Prin urmare, mă ierți, dar o să plec!“ Amir îi demonstră că sistemele republicane nu erau neapărat democrații, dând ca exemplu Egiptul, unde Nasser tocmai preluase puterea printr-o lovitură de stat militară. Ca un om prudent ce era, îi spuse că țara avea mare nevoie de stabilitate și că regele, în calitate de comandant al credincioșilor, era singurul capabil să-i unească pe marocani sub stindardul unui islam pașnic.

Hafid știa că poziția sa era ultraminoritară, dar el proceda întotdeauna doar cum îl tăia capul. Renunțase să mai fie ghid, mai ales că autoritățile organizaseră o miliție împotriva ghizilor neoficiali. Luă o hotărâre: să se exileze. Trecuse în revistă mai multe țări și alesese una: Suedia. Zicea că era visul lui, ambiția lui. De ce tocmai această țară? Pentru că, pe atunci, Suedia adoptase câteva sute de copii orfani după războiul civil dintr-o țară africană. Presa vorbise pe larg despre subiect și Hafid se simțise nu doar orfan, ci și african! În plus, se interesase de sistemul politic din țările nordice.

Însă nu avea pașaport și conta pe Amir ca să obțină unul. Lucru deloc ușor. Cei care eliberau pașapoarte erau, în mare parte, funcționari algerieni cu statut de francezi. Mulți lucrau în poliție și în serviciul de informații. Naționaliștii îi evitau și nu-și ascundeau dezaprobarea. Viitorul soț al Fatihei cunoștea pe cineva care lucra discret pentru poliția franceză. Stărui pe lângă el pentru un pașaport pe numele lui Hafid, născut la Fès, din tată marocan și mamă guineeană. Cu un plic strecurat în dosar, printre documentele cerute, Hafid obținu pașaportul și, fără să anunțe pe nimeni în afară de Amir care îi dăduse bani, umplu un geamantan cu cărți, luă vaporul la Tanger, apoi, trenul de la Algeciras

până la Stockholm, pe care îl descoperi într-o seară de decembrie, acoperit tot de zăpadă.

Nu văzuse niciodată lucrul acesta despre care se vorbea în cărți. Era ciudat și îi trezea o stare oarecum euforică. Făcea bulgări de nea, ca un copil, apoi și-i plimba peste obraji. Era atât de fericit că pășește pe pământul acestei țări, încât nu simțea deloc frigul. Cunoștea pe cineva aici, un compatriot care plecase cu o turistă ceva mai coaptă. Acesta îl primi bine și Hafid trebui să umple din nou dosare, să povestească una-alta despre viața lui, despre motivele exilului etc. Prietenul său îi atrase atenția asupra unui fapt important:

– Aici nu merge cu minciuni, nu-i nevoie să-ți dramatizezi situația. Aici un alb este egalul unui negru sau al unui metis, cum e și cazul tău, nu? Deci fii cinstit, nordicii sunt cinstiți, nu-s mediteraneeni. Fără gesturi exagerate, fără familiarități! Ai aceleași drepturi ca toți ceilalți cetățeni. Mai întâi o să înveți limba, după care o să-ți cauți un loc de muncă. Important e să fii serios și să nu umbli cu șmecherii. Adică lasă politica, nu te mai încrâncena împotriva monarhiei marocane, nu interesează pe nimeni aici. Dacă te porți corect, obții tot ce legea permite, dar, la cel mai mic pas greșit, te vor trimite înapoi fără să stea la discuții. Însă eu știu că ești inteligent și o să reușești. Uită de ideile tale anarhiste și cam deplasate, OK?

– OK! Contează pe mine! Nu am decât o religie: seriozitate, rigoare și cinste!

Câteva luni mai târziu, Hafid îi trimise lui Amir, binefăcătorul său, o fotografie în care apărea în brațele unei blonde frumoase, mai înaltă decât el. Se aflau într-o stațiune de schi. Amir cugetă: În Maroc, n-ar fi ajuns niciodată în brațele unei femei albe și n-ar fi știut în veci ce-i ăla schi! Ar trebui să i se trimită un buchet de trandafiri familiei regale din Suedia!

De la nașterea gemenilor, Amir devenise conștient de o realitate pe care până atunci o privise doar de la distanță, fiindcă nu-l afecta direct.

Rasismul era adânc înrădăcinat în mentalitățile tuturor, bogați și săraci, oameni din Fès și oameni din alte orașe. Totuși, populația marocană nu era toată albă. Existau și descendenții sclavilor care trăiau mai ales în sud și care ocupau posturi inferioare. Cei mai merituoși erau aleși să facă parte din garda regală. Regele ordonase ca această gardă deosebită să fie alcătuită doar din negri. Dovada evidentă a unui rasism aproape inconștient, care nu deranja pe nimeni, exceptându-le, firește, pe victimele sale. Însă nimeni nu se agita, nimeni nu reacționa la această stare de lucruri, într-un Maroc aflat încă sub protectorat, în ajunul independenței.

După căsătoria Fatihei, Mahomed, fiul cel mare, și Aziz plecară să studieze la Cairo, întrucât obținuseră burse de la o confrerie musulmană. Tatăl lor nu vedea niciun pericol în asta, convins de bunătatea acestor musulmani, care deja acționau din umbră. Nici prin minte nu-i trecea că și-a încredințat copiii unei mișcări politice care, în Egipt, milita împotriva modernității. Nu rămăsese acasă decât Karim, care se ocupa cu mare drag de cei doi frați mai mici, dar petrecea nu puțin timp și la mașina de scris cu ajutorul căreia, zicea el, ținea un „jurnal“. Lalla Fatma se stingea în refugiul ei. Cum lipsea Amir de-acasă, cum dădea ordine ca băieții negresei să mănânce numai resturi la bucătărie. Nabu îi scăpa printre degete fiindcă o evita și nu o înfrunta niciodată, ceea ce o făcea să turbeze de furie.

Amir întâmpina tot mai multe greutăți cu negoțul. Grevele frecvente și manifestațiile descurajau clienții. Discută cu Brahim, fratele său mai mare, care părăsise orașul Fès la începutul anilor ’40 și se stabilise la Tanger, unde deschisese mai multe birouri de schimb. După ce reflectă, Brahim îl încurajă pe Amir să se mute și el în orașul strâmtorii [16], prosper și înfloritor.

Lalla Fatma muri în somn, într-o noapte în care o furtună puternică se abătu peste Fès și puțin lipsi să smulgă tot în calea ei. Se văzură nevoiți să aștepte sfârșitul ploilor torențiale ca s-o înmormânteze și să-i

primească pe cei veniți să-și prezinte condoleanțele. Cele trei zile consacrate funeraliilor păreau că nu se mai termină. Să găzduiești oamenii, să-i hrănești și să le răspunzi celor care puneau întrebări nelalocul lor despre Nabu. „E noua servitoare?“ ziceau unii, știind însă cu certitudine cine era. Alții n-o luau pe ocolite și o acuzau de-a dreptul că a grăbit moartea Lallei Fatma. Toată această răutate era gratuită. Dumnezeu crease omenirea în alb. Negrii erau niște greșeli ale naturii care n-aveau ce căuta în familiile mărețe alese de Dumnezeu și mult iubite de Profetul său. Cam așa se vorbea în zilele de doliu care adunaseră o lume pestriță. Se afla aici unchiul obez, care avea o părere despre orice și nu se sfia s-o expună. Avea un tic, nu se putea abține să-și curețe nasul în public. Nevasta lui, cunoscută ca rea de gură, se mulțumea să le arunce priviri dușmănoase gemenilor și mamei lor, care stătea liniștită într-un colț, îmbrăcată în alb, culoarea doliului. Era aici și fratele mai mic al lui Amir, calic și uscățiv, care pomenea întruna de chestiunea moștenirii. Spunea: „Asta ar mai lipsi! Negri într-o familie nobilă care descinde din neamul Profetului. Trebuie mare atenție, se știe că femeile negre practică vrăjitoria. Împreună cu evreii, au inventat ceea ce se cheamă «magia neagră». Normal, astea două soiuri de oameni au necaz pe noi!“ Un văr, poligam și fericit să profite de rentele sale, propuse să-i găsească lui Amir o femeie tânără și frumoasă din Fès, albă și pură: „Nu trebuie să-l lăsăm singur cu sclava neagră, se pare că femeile astea cunosc niște trucuri sexuale care îi înnebunesc pe bărbații albi!“ Tot aici era și învățătorul de la școala coranică, sfrijit și fără dinți, mereu cu o mână sub *djellaba*, pentru a-și ține penisul ale cărui erecții nu le putea controla. Povestea că odată o servitoare metisă îi făcuse asemenea farmece, încât a trebuit să se mute din cartier și repeta oricui stătea să-l asculte că Dumnezeu pedepsea aspru adulterul, mai ales cu femei de culoare. În sfârșit, era și Brahim aici, fratele cel mare, din Tanger. Doar el se duse la Nabu și îi prezentă condoleanțe, spunându-i să nu pună la inimă cuvintele tuturor imbecililor. Când plecă, îi aminti că ușa lui le era oricând deschisă: „Voi și copiii voștri sunteți întotdeauna bine-veniți în

casa mea.“

Amir suferea, chiar dacă moartea soției era deopotrivă o eliberare și reprezenta voia lui Dumnezeu. Ordinea lucrurilor se spulberase. Trebuia să-și reorganizeze noua viață de familie. Răspundea în stânga și-n dreapta cu formule politicoase de circumstanță, adăugând un verset despre toleranță, amintind că Dumnezeu îi crease pe oameni diferiți, dar asemănători, că singura deosebire dintre ei era tăria credinței și rigoarea cunoștințelor.

După ceremonia de patruzeci de zile de la moartea Lallei Fatma, Amir hotărî să plece la Tanger ca să vadă cu ce s-ar putea ocupa și în ce condiții ar putea să se stabilească acolo cu soția și cu copiii. Fratele său îi sfătui să nu mai piardă timpul și să-și aducă mai repede familia. Afacerile păreau să înflorească, însă nu trebuia să le privești prea de aproape. Oraș limitrof, Tanger nu se abătea de la regulă. Totul era posibil aici. O epocă fastă pentru unii, dar tristă pentru cei care țineau încă la principiile și la valorile lor.

5

La sfârșitul anilor ’50, spre deosebire de celelalte mari orașe din Maroc, Tanger se bucura de statutul aparte de oraș internațional, grație legațiilor străine, americană, engleză, italiană, franceză, spaniolă, indiană și germană, care se instalaseră aici. Se părea că dintotdeauna spioni și șnapani de toate soiurile își dădeau întâlnire aici, ca să se joace de-a spionii și de-a șnapanii. Când lucrurile luau o întorsătură proastă, pașa din Tanger, faimosul pașa Tazi, intervenea și punea ordine în acest furnicar ce frecventa două mari hoteluri ale orașului: Continental, în apropierea portului, și El Minzah, situat la câțiva pași de Consulatul Franței.

Era o perioadă bună pentru Brahim care, contrar fratelui său Amir, înclinat mai degrabă spre misticism decât spre comerț, era un afacerist fără scrupule, versat în tot felul de combinații dubioase. Își găsise o nișă: traficul clandestin de mărfuri între Gibraltar și Tanger, pe care îl organiza ca nimeni altul. Dacă unii îl priveau dezaprobator, le răspundea: „Orașul ăsta nu-i făcut pentru legi; cei care nu știu să mintă n-o să se îmbogățească în veci.“ Vorbea mai multe limbi, ceea ce îi înlesnea relațiile de afaceri în care comerțul și manevrele politico-mafiote se contopeau cu seninătate. Brahim nu cădea niciodată în capcană, știa să le facă pe plac și unora, și altora și avea mare grijă să-l informeze despre

toate matrapazlâcurile pe prietenul său Labbar, un agent al pașei. Unde mai pui că numitul Labbar avea legături prețioase cu negustorii indieni din Tanger, o castă aparte în oraș, care trăia în propriul cartier, era admirată și respectată și nu obișnuia să se amestece cu localnicii. La sfârșitul fiecărei luni, indienii îi dădeau o anumită sumă ca să-și asigure protecția lui în caz de dificultăți.

Înainte de a porni spre Tanger, de a-și schimba viața și de a se lansa într-o aventură pentru care nu era pregătit, Amir îl însărcină pe un nepot de-al său să vândă casa cea mare din Fès. Erau vremuri grele. Piața imobiliară aproape că nu exista și toată lumea îl sfătui să nu vândă acest mic palat, moștenit de la părinți și de la bunici. Săptămânile treceau, dar nu apărea nimeni. Ca să termine odată, nepotul îi propuse să cumpere chiar el casa la un preț foarte scăzut. Amir nu stătu la discuții, părăsi locuința în care petrecuse atâtea zile fericite și hotărî s-o uite.

Amir sosi la Tanger în miez de noapte. Nu cunoștea orașul, unde ajunsese doar cu ocazia unor scute vizite făcute fratelui său. Karim, Nabu și gemenii îl însoțeau. După o săptămână petrecută la Brahim, care locuia într-o superbă vilă pe Muntele Vechi, se instalară într-o casă mare, dărăpănată, care prezenta avantajul de a fi construită deasupra unui magazin. Urmând întocmai sfaturile fratelui său, Amir se apucă să vândă țesături pe care le cumpăra de la un evreu polonez. Bărbatul, căruia în cartier i se spunea Polako, fugise din țara lui din cauza antisemitismului și găsise la Tanger pacea și bunăstarea pe care Polonia i le refuzase.

Amir auzi niște bârfe cum că Polako era îndrăgostit de vecina sa, o fiică a Rifului [17], căsătorită cu un marinar. În fiecare zi, când se ducea la piață ori la hammam, ea se oprea o clipă în fața prăvăliei negustorului de țesături, apoi își vedea de drum. I-ar fi plăcut să intre și să cumpere o bucată de stofă pentru salon și să stea puțin la taclale, dar știa că toată lumea era cu ochii pe ea. Într-o zi, soțul află de la un vecin ce se vorbea, că Polako era interesat de nevasta lui. Înhăță un cuțit mare de bucătărie și dădu buzna peste el:

– Vasăzică așa, Polako, îți place nevastă-mea, hm? Ia vino încoace nițel să-ți tai mătărânga. Și vedem noi după aia dacă te mai învârți pe lângă ea!

Pe Polako îl cuprinse teama pentru viața lui. Îndrugă niște scuze și jură să nu mai ridice ochii la ea.

– Nu, trebuie să te muți de-aici. E un ordin, n-ai de ales. Și dă zor, că sunt mare meșter în tăiat mătărângi…

Polako își luă tălpășița de azi pe mâine. Se zicea că se stabilise la Casablanca, unde deschisese o măcelărie cușer, ajutat de marele rabin. În orice caz, ca urmare a acestei povești nefericite, Amir și Brahim își pierduseră cel mai bun furnizor, iar Amir se văzuse nevoit să se ocupe de altceva. Acum lucra cu indienii, vindea aparate foto, tranzistoare Philips, pick-up-uri Teppaz și stilouri Parker de import.

La Tanger, Amir trăia departe de ceilalți trei copii. Băieții studiau la Cairo, iar fata, căsătorită, locuia la Oudja și nu mai trimitea niciun fel de vești. Nu-l vizitau decât la sărbătoarea de încheiere a Ramadanului și la Sărbătoarea Sacrificiului. Nu se împăcaseră niciodată cu prezența lui Nabu în viața tatălui lor. Doar Karim o accepta complet și reușise să treacă peste durerea pricinuită de moartea mamei.

Relațiile dificile cu copiii mai mari îl mâhneau de multe ori pe Amir. O melancolie lentă și fără leac i se cuibărise în suflet. Se îngrijea mai puțin de el însuși, mergea cu mai puțin entuziasm la muncă, era tăcut uneori și se izola. Prezența lui Nabu și a lui Karim îl ajuta să reziste, ca și speranța de a le asigura un viitor acceptabil lui Hassan și lui Houcine. Așa că veghea cu mare atenție la studiile și la tihna lor.

Nabu era la fel de tandră și de complice cu el. Îi simplifica viața de zi cu zi și încerca să-l ferească de orice supărare. Vara, când fiul cel mare sosea pe nepusă masă și urla cât îl ținea gura să i se dea partea de moștenire din bunurile mamei sale, ea îl potolea și reușea aproape de fiecare dată să-l facă să plece înainte ca Amir să ajungă acasă. Îl sfătuia să se împace cu el, să se ducă să-l vadă și să-i ceară binecuvântarea, însă el refuza cu încăpățânare și profera amenințări la adresa ei.

La vremea aceea, un astfel de comportament era inadmisibil. Un fiu nu putea sub nicio formă să-și acuze tatăl de ceva. Risca, pur și simplu, să fie exclus din familie și chiar să fie dezmoștenit. Însă asta se petrecea rar. I se întâmplase lui Hamza, un fiu rebel care colaborase cu poliția franceză, denunțându-și unchiul și prietenii strânși într-o casă părăsită pentru a organiza rezistența contra prezenței franceze în Maroc. Când tatăl aflase că trădătorul era nimeni altul decât propriul fiu, se dusese în mijlocul cartierului Diwane, îl blestemase în public și îi retrăsese binecuvântarea. Fiul fugise și nu mai apăruse niciodată în orașul vechi.

În ciuda câtorva încercări grele, cu timpul Nabu se adaptase bine în societatea din Tanger care, cosmopolită fiind, avea avantajul de a se arăta mai deschisă decât cea din Fès. Exista chiar și un profesor negru la școala americană. Îl chema Jim și Nabu îl cunoștea puțin. Era un bărbat fermecător. O dată pe săptămână, organiza reuniuni la care punea discuri de jazz, după ce le prezenta și le comenta. Din când în când, participa și Nabu împreună cu gemenii. Și astfel, Hassan deprinse primele cunoștințe despre această muzică, pe care o prefera în locul cântecelor egiptene difuzate toată ziua de radioul național. Apoi învățâ engleza cu Jim și îi deveni prieten. Jim îi povestea că visează să vadă cândva pământul strămoșilor săi, în Guineea sau în Mali. Făcea cercetări și îi explica lui Hassan că se considera deopotrivă african și american. În ziua aceea, Hassan înțelese brusc ce îi apropia. Ca și Jim, putea să susțină că e atât african, cât și marocan. O adevărată revelație pentru el!

Jim scria o istorie a blues-ului și a discriminării rasiale căreia îi cădeau mereu victime muzicienii și cântăreții negri. Îi povesti lui Hassan viața tragică a lui Billie Holiday și îi puse să asculte mai multe cântece de-ale ei. Vocea încărcată de suferință, îndurerată, frumoasă și emoționantă spunea totul despre brutalitatea cu care albii, la adăpost de orice pedeapsă, tratau populația de culoare din America. Ea cunoscuse de foarte tânără prostituția, drogurile și alcoolul și murise la patruzeci și patru de ani de ciroză hepatică. Hassan își dădu seama că rasismul nu era un accident al istoriei, ci o calamitate care se ține scai de om, oriunde

s-ar afla el. Discută despre asta cu Houcine, fratele lui geamăn, care, deși îl ascultă concentrat, nu înțelese dimensiunea dramei pe care o trăia fratele său. Hassan, care era foarte sensibil, observă și își aminti un proverb marocan: „Nu cunoaște biciul decât pielea care l-a simțit."

Nabu, înzestrată pentru învățarea limbilor străine, vorbea araba fără accent, ieșea mereu din casă înfășurată într-o *djellaba* frumoasă și frecventa, mai ales în nopțile de Ramadan, moscheea din cartierul Siaghine, situată chiar în capătul drumului ce cobora spre port. În restul timpului, împrumuta cărți de la Biblioteca Franceză și le citea cu creionul în mână, notându-și într-un caiet de școlar frazele care îi plăceau. Seara i le citea soțului și se lansa în veritabile tirade despre importanța literaturii. Nabu îl uimea pe Amir prin spiritul ei de inițiativă și prin setea de cunoaștere. Lui îi plăceau aceste momente când ea îi împărtășea ce descoperise. Într-o zi, aduse acasă *O mie și una de nopți,* o ediție de buzunar pe care o cumpărase de pe strada Italia. Începu să-i citească o poveste lui Amir, care se grăbi s-o continue – o știa în mare din tradiția orală.

Așa luă naștere între ei un joc vesel și pasionant. Ei îi plăceau detaliile picante, se strâmba, apoi lua mâna lui Amir și o punea pe pieptul ei. Sesiunile lor de lectură se terminau adesea cu acrobații sexuale care îi făceau să râdă. Dragostea lor nu dispăruse, o trăiau cu intensitate și nu aveau nevoie de cuvinte ca s-o mărturisească. Amir nu se îndoia câtuși de puțin de sentimentele lui Nabu pentru el. Era atât de sigur, încât, într-o noapte, o trezi, îi sărută mâna și îi făcu o declarație: „Nabu, tu ești viața mea, sper să fiu la înălțimea iubirii tale!" Tulburată, Nabu nu răspunse, îi sărută amândouă mâinile și adormi în brațele lui.

În ziua următoare, el plecă la gară să-l aștepte pe Moulay Ahmad care, peste câteva zile, trebuia să ia vaporul spre Algeciras și de acolo să pornească spre Lanjaron, în Spania, unde urma să-și întâlnească niște prieteni de-o vârstă cu el, care sufereau de reumatism. Amir îl invită acasă și găsi nimerit să-i spună cât de îndrăgostit era de Nabu. Bătrânul

înțelept îl privi cu severitate și îi zise: „Te face fericit în pat, atâta tot. Nu confunda asta cu iubirea. Să n-ai încredere în femei, sunt în stare să distrugă mâine ce adoră azi! Iubirea… Ce-i iubirea? Părinții tăi se iubeau ca niște eroi de roman? Ești pe cale să-ți pierzi capul, confunzi plăcerea sexuală oferită de această femeie cu sentimentul nobil și rar care e iubirea și care n-are nevoie să fie trâmbițată pe toate acoperișurile și străzile medinei! Puțină decență, prietene, și vino-ți în fire!“ Mai târziu, observându-i pe Amir și pe Nabu împreună, își regretă spusele. Exista dragoste între ei și asta îl mișcă într-atât că, după rugăciunea de seară, își împreună palmele și îi ceru lui Dumnezeu să-i apere și să-i ocrotească de răul ce dădea târcoale în jurul lor.

Hassan și Houcine învățau la liceul francez Regnault din Tanger când niște ofițeri și subordonații lor, plecați dis-de-dimineață din cazarma Ahermoumou, încercară să-l ucidă pe rege. Făcură un adevărat masacru la Skhirat, în timpul petrecerii date de rege cu ocazia zilei sale de naștere. După această primă lovitură de stat eșuată, avea să urmeze o alta, un an mai târziu, în 1972. Starea de excepție, decretată la mijlocul anilor ’60, condusese Marocul într-o zonă de tulburări care părea că nu vrea să se mai termine. Amir își sfătui copiii să fie discreți, să nu se amestece în politică. Începuse vânătoarea opozanților. Arestări și uneori dispariții. Nabu se temea, simțea că, în adâncul sufletului, Hassan era un rebel.

La liceu, Hassan învăța cu mai puțin spor decât fratele său. Era singurul negru din această instituție unde majoritatea elevilor erau albi și francezi. Mai era și Salem, fiul unui bărbat din Martinica și al unei marocane, dar avea pielea deschisă la culoare. Gemenii erau uniți, nu legau prietenii cu ceilalți elevi, veneau numai împreună la liceu și plecau la fel. Tatăl lor ieșea tot mai rar din casă, rămânea lângă Nabu, căreia îi plăcea să-l răsfețe. Durerile de spate îl obligau să stea mai mult în pat. Îi venea greu să se ridice și să meargă. Își pierdea încet-încet puterile și Nabu plângea pe ascuns. Când vântul de est sosea la Tanger, toți cei din casă deveneau nervoși și ursuzi. Karim își pierdea răbdarea, iar

dispoziția i se schimba. Gemenii o ștergeau la cinema.

În decurs de câteva luni, sănătatea lui Amir se ruină complet. Medicii, care trebuiau să se deplaseze acum pentru a-l consulta, nu reușeau să descopere ce rău îl măcina. Slăbea și își pierdea pofta de viață. Nabu se ruga dimineața și seara, cerându-i lui Dumnezeu ca el să mai trăiască încă puțin. Karim simțea nenorocirea apropiindu-se de căminul lor. Avea presentimente cumplite. De câte ori îl vedea pe Amir, îi strângea în brațe trupul împuținat și îi repeta că îl iubește. La rândul său, unchiul Brahim veghea asupra comerțului fratelui său. Găsise o sursă de câștig formidabilă care asigura familiei venituri mulțumitoare. Gata cu aparatele cumpărate de la indieni. De-acum magazinul oferea cosmetice importate din Europa și din America. Era singurul magazin de acest fel din Tanger și femeile stăteau la coadă să-și cumpere parfumuri și creme cărora revistele de modă nu încetau să le laude calitățile. Houcine și Hassan erau ajutați la magazin de un văr, ultimul copil al lui Brahim.

În ajunul morții lui Amir, Karim avu o criză de plâns cu hohote imposibil de oprit. Știuse înaintea tuturor că sunase ceasul. Nu îndrăznea să intre în camera unde tatăl său agoniza în brațele lui Nabu.

Văzând starea fratelui lor, Hassan și Houcine înțeleseră și ei. Îl chemară pe unchiul Brahim. Lui îi reveni sarcina de a ține ridicat arătătorul mâinii drepte a lui Amir pentru ca muribundul să rostească shahada, cuvântul de pe urmă al oricărui musulman: „Mărturisesc că nu există decât un Dumnezeu și Mahomed este profetul său.“

Nu puteau să aștepte sosirea celor doi băieți mai mari de la Cairo. Fiica lui Amir ajunse seara, împreună cu soțul ei nesuferit, care nu se obosi să-și ascundă rasismul și aroganța. Potrivit tradiției, înmormântarea trebuia să aibă loc în ziua decesului. Unchiul Brahim se ocupă de toate. Nabu era demnă în hainele de doliu; începuseră să-i apară fire de păr alb-argintiu, mai mult din cauza necazurilor, a umilințelor și a insultelor gratuite aruncate pe stradă sau la piață, decât din cauza vârstei. De mult timp nu

mai reacționa, își înghițea furia și prefera să vadă ceea ce era bun și frumos în viața ei. Știa să se distanțeze cu ușurință de tot ce-o agresa. Nu purta pică nimănui, se ruga în tăcere înainte să adoarmă, se gândea la baobab, cerându-i, în taină, ajutorul. Grație atașamentului față de tradiții, inteligenței și răbdării ei, Nabu rezista și, așa cum o sfătuise bărbatul ei, prefera să vadă virtuțile oamenilor, în loc să dea întâietate defectelor și viciilor lor. Acum, că Amir dispăruse, ce o să se aleagă de ea? Se uită cu tandrețe la copiii ei și îl cuprinse în brațe pe Karim care îi fusese întotdeauna sprijin și complice.

Nabu se îmbrăcase în alb ca să-și conducă soțul la cimitir. Însă Brahim trebui să-i explice că în Maroc femeilor nu li se îngăduia să urmeze cortegiul funerar. Asta era. Dar va putea merge să se reculeagă la mormânt oricând voia. Nabu plânse și se amestecă printre femeile venite pentru a-și prezenta condoleanțele.

Houcine remarcă în cortegiu doi tipi care nu făceau parte din familie. Hassan se aplecă și îi șopti la ureche: „Sunt polițai.“ Așa se obișnuia pe atunci, sistemul trebuia să știe tot, să controleze tot. Starea jalnică a cimitirului îi întristă pe cei doi frați. Pungi de plastic, sticle goale, hârtii, rahat, excremente de câine, de pisică, de cal. La intrare, niște negri tineri se ofereau să ude mormintele. Cerșeau, de fapt. Cineva le dădu un bănuț sau doi. Numaidecât alți cerșetori, albi, cititori ai Coranului, îi goniră azvârlind în ei cu pietre. Hassan își aduse aminte de unchiul Hafid, plecat să trăiască în Suedia, fiindcă Marocul i se părea o țară mult prea violentă. Câtă dreptate avea, se gândi el.

Înmormântarea se desfășură cu o grabă care îi îngrozi pe gemeni. Parcă ar fi trebuit să termine cu ea cât mai repede, să acopere trupul cu giulgiul alb, să așeze lespezile, să le fixeze cu ciment, să pună pământ deasupra, să ridice palmele împreunate și să rostească rugăciunile de circumstanță. Când totul se încheie, un bărbat împărți celor de față câte o pâine rotundă și smochine uscate. Brahim plăti groparii și pe drum dădu mărunțiș în stânga și-n dreapta. Apoi se întoarseră toți acasă.

Ora fatidică venise. Ora când cel absent este prezent în gândurile

tuturor. În timpul înmormântării, Nabu avusese grijă să acopere cu cearșafuri albe oglinzile din casă, inclusiv televizorul. Pregătise o masă foarte simplă pentru invitați: pâine, unt și miere. Unii depănau amintiri despre Amir, alții vorbeau despre prețul terenurilor care crescuse, alții se hazardau să comenteze în șoaptă viitorul frumoasei negrese. Existau, se pare, pretendenți gata s-o ia de nevastă într-o săptămână! Cât se schimbaseră lucrurile de la moartea Lallei Fatma! Era un moment cu totul aparte. Se cuvenea să te arăți trist, dar nu toată lumea simțea la fel durerea. Nabu se uita la ei. Nu-și făcea iluzii în privința omenirii. Același lucru s-ar fi putut întâmpla și în țara ei. Egoismul oamenilor nu avea margini. Doar că aici, în Tanger, credea Nabu, lumea era lipsită de eleganță și de pudoare.

Apoi, lucrurile se precipitară. Brahim se ocupă de moștenire, deloc substanțială, împărțind-o între cei șase copii ai lui Amir, plus o mică parte pentru Nabu. Conștientă că nu va ieși la liman singură, Nabu se apucă să-și caute de lucru. Houcine continua să se ocupe de magazin. Karim, care își descoperise de la o vreme pasiunea pentru parfumuri, își petrecea zilele la Madani, meșterul parfumier stabilit în Petit Socco. Madani îl învăța să facă deosebirea între trandafir și iasomie, ambră și mosc, santal și alte miresme.

Zi după zi, Karim își dezvoltă un simț al mirosului remarcabil și dobândi o mare pricepere în materie de arome. Apreciat de patron și căutat de femei, care veneau să-i ceară sfatul, își câștigă un loc dintre cele mai invidiate. El, copilul handicapat, băiatul pe care medicul francez voia să-l ascundă într-o asociație din Franța, el, spiritul plin de vitalitate și sportiv, ființa care nu cunoștea deloc răul, intuitivul, sensibilul, își găsise în sfârșit un drum. Avea să fie „nas“. Nu trebuia să țină discursuri și nici să umple pagini întregi, deși nu se despărțea de mașina de scris oferită de unchiul din Casablanca. Descria parfumurile cu ochii, cu privirea, cu mâinile care desenau gesturi precise ca ale unui dirijor.

Nabu era bucuroasă să-l vadă pe băiat descurcându-se, știind să profite

de șansă. Se gândi la Amir, care ar fi fost tare mândru de el. Reputația lui Karim făcu repede înconjurul orașului. Se vorbea despre el ca despre un geniu. Unii chiar pretindeau că el cunoaște parfumurile mai bine decât patronul său. Dar bătrânului Madani nu-i păsa, era mulțumit că-l îndrumase pe acest tânăr spre o meserie cu totul specială, în care trebuia să fii atât artizan, cât și artist. Iar Karim devenise și una, și alta.

Deși solidari în fața oricăror necazuri, Hassan și Houcine nu aveau aceeași viziune asupra vieții. Hassan era obsedat de originile și de culoarea pielii sale. Se gândea să plece în Senegal, pe urmele familiei mamei. Când venea la Nabu, îi punea o grămadă de întrebări, la care ea nu dădea mereu răspunsuri, cel puțin nu unele care să-l satisfacă. Nabu nu voia să răscolească trecutul, prefera să-l vadă rămas în umbră. Cum să-i vorbească despre familia ei destrămată, despre singurătatea ei, despre bărbații pe care îi cunoscuse înainte de Amir? Cum să-i spună nitam-nisam atâtea lucruri pe care le ascunsese? Blamate de tradițiile fassi și de morala islamică? Așa că se eschiva la întrebările lui Hassan, le reformula, sperând să-și descurajeze fiul prea curios.

Mai nepăsător, mai calm, Houcine nu se omora cu firea. Se mulțumea cu puținul care i se spusese din povestea părinților săi, dar avea mare grijă să nu-și ofenseze fratele. La început, Hassan îl ajuta la magazin, însă Houcine vedea bine că nu-l interesa această muncă. Să le vândă cosmetice femeilor nu era ceva care să-l atragă, el se gândea mai departe, la o scară mai mare. Într-o zi, o tânără de culoare intră în magazin. Hassan se apropie ca s-o servească. Ea îl respinse zicând: „Vreau să fiu servită de patron, nu de sluga lui!“ Hassan nu răspunse, își scoase bluza albă și părăsi magazinul. Abia mai târziu află că femeia respectivă pretindea că e o verișoară îndepărtată de-a regelui și, prin urmare, se considera prințesă. Într-atât de bună era părerea pe care o avea despre sine, că își uita chiar și culoarea pielii și îi disprețuia pe săraci și pe negri.

Nabu reușea să-și câștige cât de cât traiul. Se ocupa cu croitoria, inventase un soi de amestec rafinat fassi și senegalez. Clientele ei erau

mai ales europence care găseau ceva original și interesant în acest stil. Așa se face că Nabu pătrunse în cercul foarte select al comunității străine din Tanger, unde puțini marocani erau primiți.

La una dintre cele mai bune cliente, contesa Elena Bloomfield, îi cunoscu pe Ralph și pe Juan Carlos, un cuplu de homosexuali care își împărțeau timpul între Amsterdam și Miami și tocmai cumpăraseră o casă veche în Casbah [18]. Ralph era profesor universitar, iar partenerul său, dansator într-o companie columbiană care dădea multe spectacole în Spania. Cu ocazia unei reprezentații la Casino International din Tanger, Juan Carlos se îndrăgostise de oraș și hotărâse să aibă o proprietate aici. Acum le trebuia o persoană de încredere care să se ocupe de casă în lipsa lor. Veneau la Tanger mai ales vara și uneori primăvara. Iar Nabu era exact ce căutau. „Puteți continua să vă ocupați de croitorie, îi spuseră ei, important e să deschideți cât mai des ferestrele, din cauza umidității, să țineți casa curată și s-o pregătiți câteva zile înainte de sosirea noastră. Dacă doriți, vă permitem să locuiți acolo împreună cu copiii, e loc berechet. Cât stăm aici, vă ocupați de toate, faceți cumpărăturile și gătiți pentru noi, dacă acceptați.“

Nabu discută cu copiii, care primiră favorabil propunerea. Karim îi spuse că el n-o va părăsi niciodată. Houcine răspunse: „De ce nu?“ Iar Hassan o asigură de sprijinul său și îi ceru binecuvântarea, pe care punea mare preț, atribuindu-i o doză de magie și de mister pe care doar el o înțelegea.

Casa lui Ralph și a lui Juan Carlos dădea spre mare și avea nevoie de reparații complete. Iarna, după cum i se ceruse, Nabu aprindea focul în sobe ca să lupte cu umiditatea. Deretica regulat și pregătea camerele de parcă proprietarii puteau să pice dintr-o clipă în alta. I se întâmpla uneori să se oprească în fața unui pat desfăcut. Gândurile îi zburau la orele fericite pe care le trăise cu Amir și plângea înăbușit. Nu pomenea niciodată de el în public.

Într-o zi, în timpul unei curățenii generale, Nabu sparse din greșeală un vas frumos din porțelan de Canton pictat în roz. O cuprinse disperarea și nu știa cum să îndrepte urmările stângăciei sale. Vasul nu putea fi lipit la loc. În lipsă de idei, plecă să caute un vas asemănător pe la negustorii de antichități. Așa ajunse să-l cunoască pe Sidi Boukber, care avea un magazin pe Strada Libertății. Când intră, îl găsi așezat în fundul magazinului, adâncit în lectura Coranului. O cunoștea pe Nabu din auzite, fiindcă Ralph și Juan Carlos erau clienții lui. Ea îi povesti necazul. Sidi Boukber, un om bun și generos, o liniști:

– Știu foarte bine despre ce vas e vorba. Aparținea unei perechi de vase, însă Ralph nu era interesat decât de unul. Îl am pe celălalt, identic cu cel spart. Luați-l și mă descurc eu cu Ralph. Și să nu-mi propuneți să mi-l plătiți. Mă înțeleg eu cu patronul dumneavoastră, îmi e prieten. Oricum, costă enorm. O să-i cer lui Mohamed să-l împacheteze. Să-l puneți într-un loc ferit, să nu se spargă până la întoarcerea lor. Cu o zi înainte de sosirea proprietarilor, îl scoateți și îl așezați în locul celuilalt. Va fi secretul nostru.

Nabu nici nu mai știa cum să-i mulțumească lui Sidi Boukber. În afară de Amir, nu mai cunoscuse un om atât de mărinimos. A doua zi, se întoarse la magazin cu o eșarfă frumoasă, brodată chiar de ea, și i-o oferi.

– Pentru soția dumneavoastră, sper să-i placă.

Îndreptându-se spre ușă, se gândi: „Noroc că mai există astfel de oameni, musulmani adevărați.“

Dar, după ce ieși din magazin, nu apucă să facă trei pași pe drumul spre casă, că un bărbat scund, sfrijit și cărunt, se apropie de ea și începu să-i zică:

– O să te denunț, o să te denunț! Ai omorât-o pe Lalla Fatma, ai otrăvit-o!

Nabu grăbi pasul. Dar bărbatul se ținea după ea, continuând să o acuze și să înșire detalii tulburătoare. La un moment dat, zărind un agent de poliție, Nabu scoase un urlet care îl puse pe fugă pe bărbat. Dar simțea că el o să se întoarcă în curând ca s-o șantajeze.

Săptămâna următoare, bărbatul bătu la ușa vilei. Îi deschise Hassan, care îl recunoscu imediat din descrierea mamei sale. Tăbărî pe el, îl ridică de la pământ și-i spuse răspicat:

– Dacă îndrăznești să te mai apropii de mama, jur că te strivesc ca pe-o gâză, ca pe-un gândac, degeneratule! Și cât trăiesc eu, să nu mai pui piciorul în cartierul ăsta! Nu-i vorbă goală, e un ordin.

Îl lăsă jos. Bărbatul se împiedică de o pubelă, căzu, se ridică, apoi o luă la goană. Nu-l mai văzură niciodată.

Seara, Nabu îi povesti incidentul lui Karim. El se așeză la mașina de scris și concepu o scrisoare către bărbatul sfrijit: „Viața e frumoasă, tu, deloc frumos!“

Într-o zi, Houcine o căută pe mama lui la vilă. Ezită o clipă, apoi îi dădu vestea:

– Mă însor!

Nabu continua să frece parchetul cu un produs american care îi dădea luciu și, fără să ridice ochii spre el, îi spuse:

– E bine, fiule. Dar fratele tău? La el te-ai gândit?

– Nu vrei să știi cu cine mă însor?

– Ba da, bineînțeles. Dar sunt îngrijorată pentru fratele tău.

Pentru ea, gemenii trebuiau să se căsătorească în aceeași zi, ca să respecte tradiția, dar și din cauza posibilităților ei materiale reduse. Dacă Houcine se căsătorea înainte, fratele său negru avea să fie încă o dată victima discriminării. Iar Hassan suporta greu asta, mai cu seamă că, în ultima vreme, Houcine, ocupat cum era cu afacerile, nu făcea nimic ca să-și susțină moral fratele.

Houcine abia dacă asculta ce-i spunea mama sa. Avea chef să-i povestească altceva, că o găsise în sfârșit pe femeia vieții lui. Ea provenea dintr-o familie importantă din Tanger și el era nerăbdător să legalizeze relația.

Când Nabu îi dădu vestea lui Hassan, el îi înțelese dorința și promise că se va strădui să-și găsească o soție cât mai repede. Nu-i mai pomenea

de numeroasele incidente de rasism brutal a căror victimă încă era; în definitiv, toți le acceptau și nu tulburau pe nimeni. Însă Hassan nu se obișnuise niciodată și îi repeta adesea fratelui său: „Inima se înăsprește sau se frânge. Eu mi-o înăspresc câte puțin în fiecare zi!“

O zi mai târziu, Houcine îl puse la curent cu planurile lui de căsătorie. Hassan îl strânse cu putere în brațe și îi ură să fie fericit. Și el păstra un secret, mult mai greu: avea un băiat cu o femeie străină, Mina, o metisă care lucra la Consulatul Spaniei. Nu fusese o poveste de dragoste, doar o întâlnire la o petrecere unde toată lumea dansase mult și băuse la fel. El o luase în brațe, iar ea își lipise buzele calde de ale lui. Hassan, care cunoștea bine casa, o dusese în dormitorul principal și făcuseră dragoste de mai multe ori fără ca măcar să-și vorbească. O atracție care nu avea nevoie de cuvinte. Două corpuri stăpânite de dorința nebună de a se întâlni și a se contopi. A doua zi, se despărțiseră cu senzația că au comis o frumoasă greșeală.

Apoi, într-o bună zi, Mina venise radioasă la magazin și-l anunțase pe Hassan că era însărcinată și că nu avea deloc intenția să avorteze. Nu-i ceruse nimic și îl liniștise mărturisindu-i că e fericită să poarte acest copil. Bulversat, cuprins de griji, Hassan nu suflă nimănui nicio vorbă despre asta și așteptă cu nerăbdare nașterea copilului. Era un băiat cu pielea la fel de neagră ca a tatălui.

Mina trebui să-l abandoneze, constrânsă deopotrivă de părinți și de autoritățile consulare care o amenințau cu concedierea. De comun acord, lăsară pruncul în grija unor măicuțe spaniole care aveau în cartierul Marchane o asociație pentru mamele singure. Cu ajutorul câtorva bancnote strecurate în buzunarul unor *adoul*, Hassan recunoscu copilul și îi dădu numele Salim. În certificatul de stare civilă, mama apărea ca „decedată la naștere“. Hassan le spuse măicuțelor că într-o zi va veni să-l ia înapoi. Și ziua aceea sosise.

Când Hassan îi vorbi mamei despre fiul său, Nabu izbucni în lacrimi și îi reproșă că nu i-l încredințase ei de la bun început:

– Ce vârstă are?

– Un an.

– Aș fi fost atât de fericită! Îți dai seama, eram bunică și nici nu știam! Adu-mi-l pe micuț, e o minune, un dar de la Dumnezeu. Dar de ce nu te însori cu mama lui?

Era complicat, îi explică Hassan, familia ei era catolică și foarte conservatoare și nici consulatul n-ar vedea asta cu ochi buni. Îi mărturisi că nu erau îndrăgostiți și oricum, dacă Mina voia să-și vadă fiul, n-ar fi nicio problemă. Recent sunase la consulat ca să-i dea vești, însă aflase că ea plecase fără să lase vreo adresă, împreună cu părinții, probabil în Cuba, de unde era de fel.

Hassan porni, așadar, să-și caute nevastă. Își aminti că un văr de-al lui, proiecționist la un cinematograf din Fès, în orașul nou, se căsătorise publicând un anunț într-o revistă de cinema egipteană, Kawakeb. O femeie tânără care șchiopăta, dar asta nu se vedea în poză, răspunse la anunțul său. Își dădură întâlnire după proiecția unui film alb-negru în care Farid El Atrache [19] interpreta un seducător fără succes și se tânguia în litanii siropoase și plictisitoare. Comentară filmul amuzându-se. A doua zi merseră la niște *adoul* care îi căsătoriră.

Hassan vru să-și încerce norocul, dar revista cu pricina nu mai exista. Însă la Radio Tanger se difuza o emisiune intitulată „Legături de prietenie“. Se înscrise și el și astfel se căsători cu Zineb, o femeie divorțată pentru că nu putea avea copii. Era destul de frumoasă și avea pielea aproape neagră. Preda la școala franceză Berchet. Când Hassan îi spuse că avea deja un băiat, se oferi să-l crească. Însă Nabu ținea cu tot dinadinsul să se ocupe de el.

Salim era un copil înzestrat. Înțelegea totul foarte repede, dar se dovedea leneș și capricios. Nabu îl răsfăța, și tatăl său n-avea ce face. Rezultatele lui școlare erau mediocre. Mereu trecea clasa la limită. Într-o zi, tatăl lui îl certă. Salim răspunse doar atât: „La ce bun să învăț lucruri pe care le știu deja?“

Nu în ultimul rând, Salim era un scandalagiu. La cea mai mică insinuare rasistă, sărea la bătaie. Era un rebel, și tatăl său îl admira în secret pentru asta.

6

Tanger, 2010. Hassan avea o plăcere: să împrumute mașina nemțească a fratelui său Houcine, să-și ia fiul, pe Salim, și să gonească pe noua centură care înconjura orașul. Aceasta începea din port și se întindea pe lângă mare până la Râul Evreilor, un cartier popular. Uneori se oprea și se uita la Casbah din spate. Pe faleză, se zăreau câteva barăci din metal, apoi casele care dădeau spre Atlantic. Erau acolo celebra casă a lui Yves și Charles [20], York Castle, acum în ruină, palatul Forbes, terasele cafenelei Hafa și micile palate ale unor celebrități. Lui Hassan îi plăcea să localizeze casa lui Ralph și a lui Juan Carlos, care aproape că nu se vedea. Uneori, făcea un mic semn cu mâna, de parcă mama sa era la fereastră și putea să-l vadă.

Paul Bowles [21] murise, la fel ca majoritatea oamenilor din generația sa, care se întâlneau la Tanger ca să fumeze și să se culce cu „băieți deloc scumpi“, cum spunea Allen Ginsberg, unul dintre poeții „Beat“. Orașul se schimbase mult. În casele somptuoase, proaspăt restaurate de artiști și decoratori veniți de la Londra și din alte părți, nu mai rămăsese nimic din spiritul vechiului Tanger, din miturile și legendele sale. Iar sosirea neprevăzută a tinerilor subsaharieni, care eșuaseră pe drumul lor spre Europa, desăvârșise prefacerea chipului și a corpului orașului.

Vântul de est sufla tot mai tare; ceva se pierduse. Unii ziceau că

farmecul, alții vorbeau de un suflet schilodit, de o memorie plină de goluri. Zona industrială crescuse imens și polua fără teamă de urmări.

Nabu continua să se ocupe de casa lui Ralph și a lui Juan Carlos. Se simțea mai obosită acum, din cauza vârstei și a reumatismului. Hassan și Karim trebuiau s-o ajute în ziua curățeniei generale. Își făcea griji pentru Salim. Băiatul plângea câteodată și țipa după mama lui. Nabu îl alina spunându-i cât îl iubește. Zineb, soția tatălui său, era de multe ori stângace cu el. Iar relația ei cu Hassan devenea tot mai fragilă și n-o mai mulțumea. Într-o zi, sătulă de toată situația, își luă lucrurile și se întoarse la părinții ei.

Pe Houcine îl vedeau mai rar. Magazinul lui era mereu plin. Plănuia să mai deschidă unul pe bulevardul Pasteur și spera să-i stârnească interesul și fratelui său. Însă pe Hassan îl rodeau atâtea întrebări, că nu se putea ocupa serios de altceva. Simțea că, puțin câte puțin, se preschimbă într-unul dintre acei negri care hoinăresc pe lângă cimitire. Cu trecerea anilor, ros de eșecuri, devenise un bărbat posac, închis în sine.

Hassan își petrecea majoritatea zilelor plimbându-se singur prin oraș, fără un scop precis. Întâlnea adesea în drumul său africani care cerșeau. Erau mereu mai numeroși la Tanger. Auzise niște zvonuri cum că de aceea nu mai existau pisici în oraș, fiindcă le mâncau ei. Versiunile difereau de la cafenea la cafenea, de la hammam la hammam.

În ziua aceea, se opri din drum, se rezemă de un stâlp și se uită fix la un bărbat care trebuie să fi fost de-o seamă cu el. Îl privi cu insistență și simpatie, apoi se concentră și se imagină în pielea lui. Se văzu bătând străzile în căutare de lucru sau de câțiva bănuți ca să mănânce. Hassan avea puterea secretă de a se transpune în viața altora și în situațiile cele mai complexe. Cândva visase să fie actor, însă nu exista în Tanger un loc unde să învețe și cu atât mai puțin să practice această meserie. Simți brusc că îl cuprinde febra, apoi îl luă cu frig. Fruntea i se broboni de sudoare. Vederea i se încețoșă. Limba îi înțepeni. Tot corpul suferea o stranie transformare. Pielea neagră îi lucea și era convins că poartă o mască albă. Pretutindeni domnea o liniște apăsătoare de parcă ar fi fost

smuls din lume și își schimba înfățișarea. Stătea alături de el însuși, învăluit în tăcere, ca într-un spectacol mut.

Se hotărî să reacționeze, însă își simțea mișcările greoaie și glasul pierit. Împrejurul lui, africanii îi zâmbeau în ciuda suferinței care-i copleșea. Râdeau în hohote, dar el nu auzea nimic. Acum făcea parte din acest grup, rămânând în același timp un străin. O luă din loc și se îndreptă spre stația de taxiuri din josul străzii Fès. Se simțea călăuzit de ceva. Își zise: „E chemarea destinului, simt, știu asta."

După ce-și veni în fire, apucă pe o stradă, opri un maxi-taxi, un Mercedes mare, galben, vechi de câteva decenii, și îi spuse șoferului:

– Du-mă în Saddam.

După câteva clipe, îl întrebă pe șofer:

– De fapt, de ce cartierul ăsta se numește așa?

Un bărbos într-o *djellaba* albă îi răspunse:

– Saddam, ca Saddam Hussein. Un martir! A fost umilit și apoi asasinat de americani. Un mare patriot, s-a luptat cu Iranul pentru frații noștri arabi, după care frații arabi, cu toții niște trădători, l-au abandonat. De aia cartierul nostru merită numele de Saddam… Și suntem mândri că i-am dat numele lui… La voi, în Africa, nu aveți niciun Saddam, aveți de-alde Bokassa [22]!

Vorbele sale stârniră hohote de râs.

Hassan ar fi putut să-i amintească de crimele comise de Saddam împotriva propriului popor, dar i se păru inutil să discute cu un bărbos. Își zise: „Așa începe, cu salamalecuri, apoi o ia razna… N-am chef să mă justific… Bărbosul are convingerile lui, eu, pe ale mele, nu folosește la nimic să le confruntăm, oricum el m-a catalogat deja, sunt african, cu oameni ca ăștia nu discuți, îi aprobi sau taci… O dovadă că nu suntem democrați. Vecinul care refuză să dea sonorul mai încet la televizor e din aceeași tagmă, egoist, intolerant și arogant. Și el flutură una-două cuvântul islam. La fel și ăla care-și permite să nu plătească cheltuielile apartamentului, întrucât consideră că totul i se cuvine. Sau avocatul

cunoscut că pierde toate procesele, dar care vrea să facă el legea, să împiedice cuplurile necăsătorite să locuiască în imobilul lui. Și el face parte din această ligă a virtuții ce luptă împotriva păcatului. Imposibil să discuți, n-ai libertatea să expui un punct de vedere opus.“ Hassan nu se îndoia câtuși de puțin. Islamul servea drept paravan. Ar fi vrut să le explice că ei confundau totul și își scuzau prostia în numele unui islam care nu avea nicio legătură cu purtările lor egoiste și fanatice. Își zise: „În maxi-taxiul ăsta, se află Marocul, cu credincioșii și cu oportuniștii lui, cu prejudecățile și cu excesele lui, și mă aflu și eu, care nu sunt un bun musulman și care nu pot s-o spun, care sunt văzut ca un străin, un cerșetor venit din Sahel. Există dorința mea de a-i lua la bătaie și totodată există realitatea, fiindcă nu i-aș învinge, dimpotrivă, m-ar linșa ei, dacă ar putea. E mai bine să taci, să lași capul în jos și să uiți.“

Stătea dus pe gânduri când șoferul urlă la el:

– Hei, tu, *kahlouch*, am ajuns, coboară.

„*Kahlouch*“, adică negrotei, sclav, în arabă… Hassan auzise de atâtea ori această insultă că sfârșise prin a nu mai răspunde. Ar fi putut zice la rândul lui „khoroto“, poreclă dată marocanilor albi buni de nimic. Dar ce rost ar fi avut? Khoroto! Important în ziua aceea era să meargă să vadă cu ochii lui în ce condiții trăiau subsaharienii.

După ce hoinări puțin prin cartierul Saddam, găsi o cafenea în fața unui mare squat [23] și se așeză acolo. Nu departe de el, cineva povestea despre un scandal izbucnit în ajun între africanii pașnici și cei sosiți de curând. O problemă legată de toalete. Noul șef hotărâse că nimeni nu avea dreptul să folosească toaletele sale. „Altminteri?“ strigase cineva. „Altminteri, îți tai scula!“ Și nu părea că glumește.

Hassan se afla într-o zonă a orașului unde poliția nu intra decât în mod cu totul excepțional. Așa stăteau lucrurile de câțiva ani. Oamenii se organizau între ei. Existau șefi și domnea o oarecare ordine câtă vreme nimeni nu căuta să-l supere pe cel căruia i se spunea „Bossul“.

Era un tip scund, gras, cu ochii verzi și cu riduri pe toată fața, așa încât

nu i se putea preciza vârsta. El reprezenta totul în acest cartier unde controla traficul cu hașiș și alegea fete pentru a le trimite să se prostitueze la Malaga sau la Marbella. Bossul avea mai multe porecle: Dib (lupul), Manchar (fierăstrăul – se zicea că-și tăia victimele cu un fierăstrău), Wazir (ministrul, fiindcă circula într-o limuzină neagră cu geamuri fumurii), Nzak (mercur, deoarece nu putea fi prins). Bossul venea pe nepusă masă și rezolva problemele apărute. Nu locuia în cartier, firește, chiar dacă voia să aibă propriile toalete acolo; nimeni nu-i știa adresa. Era foarte bine protejat și, dacă unul dintre paznicii săi îi cauza vreo neplăcere, îl făcea să dispară. Se povestea că dacă-ți zicea: „La noapte o să pescuim împreună“ însemna că ți-a sunat ceasul.

Într-o zi, când se ocupa de un alt squat, proprietatea unui asociat de-al său mort în urma unei crize cardiace, îl suprinse pe unul dintre oamenii lui când oferea informații unui polițist în civil. Îl lăsă s-o facă, își schimbă toate planurile, îl chemă pe vărul său mai mic, care abia împlinise douăzeci de ani, îi puse un revolver în mână și îi ordonă să-l ucidă pe „trădător“. Tânărul refuză. Atunci Bossul îi smulsese arma și trimisese câte un glonț în fruntea fiecăruia. Se întâmpla în prima zi de Ramadan, pe faleza Rmilat, în fața liniei de întâlnire dintre Atlantic și Mediterana.

Uneori Bossul dădea dovadă de generozitate în privința amărâților de africani jefuiți de toate bunurile, care băteau străzile din Tanger. Închiria un vas pe care-l umplea cu vreo cincizeci de bărbați și femei, în schimbul unei sume modice, apoi dădea ordin să fie duși în Spania. Odată plecat vasul pe mare, punea un om de-al său să anunțe *Guardia civil* din Almeria. La sosire, întâmpinați de polițiști și de jandarmi, pasagerii se predau fără să opună rezistență. Iar după câteva zile petrecute într-un centru de retenție, erau trimiși înapoi în țara lor.

Din când în când, în aceste cartiere defavorizate, squatterii marocani le declarau război africanilor. Tangerul își arăta atunci cel mai urât chip al său și cel mai neliniștitor. Un Tanger necunoscut, care nu făcea parte din peisaj. Sărac și nenorocit, haotic și delincvent, marginal și corupt, nu i-ar

fi trecut nimănui prin minte să meargă în partea aceasta a orașului. Hassan știa de existența ei, însă îi fusese prea frică până acum ca să vină s-o vadă. Poate din cauza culorii pielii sale, se ținea departe de trupul acesta diferit al Tangerului, de acest chip al său plin de scobituri și de puroi. Și totuși, îl simțea aproape, el, un negru printre negri, știa că doar o chestie măruntă îl despărțea de clandestinii fără acte de aici, candidați la nefericire și la un exil precar, permanent sub amenințare.

Discutase cu fratele său, Houcine. Pentru el, lumea aceasta era un infern care scăpa ordinii, oricărui fel de ordine. Aici se aplica legea celui mai puternic. Mafia avea legături cu elemente din poliție și din jandarmerie. El, Houcine, prefera să vândă produse de machiaj femeilor care se perindau prin magazin și care, după unii, așteptau ora închiderii ca să se strecoare înăuntru și să-și scoată djellaba. Într-o zi, îi povestise el nepotului său, un soț apăruse din senin în magazin urlând ca nebunul. El îl rugase că coboare tonul. Celălalt spumega de furie. Îl acuza că-i vânduse nevestei lui un parfum care atrăgea bărbații și se temea să nu-l înșele. Toată lumea izbucnise în râs. O femeie în vârstă ceru să cumpere parfumul-minune. Bărbatul plecase tunând și fulgerând. În tinerețe, Houcine dusese o viață de seducător, complet diferită de a fratelui său geamăn. Știa să se bucure de toate plăcerile și nu se simțea răspunzător de nimic.

Regele hotărâse recent să dea o lovitură în nordul Tangerului ca să semene spaima printre traficanții de kif. Urmase o operațiune de anvergură. Însă poliția avusese parte de o dezamăgire, fiindcă nu găsise la fața locului decât niște trepăduși. Adevărații șefi își luaseră măsuri de prevedere și dispăruseră cât ai bate din palme.

Hassan părăsi cafeneaua și își reluă hoinăreala. Cartierul Saddam n-avea pic de farmec. Fusese construit în pripă, în baza unui plan de urbanism conceput oarecum la nimereală. Nici măcar un arbore nu se zărea. Toți fuseseră smulși. Trebuia să fii bogat ca să ai dreptul la spațiu

verde. Cele mai multe clădiri erau neterminate. Nu li se dăduse nici măcar cu var, se vedeau cărămizile golașe, roșii, unele crăpate. Și pretutindeni găseai cafenele, amenajate în magazii deschise spre stradă, cu mese din Formica și scaune din plastic drept unic mobilier. Vânzătorii de fructe și de legume își întindeau marfa direct pe jos. Pescarii strigau: „Sardină proaspătă, sardină fresca, sardină de azi, zece dirhami…“ Ceva mai încolo, un tip vindea cremă de ras, flori de plastic și orologii având pe cadran o fotografie cu Kaaba. Un african expunea mici obiecte decorative din țara lui. Alături, un băiat oferea țigări la bucată, iar un altul, DVD-uri piratate. Un măcelar frigea căpățâni de oaie, iar un parcagiu făcea legea.

Hassan se holba întrebându-se dacă mai era în Tanger. O moschee în mijlocul străzii mari, dar nicio școală, niciun dispensar. Niște bărbați îmbrăcați ca afganii, în tunici lungi, negre și cu taguia cenușie pe cap, se plimbau urmați, unii dintre ei, de femei în negru din creștet până în tălpi. Hassan nu era surprins. Auzise de astfel de oameni care practicau un islam inventat de ignoranți.

Făcu turul cartierului, întâlni și alți africani care vindeau cutii de șervețele Kleenex, genți false Louis Vuitton, produse chinezești. Unii se așezaseră pe pământ, laolaltă, de parcă așteptau un autobuz, un tren, o caravană sau, și mai bine, un profet care să-i scoată de acolo, să-i ducă departe, foarte departe de infernul acesta zilnic. Însă Hassan știa că niciun sfânt sau profet nu s-ar gândi să se oprească acolo și că nimeni nu avea să fie salvat.

Hassan avea intuiții puternice, pe care le primea ca pe niște mesaje. Acum, amestecul de culori și de mirodenii, mirosurile nu tocmai plăcute, toată agitația de aici, marcată în răstimpuri de chemarea la rugăciune, îl adânciră în transă pentru a doua oară în aceeași zi. Simțea din nou că nu mai e stăpân pe el. Un șarlatan, un soi de hipnotizator fără talent, stătea în fața lui și striga că sfârșitul lumii se apropie, că oamenii trebuiau să renunțe la vicii și să revină la virtutea esențială, cea propovăduită de profetul tuturor timpurilor, singurul în măsură să intervină în favoarea

necredincioșilor, a celor care au inima și trupul pustiite de Rău… Șarlatanul se opri brusc din urlat și arătă amenințător cu degetul spre un grup de africani îngroziți de discursul lui: ei sunt negri ca păcatul, sunt negri ca noaptea crimei, negri ca poarta cea mare a iadului… Africanii se uitară unul la altul, apoi își văzură de-ale lor.

În casa lui Ralph și a lui Juan Carlos, Hassan venea uneori în contact cu un mediu sofisticat de oameni importanți, mulțumiți de sine, plini de bani și mândri de extravaganța lor festivă. De atâtea ori își dăduse seama cât de complex era Tangerul, cochetând cu perversitățile și cu contradicțiile pe care doar vântul de est reușea să le potolească. Unde îi era locul? Cine era el? Tăcut, incapabil să spună ce-l frământa, se simțise mereu lăsat de capul lui, fără repere. Se gândea adesea la tatăl său, plecat prea devreme și la mormântul căruia nu se ducea niciodată. Se gândea și la mama lui, pe care o iubea mult. Brusc, chipul lui Nabu, negru, strălucitor, îi apăru înaintea ochilor, ca o imagine dintr-un vis în stare de trezie. Ai fi zis că e acolo, stând jos, sprijinită de perete, mestecând o bucată de lemn-dulce, cu un aer absent, părând a nu aștepta pe nimeni și nimic. Și cu cât Hassan se uita la bărbații ghemuiți la soare, cu atât imaginea frumoasei doamne africane devenea mai clară și mai mare. Ea zâmbea, poate îi făcea semn să se așeze alături.

Șarlatanul se întoarse spre Hassan și îi zise pe ton confidențial: „Să n-ai încredere în negrii ăștia, sunt odraslele Satanei. Tu nu ești un negru adevărat, tu porți o mască albă, se vede cât de colo. Toată lumea vorbește de Bilal, sclavul negru eliberat de preaiubitul nostru Profet. Însă negrii ăștia nu sunt niște credincioși ca tine, unii poartă cruce la gât, alții se roagă la arbori, trebuie să plece înapoi la ei acasă, n-au ce să facă aici. E și așa destulă mizerie la noi…“

Hassan nu-i răspunse, își trecu o mână peste față, vrând parcă să se asigure că nu purta nicio mască. Se îndepărtă și îl cuprinse iar un sentiment ciudat: Și dacă unul dintre oamenii ăștia ar fi un văr de-al meu, un frate, un părinte, cineva ale cărui gene le port, cineva cu care am în

comun privirea? Și dacă aș sta așezat acolo scrutând orizontul și așteptând o minune? Dacă aș fi eu speranța și gloria tribului ales să încerce a răzbate până în paradis? Da, eu sunt, chiar eu. Pielea mea e neagră, cu totul neagră, nu se teme de soare, lucește la atingerea lui… Sunt african, am mers zile și nopți prin nisipuri, am trecut munți, lacuri și păduri, sunt un clandestin, clandestinul-șef, știu de unde vin, dar nu știu încotro mă îndrept…

Hassan evită să se urce într-un maxi-taxi. Auzise destule comentarii scârboase la venire ca să mai suporte altele acum. O porni de-a lungul șoselei fără să se uite înapoi și se gândi la fiul său, Salim. Se întreba dacă era suficient de puternic pentru a îndura această ură gratuită, dacă avea destule arme ca să se apere de idioți, își reproșa că nu l-a pregătit să trăiască într-o țară unde a fi negru nu reprezenta deloc o șansă. Seara, stătu de vorbă cu el. Îi povesti despre cartierul Saddam și despre ce văzuse acolo. Salim tocmai împlinise douăzeci de ani, încă se căuta pe sine, voia să urmeze medicina, însă nu avea pregătirea necesară ca să ia examenul. Îl atrăgea întru câtva meseria de ziarist. Din economiile sale își cumpărase un aparat foto Canon și câteodată făcea reportaje pe care încerca să i le arate directorului unui ziar local, care îl încuraja să continue pe acest drum. Când i se părea că a surprins imagini puternice, le posta pe rețelele de socializare.

Într-o dimineață, amintindu-și de discuția cu tatăl său, Salim își luă aparatul și hotărî să se ducă și să vadă cu ochii lui ce se petrecea în aceste cartiere periferice despre care se spuneau cele mai rele lucruri. Pe strada Fès se aruncă într-un maxi-taxi și zise: „Hay Saddam“. Îl auzi pe șofer comentând în arabă că o să-și regăsească frații pierduți, care ar face mai bine să plece înapoi în jungla lor, fiindcă Marocul are destul probleme cu marocanii și nu poate să-i primească pe toți disperații de pe fața pământului… Salim nu reacționă. Însă, ajuns la intrarea în cartier, se surprinse gândind la fel ca șoferul: oare de ce acești bărbați și aceste femei se îngrămădeau în mizeria asta? Mergea cu mâna dreaptă strânsă

pe aparatul foto și observa o lume care se dovedea mult mai impresionantă decât și-o imaginase el. Lipsa igienei, praful de pe străzile neasfaltate, mirosurile de mâncare, căldura și cerul alb îi dădeau senzația că se află undeva departe de țara lui.

Era pierdut în gânduri când auzi un urlet, urmat de o bufnitură. Numaidecât lumea veni în fugă, îngrozită. Pe pământ era o baltă de sânge. În mijlocul ei, zăcea un bărbat, un negru, cu capul și pieptul zdrobite. Salim își croi drum prin mulțime, se apropie de corpul ce încă respira și începu să urle: „Chemați ambulanța, chemați poliția!“

Poliția nu era departe. Căuta un guineean bănuit că a participat la spargerea vilei unui american. Îl localizase până la urmă într-un imobil neterminat, devenit un squat dintre cele mai importante din cartier. Polițiștii scotociseră și răscoliseră temeinic locul. Între aceste structuri de cărămidă roșie, găuri mari, căscate deasupra hăului, stângaci amenajate în spații de locuit, guineeanul nu putea să le scape. Când suspectul îi văzuse venind, amenințându-l cu bastoanele, o luase la fugă, se împiedicase de un sac de ciment rupt, se dezechilibrase și căzuse de la etajul al patrulea.

Acest om se stabilise recent în cartierul Saddam. Multă vreme trăise într-o pădure cu numele bizar de „Diplomatique“, situată la douăzeci de kilometri de Tanger, nu departe de Atlantic. Acolo, împreună cu alții, se descurca, pescuia și dormea într-o cabană. În restul timpului, ieșea pe marginea șoselei și cerșea. Unii automobiliști, în majoritate imigranți care plecau spre Europa, se opreau câteodată și îi dădeau de mâncare sau câțiva bănuți. Dar într-o zi, familiile din zonă, care obișnuiau să iasă la picnic în pădure, apelaseră la poliție pentru ca acești clandestini să fie mutați, acuzându-i că poartă boli care se puteau transforma în epidemii. Tânărul guineean și banda sa își luaseră imediat tălpășița la sosirea poliției și se adăpostiseră într-o biserică catolică spaniolă, aflată nu departe de acolo, în cartierul Hasnouna. Preotul, un negru din Brazilia, îi primise, dar avusese grijă să-i avertizeze:

– Doar provizoriu, nu pot să vă țin mult, însă acum odihniți-vă, o să vi se dea de mâncare și puteți să vă spălați în sala de la intrare. Dumnezeu este cu voi, frații mei.

Unul dintre clandestini se ridicase să-i mulțumească, apoi adăugase:

– Am vrea să le spuneți fraților noștri marocani că nu toți marocanii sunt rasiști, dar, așa cum spune o vorbă de prin părțile mele: „E de-ajuns o singură măsea stricată ca să le strice pe toate.“ Așa se face că mica bandă, somată să plece, nimerise câteva zile mai târziu în marele squat din cartierul Saddam. Imediat izbucniseră scandaluri între cei de acolo și nou-sosiți, la care marocanii asistaseră fără să reacționeze.

În această atmosferă tensionată, care durase mai multe zile, intervenise poliția, sub pretextul căutării unui guineean suspect de jaf. Acum, corpul acestuia zăcea aproape inert, murdar de noroi și de sânge. Salim era tot acolo, aplecat deasupra lui, în stare de șoc. Nu și ceilalți, care probabil se obișnuiseră cu asemenea accidente. Nici măcar nu-i trecu prin minte să facă niște fotografii.

Agenții de poliție veniți ca întăriri împrăștiară mulțimea de gură-cască, dar arestară câțiva negri care se învârteau prin preajmă și nu fugiseră din reflex. Când în sfârșit apăru și ambulanța, era deja mult prea târziu.

Așa se face că Salim, împreună cu cinci negri, se pomeni în furgoneta poliției din Tanger, care îi trântise cu brutalitate la pământ, le pusese cătușe, le făcuse fotografii la comisariatul cel mai apropiat, apoi îi urcase într-un autocar cu destinația Casablanca, unde un avion plin deja pe jumătate cu imigranți trebuia să-i ducă în Senegal.

Îi confiscară aparatul. Salim protestă la început, își ceru înapoi instrumentul de lucru, spuse că era marocan, din tată fassi și mamă senegaleză, însă nimeni nu-i dădu atenție. Primi o lovitură în ceafă și i se păru că-l aude pe un agent spunând: „Toți marocanii sunt africani, dar nu toți africanii sunt marocani.“ Cât despre ceilalți africani, aceștia se uitau la el ca la un trădător, cineva care își reneagă apartenența etnică și vrea să treacă drept alb, arab, marocan născut în orașul spiritualității,

creuzet al civilizației arabo-andaluze. Dintr-odată i se făcu rușine. Trăsăturile lui africane erau acolo, vizibile, evidente, nu putea nici să le nege, nici să le condamne. Soarta îi era pecetluită.

Culoarea pielii îl osândise deja, pricepu Salim, și cuvintele n-ar rezolva nimic. Mai bine să înceteze cu protestele. Pentru prima dată trăia cu adevărat în corpul său, în pielea sa. Avea mâinile în cătușe, autocarul mergea cu viteză, dar el se schimbase. Oricum nu avea asupra lui niciun document de identitate care să confirme că este cine pretindea. Tăcu, încercă să închidă ochii și nu văzu nimic. Mintea îi era goală. Nicio imagine, niciun sunet, nimic, nici măcar o amintire. Un zid tocmai se năruise. Ceilalți africani dormeau. Probabil erau obosiți, deprinși cu acest gen de tratament, resemnați, de altfel. El nu reușea să închidă ochii. Privea cum arborii trec unul după altul, cum se îndepărtează cerul, în timp ce respirația îi devenea tot mai domoală.

Ajunseră la Casa noaptea. Avionul îi aștepta. Li se rezervaseră rândurile din fund. Intrară prin ușa din spate, cu mâinile tot în cătușe, însoțiți de un agent care bodogănea fiindcă nu avea niciun chef de călătoria asta forțată, mai ales noaptea. Li se dădu câte o pâinică și o sticlă cu apă. Cei mai mulți se adâncirăă din nou în somn. Salim însă rămase treaz.

Totul i se învălmășea în minte. Se informase nu puțin despre prezența negrilor în Maroc, descoperise că Ahmad al-Mansour al-Dahbi, care domnise din 1578 până în 1603, faimosul eroul al Bătăliei celor Trei Regi, care nu numai că pusese pe fugă armata portugheză, ci îi omorâse și regele, Sebastian, avea mamă de culoare, o fulani cu numele de Lalla ’Awda. Cineva îi spusese că bunica lui Hassan al II-lea era neagră. Dar nu găseai nimic scris despre această poveste care rămânea un zvon imposibil de verificat. Mai era și cel pe care presa franceză îl numea „perla neagră“, marele fotbalist Larbi Ben Barek. Apoi, ministrul negru, tovarăș și prieten devotat al regelui Hassan al II-lea, care își încheiase cariera ca ambasador al Marocului la ONU… Negri faimoși și negri anonimi trăiseră mereu în această țară prizonieră a unui soi de refuz sau

de amnezie. Atâta rasism și atâta prostie își găseau justificarea într-o presupusă superioritate a arabilor față de africani, un vechi reflex moștenit al comportamentelor coloniale. Și acest rasism, prezent din negura timpurilor în toate păturile societății marocane, ieșise cu adevărat la lumină în jurul anilor 2000, odată cu sosirea tot mai regulată a imigranților care încercau să traverseze strâmtoarea Gibraltar. Salim știa toate astea, însă nu-și imaginase niciodată că într-o zi va ajunge într-o asemenea situație, pe care o trăia cu un calm ce-l surprindea până și pe el.

Salim se temea, totuși, de sosirea la Dakar. Îl auzise pe un polițist zicând cu dușmănie: „Înapoi la expeditor! Aici nu-i post-restant!“ Apoi fredonase un cântec vechi: *Black is black!* Negru e negru! Cânta fals, nimeni nu râsese.

La aeroport, poliția de frontieră îi primise cu insulte. Salim nu înțelegea limba în care se vorbea. Însă, fiind mai bine îmbrăcat, un responsabil îl luă drept șeful unei bande și i se adresă în franceză:

– Ia zi, n-ai reușit să-ți duci amicii în paradis?

– Porțile paradisului sunt închise…

– Îți arde de glume? Numele, prenumele, locul nașterii.

Salim vru să spună adevărul, dar nu-l crezură. Jură că arestarea lui era o greșeală. Își ceru iar înapoi aparatul de fotografiat pe care un polițai din Tanger i-l confiscase. Primi un pumn, însoțit de insulte:

– Negrotei împuțit! Tu, marocan? Tu, musulman? Tu, dintr-o familie de vază? Nu ți-e rușine să minți și să te dai drept ceea ce nu ești, drept ceea ce nu vei fi în veci? Ai văzut tu vreodată un clandestin cu aparat foto? Eu n-am pomenit așa ceva!

Abia a doua zi le scoaseră cătușele și îi lăsară să plece.

Și astfel, mort de foame, fără un ban, umilit, Salim descoperi orașul natal al bunicii sale. Ar fi vrut să se spele și să doarmă. Intră într-o mică moschee și profită de sala unde se găsea apă, ca să-și facă toaleta și

abluțiunile. Se rugă fără cuvinte, uitase versetele ce trebuiau rostite, apoi se rezemă cu spatele de un stâlp și căzu într-un somn adânc. Nimeni nu-l deranjă. Foamea îl chinuia atât de tare, încât, pentru prima oară în viața lui, ieși la cerșit pe străzi. Era un oraș modern, îi amintea de Casablanca: bulevarde mari, bine trasate, imobile foarte înalte. Un prim șoc pentru el. Se adresa oamenilor în franceză, însă aceștia erau grăbiți și nu-i dădeau atenție. Ajunse în Piața Independenței, nu departe de gară și de port. Vânzători ilegali ofereau obiecte importate din China, ochelari de soare, păpuși, jucării, eșarfe, evantaie… Unul se ținea scai de el:

– Uite, frate, un ceas de lux, nu-i scump, nu-i deloc scump, un parfum pentru soție, o curea pentru amantă…

În alte împrejurări, Salim ar fi râs, dar acum nu-i ardea. Fiindcă vânzătorul tot nu renunța, Salim se întoarse spre el:

– Lasă-mă în pace, ești obositor!

Omului nu-i pică deloc bine și îi răspunse:

– Sunt insistent, nu obositor. Nu trebuie să mă insulți!

De data asta, Salim izbucni în râs și îi ceru să-l ducă la șeful lui, ca să-și ofere serviciile. Celuilalt nu-i plăcu propunerea lui, traversă strada și se făcu nevăzut.

Brusc, Salim avu senzația că Tanger, orașul său natal, se afla pe o planetă foarte îndepărtată. Amintirile îi erau încețoșate. Când și când, chipul bunicii, al tatălui, apoi al lui Karim îi fulgerau prin fața ochilor. Ar fi vrut să le prindă, să le mângâie și să regăsească momentele de tihnă care domneau uneori în casa cea mare. I se păru că aude glasul lui Hassan, spunându-i să caute un loc de rugăciune. Intră într-o biserică unde preotul îi dădu să mănânce, fără să-l întrebe nimic. Mai bine așa. Se gândi un timp să se prezinte la consulatul Marocului, însă n-avea niciun document care să-i dovedească naționalitatea. Pe undeva, îi și plăcea această situație care îl punea la încercare. Să fii african, sărac și privat de toate, fără familie și fără speranță, nu era destinul a milioane de oameni de pe acest continent bogat și sărac deopotrivă? Se hotărî să nu mai încerce să rezolve situația și să-și urmeze destinul până la capăt. Insultele

și rasismul brutal le cunoștea. Voia să trăiască din interior ceea ce semenii săi simțeau zilnic.

Preotul, care își dăduse seama că Salim vorbea araba la perfecție, îl puse în legătură cu Abdallah, un imam care nu prea stăpânea limba Coranului. Pentru o mică sumă, Salim îl ajută să învețe să pronunțe mai bine anumite rugăciuni. Se bucura că îi este de folos acestui om căruia îi prețuia înțelepciunea și voința, însă nu înceta să se gândească să plece înapoi în aceleași condiții ca semenii săi, dintre care unii tocmai se adunaseră la moschee. Voia să facă întreaga călătorie, călătoria lungă și periculoasă, să traverseze Sahara, să ajungă în sudul Marocului și să urce apoi spre Tanger, de unde porneau spre Spania candidații la imigrația clandestină. Pe măsură ce zilele treceau, ideea deveni obsesia lui, nebunia lui.

La Tanger, familia lui Salim era în culmea îngrijorării. Poliția susținea că n-are habar de povestea asta. Îi promise lui Hassan să trimită poza lui Salim la comisariatele și la posturile de frontieră. Karim era atât de necăjit, că își pierdu mirosul pentru câteva zile. Nabu ghicise că nepotul ei se găsea în Africa, ținea minte o discuție cu el când spusese că plănuiește să meargă acolo cândva. Însă asta n-o calma. Aflase de moartea bietului guineean în cartierul Saddam, dar nu făcu legătura cu dispariția lui Salim.

Într-o noapte, Karim o trezi pe Nabu și îi zise:

– Am văzut, am… am… văzut Salim. Muezin, moschee țara ta!

Era emoționat, sigur de viziunea lui și liniștit în privința stării de sănătate a nepotului.

Nabu îi mulțumi, apoi și-l imagină pe Salim anunțând ora rugăciunii într-o moschee din Dakar. În definitiv, de ce nu? se gândi ea.

Karim și Nabu nu se înșelau complet. În același moment, la Dakar, Salim îl învăța pe Abdallah cum erau chemați credincioșii la rugăciune în Maroc.

Mulțumită slujbei sale pe lângă imam, Salim era curat, mânca pe

săturate și explora orașul cu plăcere. Ar fi vrut să meargă pe urmele bunicii sale, să găsească pe cineva care o cunoscuse, însă simțea o teamă nelămurită, așa că renunță. Îi era frică de ce-ar putea să descopere. Se gândi să trimită o telegramă la Tanger ca să le dea vești alor săi, dar, aproape de poștă, se întoarse din drum. După o noapte de reflecție, se răzgândi și compuse un text:

„Dragă Ma (așa îi spunea el lui Nabu), dragă tată, dragi unchi, sunt în Africa. Curând vin acasă, Salim."

Costa mult. Tăie „dragi unchi", plăti și expedie telegrama.

Imamul era de fel din insula Gorée. Fiindcă trebuia să-și viziteze părinții, îi propuse lui Salim să meargă împreună, urmând să-l găzduiască în casa familiei. Salim acceptă imediat. Pe drum, îi spuse povestea insulei, pe care o auzise din gura tatălui său. Dar lucrurile se schimbaseră de pe vremea comerțului cu sclavi. Acum vedeai sosind în mod regulat afro-americani, niște tipi viguroși, veniți în pelerinaj la locul unde strămoșii lor fuseseră vânduți ca sclavi pentru a popula Lumea Nouă. Făceau fotografii, unii se reculegeau de parcă s-ar fi aflat într-o biserică, alții stăteau tăcuți și împărțeau bancnote de un dolar copiilor și cerșetorilor. Chipul unuia dintre vizitatori îi atrase atenția lui Salim. I se părea cunoscut. Un actor de cinema, îl văzuse într-un film de acțiune în care interpreta rolul partenerului unui polițist alb… Salim scormoni în memorie: *Armă fatală*, asta era! Danny… Danny Glover și Mel Gibson! Era Danny Glover. Îl însoțea un alt afro-american care se prezentă imamului ca fiind Manthia Diawara, profesor la New York University. „Astăzi, în America", spuseră ei, „suntem mândri de originile noastre și, prin luptă, am obținut drepturi…"

Chiar invadată de turiști, insula își păstra farmecul. Mai mult decât urmă a unui trecut rușinos, ea reprezenta memoria care se ridica, mândră, la suprafață. Salim și imamul plecară peste câteva zile înapoi la Dakar și își reluară munca împreună.

Salim strânsese ceva bani. Nu cheltuia la drept vorbind mai nimic. Într-

o seară, stând la cafenea și uitându-se la televizor, văzu la buletinul de știri imagini cu imigranți pierduți în mijlocul Mediteranei. Unul dintre ei ridica mâinile și arăta cu degetele semnul victoriei. Și atunci Salim luă hotărârea fermă să pornească pe jos spre nordul Marocului, cu un mic grup de bărbați de vârsta lui, pe care îi cunoscuse recent. Îi spuseseră că sperau să reușească apoi să traverseze Gibraltarul și să ajungă în Europa.

Salim ar fi putut să rămână la Dakar, să dea lecții de franceză și de arabă, să-și construiască o viață măruntă și liniștită, să pună o distanță serioasă între el și Maroc sau mai exact între el și anumiți marocani. Ar fi putut să se piardă în mulțimea de africani și să trăiască de pe o zi pe alta ca majoritatea oamenilor, dar ceva îl împiedica să se mulțumească doar cu atât. Voia să afle ce-i rezerva destinul, acel destin trasat de culoarea pielii, de hazard și de rasismul obișnuit, banal, stupid. Își aminti o frază pe care i-o spunea adesea tatăl său: „Destinul este singurul nostru bagaj. El ne poartă și ne apără de noi înșine."

Făcuse cunoștință cu micul grup la cafenea. Tipii arătau de parcă ar fi complotat, vorbeau în șoaptă, se fereau de privirile celorlalți și păreau că pun la cale o lovitură nu tocmai clară. Salim pricepu repede că voiau să facă exact ceea ce mii de africani făcuseră înaintea lor. Însă nu toți reușiseră, nici pe departe. Deși unii își găsiseră adăpost în Europa, atâția alții erau închiși în centre de retenție sau în pușcării și destui zăceau pe fundul Gibraltarului. Salim își zise că n-avea mare lucru de pierdut și nu-l speria să încerce această aventură, în ciuda riscurilor. Ar fi putut să împrumute bani de la unchiul său și să-și ia bilet de avion, să insiste la consulat și să-și recupereze actele ca să treacă granița. Dar se așezase lângă acești tipi și le spusese simplu: „Merg cu voi." Nimeni nu ridicase vreo obiecție. Era și el unul printre mulți alții, gata să cedeze ispitei și să-și încerce norocul.

Planul îi convenea lui Salim. Fusese suficient să nimerească peste câțiva agenți de poliție răuvoitori, frustrați și rasiști, care n-au vrut nici să-l asculte, nici să-i verifice spusele, pentru ca toată viața să-i fie întoarsă cu susul în jos. Acum nu-și mai făcea iluzii în privința omenirii. Îi vorbi

despre apropiata lui plecare imamului, care se strădui în zadar să-l convingă să se răzgândească. Într-un final, văzându-l ferm hotărât, îi dădu niște bani și se rugă să reușească.

Membrii micului grup îi plătiseră deja o parte din suma cerută de viitoarea călăuză unui complice de-al său, instalat la Dakar. Salim plăti și el, fără să crâcnească. I se păru oneros, dar nu zise nimic. Se gândi că aici începea blestemul african, în momentul când îi dădeai economiile tale unui personaj dubios, cu privirea ascunsă în spatele unor ochelari de soare imenși și cu o brățară din zale plate, cu numele lui gravat pe ea, „Sam“. Tipul era metis, avea tatuat pe antebraț un șarpe strecurându-se între niște coapse, cu inscripția „Love“. Deci așa începea totul? Aventura și speranța, nenorocirea și, poate, moartea? Salim se uită îndelung la tovarășii săi, alături de care avea să întreprindă o lungă, o foarte lungă călătorie. Apoi bău un pahar mare cu apă și zise: „Să mergem!“

7

„E mult timp de când merg pe nisip, picioarele-mi sunt grele și nu mă mai ascultă. Noaptea, urmez o stea care-mi călăuzește pașii și care mă părăsește dimineața. Merg și nu mă uit înapoi. Asta-i regula, dacă te uiți înapoi, s-a zis cu tine, te ticnești, așa mi s-a spus și mi s-a tot repetat înainte de plecare și cred că e adevărat. Așa că înaintez fără să arunc vreo privire spre ce las în urmă: țara bunicii mele, care nu semăna cu ce mi-am închipuit eu; arbori magnifici care îmi vorbeau seara; bărbați și femei care alungau cu mâinile lor mari muștele și plictiseala; un cer alb și greu; nopți ciudate când stăteam treaz; gustul amar al unor smochine uscate din import; aroma mirodeniilor tari care se strecura pretutindeni și sfârșea prin a semăna cu sunetele slabe ale unor păsări viu colorate; pe scurt, o lume care ar fi trebuit să mă împace cu rădăcinile mele, dar unde n-am știut să rămân… Și mai erau și acei străini, care se purtau în Africa la fel ca într-o țară cucerită, aroganți și odioși.

Eu sunt cel pe care strămoșul, șezând sub un arbore, l-a ales să emigreze, m-a desemnat de parcă aș fi fost un soldat, de parcă aș fi fost născut acolo, născut pentru a suferi și a emigra. Mi-a spus blând, fără să insiste: «Tu, Salim, vei reuși să salvezi tribul, tu și alți câțiva. Un timp, ei te vor urma pe tine, un timp, tu îi vei urma pe ei. Vei merge fără să te

plângi, fără să gemi nici măcar o dată și vei trece peste mare ca un înger, ca o pasăre frumoasă și ușoară, du-te, Salim, spiritul strămoșilor te ocrotește.»

Nu-mi place să mă gândesc la ziua când m-am hotărât să plec din nou, să-mi urmez steaua. Să mă gândesc. La ce-am șters dintr-o mișcare într-o noapte, când mila Domnului și a Profetului său m-a ocolit sfidător. De atunci, sunt redus la nimic: o umbră rătăcind în deșert, care a cunoscut arsurile foamei și ale setei, flăcările infernului. Merg, alerg împreună cu ceilalți paria, frații mei, semenii mei, pierduți și cu privirea goală, dar care și-au păstrat sufletul și suflul care îi ține în picioare. Urmez niște umbre ce merg fără să se uite înapoi. Uneori le depășesc și, la rândul meu, privesc drept înainte.

Am ajuns la capătul deșertului într-o seară cenușie, am zărit lumini în depărtare, case, bărbați și femei, mașini, muște și păsări de toate culorile, am văzut cai și măgari, dromaderi leneși, tinere în rochii ușoare, am văzut sau am crezut că văd un oraș cu un nume ciudat, Zagora. Un oraș plat, cu locuitori care mănâncă mai ales curmale, oameni foarte amabili, pașnici, omenoși. Adel, un tip foarte slab, s-a apropiat de mine și mi-a zis: «Vino să dormi la mine, copiii se vor bucura că avem un oaspete.» Am plecat cu el și am mâncat curmale delicioase. Mi-era foame, foarte foame, dar aveam nevoie mai ales să mă spăl, să mă cufund într-un râu și să scap de murdăria drumului strânsă de atâta vreme. M-a însoțit la hammam, a plătit pentru mine și m-a așteptat într-o cafenea de alături, apoi, când am ieșit ca nou după o oră, mi-a dat haine curate. Adel lucra la un hotel, nu știu ce făcea, dar cred că avea un serviciu bun. Am dormit ca un animal scăpat de la abator. Am visat, am visat mult. Dimineața eram alt om. Adel mi-a propus să-mi găsească de lucru, dar eu voiam să merg până la Tanger, era ideea mea fixă. În Senegal, țara bunicii mele, se vorbea despre Tanger ca despre poarta paradisului, Tanger, orașul celor două mări, poarta Africii, fereastră spre Europa, orașul unde totul era posibil, viața, traversarea, moartea de asemeni. Se spunea Tanger,

prințesa mărilor și a nisipurilor. Tanger, orașul tuturor posibilităților, de pe coastele sale se văd pământurile spaniole, europene. Tanger Eliberarea, Tanger Viața… Infernul, da, însă și paradisul… Adel a simțit că începeam să delirez. Tangerul nu era vinovat de nenorocirea și de moartea care-i loveau pe mulți dintre frații mei africani. Când ești împins la exil, te ridici și mergi, atâta tot. Simplu ca bună ziua. Nu-i nevoie de analize și de cercetări profunde ca să explici acest gest de supraviețuire. Este voința pură de a acționa, în loc să stai și să te rogi cerului care oricum rămâne indiferent. S-a văzut vreodată coborând din cer altceva decât ploaie, zăpadă și niște resturi de stea căzătoare?

Destinul este plin de gropi. Moartea trebuie să fie într-una dintre ele. De aceea e mai bine să nu insiști, să nu te uiți de aproape. De aceea am mers mai departe și n-am privit decât lumina care mă aștepta de cealaltă parte a mării. I-am mulțumit lui Adel, ne-am strâns îndelung mâinile, el mi-a dat o pungă de curmale, apă și pâine făcută de Fatma, soția lui cu bărbie tatuată. Mi-a zis: «Vedem trecând pe aici africani, ființe umane născute să sufere. Dar nu se opresc, își continuă drumul de parcă fug de ceva. Știu că se tem să nu fie respinși de albi, a căror aroganță este egală doar cu prostia lor. Cunosc sentimentul. Am călătorit în Maroc și am fost și eu victima prejudecăților. Pielea mea nu este la fel de neagră ca a ta, este cafenie și probabil că îi sperie. M-am născut dintr-un amestec și lucrul ăsta nu-i mereu tolerat.» Aș fi putut să-i spun că și eu eram născut dintr-un amestec, dar poate că nu m-ar fi crezut. Fiindcă nu se vede. Sunt negru sută la sută. Și nu vreau să-mi părăsesc rolul, nu vreau alt destin.

M-am întâlnit cu cei șase tovarăși de drum și, fără să le povestesc ce mi se întâmplase, ne-am reluat marșul în tăcere. Am ajuns într-o oază unde erau câteva capre și niște păstori. O femeie ne-a dat pâine, alta, niște plăcinte îmbibate de ulei. Era o liniște splendidă. Niciun cuvânt, nicio întrebare. Oamenii erau obișnuiți cu mărșăluitorii care se îndreaptă spre nord. Am plecat mai departe în zori. Un păstor s-a ținut după noi, însă, după o vreme, a făcut cale întoarsă. Încercase să intre în grupul nostru? Oricum, era prea tânăr ca să suporte călătoria și trebuie să-și fi pierdut

curajul. Ciudat lucru, apariția noastră nu îngrozește pe nimeni. Oare locuitorii de pe-aici simt față de noi un soi de complicitate tăcută, pe care ne-o arată prin gesturi mărinimoase, prin zâmbete și prin semnele pe care ni le fac cu mâna?

Ne-am dat unii altora porecle, căci nu avem niciun act asupra noastră. Mie mi se spune «Înțeleptul» din cauza străbunicului care m-a ales să ghidez grupul. Cel mai înalt dintre noi, negreșit măsoară un metru nouăzeci, își zice «Cer», iar în spatele lui merge «Nor». Mai sunt «Cară-Cap», din cauză că are capul mare, «Cară-Sac», din cauza traistei de care nu se desparte niciodată, «Armă», pentru că seamănă cu o pușcă. Ultimului îi spunem «Gibraltar», fiindcă vorbește întruna despre strâmtoare. Ne plac aceste porecle, ne dau impresia că suntem niște oameni noi-nouți, lipsiți de trecut, sortiți unui viitor minunat, încă și mai luminos decât cel despre care povestesc cărțile pentru copii. Eu însumi m-am surprins o dată căutându-mi adevăratul prenume. Principiul este să te debarasezi de tot, inclusiv de numele și de istoria ta. Suntem niște «fără»: fără identitate, fără nume, fără prenume, fără bani, fără legături, fără familie, fără memorie, cel puțin oficial. «Bidun» se spune în arabă. Se pare că mii de bărbați și de femei care și-au pierdut țara, pământul, rătăcesc cam ca noi în căutarea oricărei munci, fără să aibă nimic la ei, fără naționalitate, fără memorie. Așa e cazul, de pildă, al palestinienilor intrați ilegal în Kuweit în anii ’70 și care nu pot să mai iasă. Statul îi exploatează punându-i la muncile cele mai grele și îi închide la câțiva kilometri de capitală, în tabere unde nu există nici igienă, nici siguranță. Printre ei s-au strecurat și câțiva paria, câțiva rătăciți veniți din alte țări aflate în război. Ei sunt «bidun», un fel de sclavi care nu există pentru nimeni. Când unul moare accidental, se spune: «Dumnezeu l-a chemat la el, și oricum omul ăsta n-a existat niciodată.» Eu sunt mai puțin «bidun» decât tovarășii mei, nu pentru că vin din Maroc, ci pentru că îmi amintesc încă numele. N-am renunțat complet la identitatea mea, merg cu fruntea sus, gândindu-mă că această încercare mă va ajuta să mă simt bine în pielea mea. Această piele pe care o frec, o chinui, o zgârii până la sânge, o

blestem, apoi mă răzgândesc și mă apuc s-o iubesc și s-o fac să sclipească sub luna plină. Pe urmă îmi amintesc de Nabu și de bunătatea ei, de Karim și de dragostea lui. Cât despre tata, îl compătimesc. Nu e fericit. Nu și-a găsit locul în lume. Câteodată mă simt răspunzător pentru el. Nu încape îndoială că de aceea voința mea de a emigra este atât de puternică.

Peste câteva zile am ajuns la Ouarzazate. Aici e un oraș în oraș, în care se fac filme. Poți foarte bine să dai peste un figurant îmbrăcat în gladiator care telefonează de la o cabină publică în timp ce fumează o țigară. Cineva ne-a propus să lucrăm câteva zile la un film istoric. Dar trebuia să așteptăm două sau trei zile să înceapă filmările. Ne-am dus la moscheea de la intrarea în oraș și am cerut găzduire. Un bărbat care s-a prezentat drept imamul ne-a întrebat dacă eram curați. Da, eram, ne spălaserăm în oază înainte să pătrundem în oraș. El a insistat: «V-ați făcut abluțiunile?» Nu, abluțiunile nu. Atunci ne-a arătat sala unde se găsea apă și ne-am făcut abluțiunile. Imamul nu și-a închipuit o clipă că unii dintre noi erau creștini sau animiști. Deși nu sunt foarte credincios, a trebuit să fac cele cinci rugăciuni în spatele acestui imam plin de sine. După rugăciune, l-am văzut discutând aprins cu cineva. Peste câteva clipe, tânărul cu care vorbise ne-a adus pâine, unt și miere. Nu mai știam cum să-i mulțumim acestui om care ne credea pe toți musulmani. Nor a vrut să spună ceva, dar Cer l-a făcut să tacă, bătându-l discret cu palma pe spate. Credințele noastre trebuiau trecute sub tăcere. Nu ne așteptam la atâta ospitalitate din partea marocanilor. Dar lucrurile s-au complicat mai târziu. Cu cât am urcat spre nord, cu atât ospitalitatea a pălit.

În ziua cu pricina, tipul de la filmări a venit și ne-a propus cinci sute de dirhami ca să facem parte dintr-o mulțime care zbiera la trecerea unui gladiator. Am cerut să fim plătiți înainte. Tipul mi-a zis: «N-ai încredere?» I-am răspuns: «Nu, n-am.» Măcar o dată pielea noastră neagră ne-a ajutat să câștigăm câțiva bani. Ni s-au dat haine, scuturi, lănci și ni s-a cerut să stăm cu orele în picioare fără să mișcăm. Asta însemna să faci filme? Pe la prânz, ni s-au dat sendvișuri și câte o sticlă

de suc și a trebuit să mai rezistăm toată după-amiaza. Dacă într-o bună zi, la cinematograf, vă uitați la un film american turnat în studiourile din Ouarzazate, poate o să vedeți un mic grup de africani care se plictiseau și asudau sub un soare nemilos. Gândiți-vă că au supraviețuit și că poate vă mătură străzile.

Să fi fost din cauză că îmi petrecusem toată ziua între niște decoruri unde totul era fals sau fiindcă mă plictisisem prea tare, dar în noaptea aceea am avut un vis straniu. La trezire, mi s-a părut atât de ciudat, încât am fost convins că era visul altcuiva, un vis ce-și greșise destinatarul.

Nu știu unde sunt, stau așezat în fața unei tinere frumoase. Lângă ea, un bătrân apasă cu piciorul pe o pedală, învârtind tocila peste care trece niște cuțite. Mă întreb oare de ce acest bărbat, prost îmbrăcat, zbârcit și obosit, se bucură de favorurile unei femei așa de frumoase. Simt că nu aici mi-e locul. Încerc să-mi aduc aminte unde am mai văzut-o pe această doamnă. Mă răzgândesc și-mi spun: În fine, e un vis, curând o să te trezești și o să uiți toate astea. Ceva mă ține pe loc ca și cum aș fi lipit de sol cu o substanță cu miros de naftalină. Nu pot să mă mișc, să mă ridic, să-mi schimb poziția. Privirea doamnei e ca un clei puternic și mă gândesc la reclama aia în care un bărbat e atârnat cu capul în jos, cu tălpile lipite de tavan. Am căzut într-o capcană. Femeia înhață un cuțit foarte ascuțit de parcă s-ar pregăti să taie gâtul unui miel. Lama lucește. Văd stele și mă concentrez să rămân treaz în vis. Ea îmi zice:

– Ești povestitor, așa că o să-mi spui istorii, istorii frumoase și fantastice, în care totul se termină cu bine. Urăsc tristețea și suferința.

Nu-mi lasă timp să răspund, mă anunță cu glasul ei dulce și suav că, dacă nu-mi îndeplinesc sarcina, mă va ucide:

– Spune-mi istorii, altfel îți tai boașele.

Imediat simt o durere între picioare. Și iată-mă în rolul și în pielea Șeherezadei. Am tot interesul să nu mă eschivez sau să pierd firul istorisirii mele. Deși e frumoasă, în ochi i se citesc duritatea și chiar cruzimea. Să depăn istorisiri, ca să-mi salvez pielea. Însă n-am fost

niciodată un povestitor. Și atunci înțeleg că trebuie să mă apuc de scris dacă nu vreau să mor.

Îi spun:

– Nu sunt nici povestitor, nici scriitor. Sunt un clandestin prin viață. Iar acum viața mea e în mâinile tale.

O cuprinde un râs nebun și dispare brusc într-un vârtej iscat de o furtună de nisip.

Când m-am trezit, aveam gura amară, fața boțită, asudată. Nor m-a întrebat unde fusesem peste noapte. I-am răspuns: «La Harun al-Rashid.» A crezut că era un local de noapte, își închipuia că reușisem să mă distrez acolo cu figuranții străini. Nu am negat. El a râs repetând: «Norocosule! Mare norocos ești!»

Necazurile noastre au început la Marrakech. Aici chiar îi speriam pe oameni. Se uitau la noi ca la niște evadați din pușcărie. Aspectul nostru nu-i prea liniștitor, evident, dar nu suntem criminali. Făcurăm greșeala de a încerca să ne așezăm la terasa cafenelei «La Renaissance», un loc elegant din oraș. Chelnerul a venit imediat să ne gonească. «Ne-ați putea murdări scaunele și mesele», a îndrăznit să ne zică. Într-adevăr, hainele noastre nu tocmai curate erau acoperite de praf. Dar de aici și până la a refuza să ne servească, deși puseserăm banii pe masă, asta ne venea greu să suportăm. Dar nu trebuia să ne enervăm, putea să cheme poliția. Chelnerul ne-a arătat un hammam de cealaltă parte a pieței. Bună idee, numai că a adăugat un comentariu scârbos: «Frecați-vă bine pielea, cu puțin noroc, o să fie mai puțin neagră, mai puțin jegoasă!» Paznicul hammamului ne-a obligat să ne scuturăm hainele afară, înainte să intrăm. Avea dreptate, eram plini de nisip. Hammamul era gol și neluminat. Probabil că portarul făcea economie și trebuie să-și fi zis: Doar n-o să aprind lumina pentru niște negri. Armă a țipat de parcă l-ar fi mușcat o viperă. «Nu băga în seamă, e doar un djinn», i-am zis eu râzând. Potrivit legendei, djinnii ies din bârlogul lor mai ales pe întuneric. După baie, ne-am strâns într-un mic restaurant unde se serveau frigărui și am hotărât să

ne cumpărăm niște haine. Era foarte important să nu atragem atenția. Armă era furios, îl durea înțepătura, însă noi nu l-am luat în serios. El continua să bodogănească.

Nu cunoșteam Marrakech-ul, dar știam că în medina exista o piață de vechituri unde se vindeau haine la mâna a doua foarte ieftine. Astfel am luat pe nimica toată îmbrăcăminte aproape nouă, purtată de burghezi francezi și americani. Pe cămașa mea erau brodate inițialele J.B. Cer a afirmat că trebuie să fi fost cămașa lui James Bond. M-au rebotezat pe loc «James Bond». Nu aveam nici statura, nici vârsta, nici ocupația, nici performanțele fizice și sexuale ale sale, dar îmi plăcea să cred că măcar îi purtam una dintre nenumăratele cămăși. Îmi spuneam: Nu mai sunt un bidun, sunt un Ji.Bi.

Ne-am hotărât să ne împărțim în trei grupuri și să facem autostopul, dându-ne întâlnire la autogara din Casablanca. Îmi bătea soarele în ochi, asudam și mă temeam să nu miros a transpirație. Îmi aduceam aminte ce-mi povestise cândva tata: «Ăsta a fost coșmarul meu toată viața, și acasă, și la școală. O auzisem într-o zi pe prima soție a tatei afirmând răspicat că negrii au un miros aparte, că degeaba se spală, tot duhnesc. Zicea: „Când un negru sau o negresă ridică brațul, te potopește mirosul transpirației lor. Pute a urină. Asta din cauza culorii lor, culoarea neagră nu lasă pielea să respire și totul iese mai târziu pe la subsuori.“ Până la urmă, am crezut aceste prostii. Eram convins că, și după ce ieșeam din hammam, miroseam la fel de urât ca înainte. Odată chiar mi-am făcut găuri în braț ca să respire pielea. Eram nebun. Nabu s-a îngrozit de reacția mea și mi-a zis că soția albă era atât de geloasă, încât nu știa ce să mai inventeze ca să ne facă să plecăm. Și a adăugat râzând: „Știi ce îmi spunea tata? Că albii miros a cadavru. Îți dai seama? Adică tu ai mirosi a transpirație, iar fratele tău alb, a cadavru! Suntem asaltați de prostie din toate părțile, fiule!“» Amintindu-mi această poveste, nu m-am putut abține și am ridicat brațul ca să-mi miros subsuoara.

Așteptarea pe marginea șoselei s-a dovedit lungă și grea. Căldura îmi făcea sângele să circule cu o iuțeală care mă speria. Când s-a oprit un

camion, i-am luat cu mine pe Nor și pe Cară-Cap. Șoferul nu era marocan. Era un belgian care se întorcea în portul din Tanger, unde trebuia să încarce alte mărfuri. La început, n-a zis nimic, apoi, ca un polițai, ne-a întrebat dacă eram din Congo.

– Păcat, fiindcă singurii africani pe care îi suport sunt congolezii.

– Dar avem veri în Congo; sunt grozavi, muncesc la voi, în Belgia.

– Da, însă eu vreau congolezi în camionul meu, doar congolezi!

În timp ce vorbea, a încetinit până s-a oprit pe marginea șoselei și ne-a aruncat zbierând din cabină, parcă turbase brusc. Toate insultele rasiste i-au ieșit din gură. Această întâlnire nefericită ne-a făcut să reflectăm și am hotărât să mergem mai departe pe jos. Lui Cară-Cap îi venea să plângă. L-am bătut prietenește pe umăr și ne-am văzut de drum.

Marșul de la Marrakech la Casablanca a fost foarte dur, chiar dacă din când în când un camion încetinea, mai mult din curiozitate decât din mărinimie. Oamenii mei nu vorbeau, nu cântau, mergeau tăcuți, cu ochii în zare. Am dormit în păduri și am împărțit între noi ce aveam de mâncare. Ascunseserăm banii în centuri de piele, dolarii mai ales. Economii de ani întregi, ani de lipsuri, cu o idee nebunească și fixă, să plecăm, să părăsim acest pământ uscat și să pornim pe mare. Da, marea pe care am simțit-o izbindu-ne în față în visele noastre îndărătnice, în coșmarurile noastre. De câte ori m-am înecat în ea! Strigam, și nimeni nu-mi venea în ajutor. Niciun sunet nu-mi ieșea din gâtlej. Într-o noapte mă aflam singur într-o barcă pneumatică ce se dezumfla încet, inexorabil. Jur-împrejur, marea devenea o oglindă sclipitoare, iar luna plină se reflecta în ea, pe când eu eram abandonat într-o singurătate absolută. Glasul mi se stingea ca o lumină dispărând la orizont. Puterile mă părăseau. Barca pneumatică își pierdea forma, aveam să mă scufund când va fi perfect plată. Coșmarul se repeta, și nu doar în cazul meu. Ne bântuia nopțile într-atât, că ne temeam să adormim. Eram complet obsedați de traversarea strâmtorii Gibraltar. Mi se întâmpla să văd câte un corp umflat plutind pe apă. Câteodată, mai multe corpuri, copii,

femei, dintre care unele însărcinate. Înotam împotriva curentului, împingeam în lături cu mâinile aceste trupuri pe care marea ni le trimitea ca mesaje pentru a ne ajuta să mai reflectăm. N-aveam nevoie să reflectăm. Cunoșteam riscurile și pericolele, și totuși ne încăpățânam în această nebunie. Iar eu, nepotul domnului Amir și al doamnei Nabu, fiul lui Hassan, frate geamăn cu Houcine și frate vitreg cu Karim, marocan născut la Tanger, eu, ultimul vlăstar al unei familii ciudate, eu făceam parte din călătorie și din coșmar. Era cu neputință să mă întorc, să corectez foaia pe care destinul meu trasase o hartă și un itinerar de la sud la nord. Trebuia să uit tot. Pusesem totul într-o ladă de lemn vechi, închisă cu lacăte mari, a căror cheie o aruncasem în mare. Lada era când din lemn, când din fier. Uneori plutea pe apă, alteori se ducea la fundul mării și se lăsa îmblânzită de niște pești enormi.

Mă gândeam la unchiul Houcine și mă întrebam dacă fusese mai fericit decât tata datorită culorii pielii. Era un bun comerciant care iubea mult banii. Magazinele sale de cosmetice gemeau mereu de lume. Făcea afaceri și, înainte să se însoare, știu că multe femei i se dăruiseră. Îmi povestise câte ceva despre hârjonelile din încăperea din spate a magazinului. Eu, pudic și secretos, nu îndrăzneam să-i mărturisesc micile mele aventuri. El considera că un tânăr ca mine avea negreșit succes la fete. Când mă întreba despre «cuceririle» mele, eu răspundeam în doi peri. Într-o zi, atât a insistat, că m-am apucat să-i spun povestea mea de dragoste cu servitoarea vecinilor noștri. Era o tânără discretă, cu piele cafenie și păr lung, pe care stăpâna ei îi interzisese să-l lase liber. Zicea că este interzis de islam. Într-o dimineață, profitând de absența stăpânei, a urcat pe terasă și s-a apucat să-și spele pletele frumoase și să cânte. Am privit-o. Mi se părea foarte frumoasă, atrăgătoare și destul de misterioasă. I-am făcut un semn. Ca răspuns, ea a râs, apoi s-a aplecat și și-a acoperit jumătate din corp cu părul ei lung. Aveam o portocală, i-am aruncat-o. A prins-o și a mușcat din ea, uitându-se la mine de parcă m-ar fi sărutat. Sorbea sucul și se delecta cu el ca și când n-ar mai fi mâncat fructe niciodată. A doua zi, i-am aruncat un măr. L-a șters de rochie și l-a

păstrat pentru mai târziu. Căpătaserăm obiceiul să ne uităm unul la altul, fiecare de pe terasa lui. Aveam jocul cu părul, apoi dansul din buric pe cântecele de la Radio Tanger și, în sfârșit, primul sărut când mi-a cerut să mă duc la ea. Am luat o scară și am ajuns în brațele ei ca un erou de film indian. De altfel, îi plăceau la nebunie producțiile de la Bollywood, care rulau la cinematograful Rif din Grand Socco. Într-o zi, când stăpânii ei au plecat la o nuntă în Casablanca, m-a invitat s-o însoțesc în dormitorul lor. Era goală, s-a întins pe burtă și mi-a spus că e virgină. Fără un cuvânt, am întors-o cu fața în sus și am făcut dragoste normal. Nu era deloc virgină. Jura, totuși, cu convingere că nu făcuse dragoste niciodată! Relația noastră s-a încheiat când stăpânii ei s-au mutat la Tétouan.

De când merg, mă gândesc la Karim. Mi-e dor de el. De tandrețea, de afecțiunea, de îmbrățișările și de cuvintele lui. Dacă ar fi fost aici, cu mine, mi-ar fi arătat drumul, drumul cel bun, drumul cel adevărat. El a fost mereu lumina noastră. Mi-l imaginez ocupat să miroasă parfumuri, să le aranjeze, să le descrie. Îl aud vorbindu-mi de căsătorie, sfătuindu-mă să-mi întemeiez o familie, să am copii. Lucrurile aste mi le spune pe ton grav, știe din intuiție că e greu să-ți găsești aleasa. Înainte să moară, bunicul a îndemnat-o pe Ma să-l însoare pe Karim. Ea s-a gândit o vreme la căsătoria cu una dintre nepoatele sale. Era convinsă că l-ar face fericit. O căsătorie aranjată? Da, de ce nu, zicea Ma. Dar, având în vedere ce dificultăți ridica acest plan, Ma a abandonat ideea și Karim a rămas celibatar.

Depăn acum și amintirile din copilărie pe care tata mi le-a povestit adesea. Părea încă foarte afectat de distanța care existase între el și frații săi vitregi: «Când eram mici, ei mâncau la masa principală, alături de tata. Eu și fratele meu așteptam în bucătărie ca ei să termine, sperând la câteva resturi. Nabu ne pregătea altceva și ne hrănea aproape pe ascuns. Îi purtam pică tatei că nu făcea nimic. Slăbiciunea lui ne-a îngrijorat mereu. Acest mare domn, respectat în profesia lui, iubit de două femei și de copiii lui, ar fi putut să fie mai curajos și să nu ne lase să mâncăm ca niște sărăntoci. De multe ori, Karim venea, se așeza lângă noi și ne făcea

să râdem. Era felul său de a fi solidar. Odată, ne-a pus dinainte o tajine preparată pentru familia albă. Ne-a zis: „Haideți s-o mâncăm noi și ei o să mănânce resturile noastre!“ Râdea, și noi la fel. Batoule, bucătăreasa, a apărut valvârtej, a înhățat vasul cu tajine, l-a aranjat și a dat fuga cu el la masa stăpânului. Vinerea, Batoule pregătea două tăvi mari cu cușcuș, unul cu carne, pentru familia albă, celălalt, fără carne, pentru cerșetorii care obișnuiau să vină să mănânce pe pragul casei. Într-o zi, fratele meu și cu mine ne-am amestecat printre sărmanii ăia și am mâncat cu ei. Tata ne-a văzut, s-a înfuriat și a hotărât ca de-atunci să mâncăm la masă cu el. O mică victorie de care Karim era mândru.»

O singură dată un autocar s-a oprit pe șosea și șoferul ne-a făcut semn să urcăm. Ne-am dat seama că n-o să ne ceară să plătim. Mi-a spus:

«Oricum n-am mulți clienți, dar o să trebuiască să coborâți înainte să ajungem la Casa, să nu vă vadă patronul. E un om rău. Nu crede nici în Dumnezeu, nici în Profetul său. Doar în bani crede. E atât de bogat, că nici nu mai știe câți are, dar trăiește ca un amărât. Pfui!» Și a scuipat.

Ne-a întrebat apoi dacă ne e foame. Mecanicul ne-a dat pâine și măsline. Erau delicioase. Eram frânți, probabil că omul ăsta ne-a fost trimis de una dintre acele stele care vin în ajutorul persoanelor disperate. Bănuia că voiam să încercăm să trecem strâmtoarea. Ne-a dat câteva sfaturi:

«Fiți foarte atenți, călăuzele sunt cei mai mari dușmani ai voștri. Să n-aveți încredere. Nici pic. Să nu contați nici pe marocani, unii, nu toți, nu ne iubesc deloc.»

M-am uitat atent la el și mi-am dat seama că era metis.

După cum ne prevenise, ne-a cerut să coborâm cu puțin înainte de Casa. Se înnsera. Luminile se aprindeau una după alta. Circulația era intensă. Stăteam cu ochii în patru, știam că acest oraș nu era blând cu săracii în general și cu oamenii ca noi în particular. Se zice despre Casa că este plămânul Marocului. E în primul rând un oraș industrial, cu cartiere verzi și prospere și cu mahalale unde oamenii sunt violenți unii cu alții și

unde viața are o valoare relativă. Aici, săracii sunt foarte săraci, iar bogații, foarte bogați. Casa ne trezea teama. Nu trebuia să rămânem mult în oraș, n-am fi fost nicio clipă în siguranță.

Și într-adevăr, aici am întâmpinat cele mai rele probleme. De la autogară, unde micul nostru grup s-a reunit, am plecat spre cartierul portului pentru a căuta o pensiune ieftină sau un hotel mic. Aveam nevoie să ne spălăm și să dormim. Dar cum încercam să intrăm într-un astfel de loc, un gardian ne și gonea, strigând după noi să ne întoarcem în sălbăticia noastră. La un moment dat, s-a amestecat și un agent de securitate care a fluierat și numaidecât a apărut furgoneta poliției. Trei polițiști ne-au înconjurat, tăindu-ne calea. Tovarășii mei m-au ales pe mine să le explic situația: «Suntem doar în trecere, le-am zis, nu vrem câtuși de puțin să ne stabilim aici. Vrem să ajungem în Europa. Fiți înțelegători, lăsați-ne să ne vedem de drum…»

Unul dintre polițiști era negru ca noi. Cea mai bună dovadă că marocanii pot fi negri. Dar era rău fără motiv, ne-a numit «*kahlouch*», «azzi», «abid»… N-a fost nevoie să le traduc tovarășilor mei, înțeleseseră singuri: colorați, negrotei, sclavi… Am scăpat de arestare datorită superiorului său, un bărbat cu pielea albă, mai binevoitor decât el. Gardianul ne-a aruncat câteva insulte, urmate de comentarii pe jumătate în franceză, pe jumătate în arabă: «Asta mai lipsea! Niște *kahlouch* aici, la noi! Poliția e prea îngăduitoare. Dacă ar fi după mine, i-aș arunca pe toți în mare, da, da, în mare. N-au decât să înoate până la Tarifa, în Spania!»

Cazul polițaiului negru m-a pus pe gânduri. De ce era dușmănos, rasist feroce, îndârjit și prost? Probabil și el îndurase rasismul colegilor și al superiorilor săi. Și el trebuie să fi fost fiului unei sclave aduse din Africa. Faptul că purta uniformă și armă îi conferea importanță. Și își vărsa ranchiuna asupra celor pe care îi aresta, albi și negri. Poate spera să primească ceva bani? Știam că se obișnuiește, dar ne depășea posibilitățile. Nor și Cară-Cap, enervați de cele întâmplate, și-au exprimat la rândul lor toată ura lor împotriva albilor. Rasism contra

rasism. Negru contra alb. Alb contra negru. Stranie normalitate! E greu să lupți cu acest rău pe care fiecare om îl poartă în el. Aș fi vrut să le dau o mică lecție de civism tovarășilor mei, însă nu era nici locul, nici momentul. Oboseala și deznădejdea se adânceau. Mă uitam la ei și uneori mi se făcea milă de noi toți.

Micul hotel fără nicio stea care ne-a primit până la urmă se numea «Speranța». Era condus de o femeie în vârstă, care fuma tot timpul. Își spunea Hagia, cum sunt numiți oamenii care au făcut pelerinajul. Însă ne-a mărturisit imediat că nu pusese niciodată piciorul în Mecca, era evreică și, după Războiul de Șase Zile din iunie 1967, rezistase presiunilor agenților Mossadului care încercaseră s-o determine să emigreze în Israel. Ne-a spus povestea ei și ne-a instalat în două camere mari, prevenindu-ne că sunt purici. Clienții ei, ne-a explicat, nu erau oameni din înalta societate.

A schițat un gest din mână pentru a ne da de înțeles că trebuia să plătim înainte, ceea ce noi am și făcut pe loc. Fiindcă eu vorbeam cel mai ușor, m-a luat de mână și m-a întrebat: «Vii să bei un pahar, am chef să stau de vorbă, vrei? O să-ți fac un preț bun pentru cameră.»

Picam de somn. Am băut o bere fără alcool și am mâncat sendvișul pe care mi-l pregătise. Mi-a vorbit despre un fiu pe care Mossadul i l-ar fi furat. Nu avea să se resemneze niciodată să renunțe la această poveste. Ura Israelul. Viața ei era aici, la Casa, și nu în altă parte. Când am întrebat-o dacă avea un soț, a tras adânc din țigară, a privit în gol, apoi mi-a spus: «Cea mai frumoasă poveste de dragoste a mea e tragică. Îl chema Si Mohamed, era musulman și m-am convertit la islam ca să-l iau de bărbat. Dar familia lui nici n-a vrut să audă. Niciodată o evreică, fie ea și convertită, n-o să facă parte din familia noastră, niciodată, striga taică-său. Rudele mele, firește, au reacționat cu aceeași violență: Îți dai seama, să te măriți cu un musulman înseamnă să ne trădezi strămoșii, să ne înfigi un cuțit în inimă, într-o zi sau alta, ei o să ne ucidă… Am fugit cu Si Mohamed. Poliția ne-a urmărit, ne-a prins. Furibund, tatăl lui l-a

dezmoștenit public și l-a exclus definitiv din familie. Părinții mei au plecat cu un grup de evrei berberi, nu mai știu nimic de ei. Am plâns, am suferit, puțin a lipsit să-mi pierd mințile, de fapt cred că sunt nebună. La ceva timp după această dramă, fără să mă prevină, Si Mohamed s-a trezit în miez de noapte, s-a dus acolo unde taică-său îl blestemase în public și s-a spânzurat de un copac, un stejar de o sută de ani, uscat și fără milă. Am aflat mai târziu că maică-sa și-a pierdut mințile și că taică-său avea un comerț înfloritor. Asta s-a întâmplat acum mult timp deja în orășelul Khemisset. Un oraș tradițional, un ținut plin de țărani, țărani analfabeți… Fără nicio legătură cu Casa sau cu Rabat.»

Avea ochii plini de lacrimi. M-am întrebat dacă povestea era adevărată sau o născocise ca să mai treacă vremea. S-a ridicat de parcă mi-ar fi auzit întrebarea nerostită și s-a întors cu un album de fotografii. Si Mohamed avea o mustață fină, semăna cu Clark Gable. Într-o fotografie, erau amândoi în costum de baie, îmbrățișați, părul ei desenând arabescuri în aer. Erau foarte frumoși. Într-o altă fotografie, ea afișa un aer grav, gen Ava Gardner la maturitate. Astăzi, sărmana, avea fața buhăită de alcool și de amărăciune. Imaginea ei mă emoționa, așa că i-am crezut povestea.

Ne-a oferit micul dejun a doua zi, gogoși, clătite cu miere, ceai și cafea. Și ne-a dat câteva sfaturi cum ajungem la Tanger: «Cel mai bine e să luați trenul, autostopul nu funcționează mereu. Puteți să dați și peste oameni cumsecade, dar mai rar. Nici aici, ca de altfel nicăieri altundeva, oamenii nu se poartă blând cu săracii, mai ales când sunt negri. Trenul e cel mai potrivit, vă luați bilete, ca să fiți în regulă și să nu vi se ceară actele. Le-ați distrus, nu?»

N-am răspuns.

Trenul a plecat la ora stabilită. În compartimentul nostru era un bărbat care își petrecea timpul mâncând. Ne-a propus să împartă cu noi numeroasele sendvișuri. Era neliniștit și faptul că se hrănea compulsiv părea să-l calmeze. Râgâia din când în când și imediat spunea «Hamdulillah» (mulțumesc lui Dumnezeu). La Kenitra a adormit. Sforăiturile sale acopereau zgomotul trenului. La un moment dat, a intrat

în compartiment o tânără cu părul acoperit de o eșarfă frumoasă. Avea un aer speriat, parcă ar fi fugit de cineva. Un bărbat mai în vârstă decât ea s-a repezit și a înșfăcat-o, trăgând-o după el. Nu înțelegeam ce-i zicea, dar violența lui era a unui bărbat gelos, nu prea sigur pe sine. Ea a încercat să se elibereze din mâinile lui și a căzut peste mine. Am sărit în picioare și am ajutat-o să se ridice. Individul mi-a aruncat o privire plină de ură și a scuipat pe jos. A zis în franceză: «Asta ar mai lipsi, negrii să flirteze cu femeile noastre!»

Controlorul era un tip înalt, amabil și zâmbitor. Când ne-a luat biletele să le verifice, s-a uitat fix la mine și mi-a zis: «Îmi pari cunoscut, nu ești din Tanger?» I-am răspuns că se înșela, că n-am pus piciorul în viața mea în Tanger. Trenul s-a oprit la Assilah, un orășel la malul mării. Jandarmi înarmați s-au urcat imediat în el, căutând un fugar. Am auzit vorbindu-se că era un bărbos cu explozibil asupra lui. Toată lumea din tren își făcea griji. La un moment dat s-au auzit zgomote puternice. Jandarmii reușiseră să-l prindă și să-l dezarmeze. Se pare că se pregătea să se arunce în aer în gara din Tanger. Când trenul a pornit iar, ne-am simțit toți ușurați, dar temători. Un pasager ne-a explicat că poliția marocană era de-o eficiență redutabilă, că era capabilă să anihileze celulele teroriste în formare. Cu degetul mare îndreptat în jos, mi-a zis: «Al-Qaida, nimic în Maroc…»

Am ajuns în Tanger după-amiaza. Am văzut plecând cuplul care se certase mai devreme. Se țineau de mână și din când în când se îmbrățișau. Ce bizar! Am renunțat să-i mai înțeleg pe acești oameni. Am avut o impresie stranie, de parcă acum descopeream orașul. Nimic nu se schimbase de la expulzarea mea. Bulevardul Spaniei era tot plin de familii care cumpărau înghețată de la Valenciana. Gara fusese mutată în afara orașului și transformată în comisariat de poliție. Intrarea în port era supravegheată în continuare. Vânzătorii de bilete de vapor alergau după mașinile cu imigranți. Femei de culoare cu copii în brațe cerșeau. Alți cerșetori le alungau. M-am gândit că sărăcia îi face pe amărâți foarte răi

unii cu alții. Rasism oriunde te uiți. Albi contra negri. Negri contra albi. Dacă oamenii ăștia ar fi plini de bani, s-ar purta amabil între ei, s-ar felicita reciproc bând împreună un pahar pe terasa unui mare hotel. Priveam totul cu detașare. Eram și la mine acasă, și altundeva. Eram străin, și totuși de aici. Ciudată senzație! A trebuit să lupt împotriva dorinței de a abandona totul și de a mă duce la ai mei. Eram tentat să-i las baltă pe tovarășii mei, însă trebuia să merg până la capăt. Eram curios și în același timp mă temeam de ce-i mai rău.

Grupul era hotărât. Eu aveam îndoieli. Le-am spus că înainte de a încerca să trecem, trebuia să ne gândim bine, să ne informăm, să ne luăm toate măsurile de precauție necesare și mai ales să nu scoatem imediat banii. De când mă întorsesem la Tanger, redevenisem din negru alb, copil al acestui oraș vechi, unde toate combinațiile dubioase sunt posibile. Călătoria mea de la Dakar la Tanger fusese lungă și grea. Acum știam mai bine cine eram. Bineînțeles că pielea mea nu se schimbase pe drum. Nici piele neagră, nici mască albă. Rasist am devenit câteodată, tot auzind insultele ce-mi erau aruncate în față. Aveam atât necaz pe amărâții ăia care se credeau superiori doar fiindcă erau mai deschiși la culoare decât mine.

Am obținut o întâlnire cu un anume Rubio, i se spunea așa, fiindcă se vopsea blond. El trebuia să ne pună în legătură cu un agent al lui Dib, celebrul mafiot pe care nimeni nu-l știa la față, care era și traficant de kif, și călăuză de clandestini. Ni s-a spus să-l așteptăm noaptea într-o cafenea din Socco Chico. Avea să ne recunoască el. Informatorii lui îl țineau la curent cu toate.

Cafeneaua Centrală era goală. Se făcuse târziu. Când și când, chelnerul venea să ne spună: „Îl așteptați pe patron? Aveți răbdare, uneori întârzie mai multe ore sau nu vine deloc. Răbdare, prieteni!“ Pe stradă, niște vagabonzi căutau un loc de dormit. Câțiva copii se certau pentru un chiștoc de pe jos. O bătrână de-abia mergea. Doi turiști s-au așezat la o terasă și imediat un tip slab ca un schelet a venit la ei, cerându-le să-l

urmeze. Chelnerul din cafenea mi-a aruncat o privire, dându-mi de înțeles că era vorba de bărbați cărora le plăceau băieții. N-am zis nimic. Noaptea, Tangerul își regăsea legenda, șnapanii, debusolații și drogații. Noi îl așteptam pe cel care avea să ne decidă soarta. A doua zi puteam să ne aflăm fie în Spania, fie în închisoare, fie pe fundul strâmtorii, acolo unde apele se amestecă, unde Mediterana întâlnește Atlanticul. Eram toți foarte obosiți. Aveam privirile goale. Chipurile, boțite de îndelungata călătorie. Am văzut trecând trei africani bine îmbrăcați, care au grăbit pasul când ne-au observat. Cine erau? Chelnerul m-a informat că tipii ăia tocmai își primiseră permisul de ședere și de muncă, situația lor fusese regularizată, alături de alte mii. A adăugat: «Marocul nu vrea să treacă drept neospitalier. Regularizează cu nemiluita. Asta vi se va întâmpla și vouă dacă vă hotărâți să rămâneți aici. Dar să nu-i suflați o vorbă patronului despre asta, mă dă afară dacă află că v-am spus.»

În sfârșit, pe la unu dimineața, un Mercedes mare și negru, cu geamuri fumurii, s-a oprit în fața cafenelei. Era o stradă pietonală, însă unii își permiteau să nu țină cont de asta. Un individ solid a coborât, a întors capul în dreapta și în stânga, a spus ceva într-un microfon agățat la reverul hainei, apoi a făcut semn că totul era sub control. Un tip pirpiriu, ridat, și-a făcut apariția. Chelnerul s-a repezit să-i sărute mâna. Una dintre gărzi a venit la noi și ne-a întrebat parola.

– Africaaînceputprost, am zis eu pe nerăsuflate.

– A-fri-ca-a-în-ce-put-prost, a repetat el rar. Aveți banii?

– Vrem să vorbim cu Rubio.

– Credeți că Rubio se deplasează pentru atâta lucru?

Fiecare și-a scos economiile înfășurate în mai multe cârpe și i le-a întins bărbatului din fața noastră. El a dat un telefon, am auzit cuvintele „meteo“, apoi „vânt dinspre est“.

– Traversarea va avea loc în noaptea asta, aveți noroc, e vreme urâtă, vântul dinspre est bate cu putere. De obicei, asta descurajează *Guardia civil*. Înainte, făceam traversările pe timp frumos, mare greșeală, ne

reperau imediat.

A numărat banii, i-a pus într-o pungă de plastic pe care scria El Corte Inglés [24], s-a urcat repede în mașină, care a demarat numaidecât. Apoi Mercedesul a dat cu spatele, individul a scos capul pe geam și l-a chemat pe cel mai înalt dintre noi, cel pe care îl numeam Cer. I-a vorbit la ureche vreo două minute, apoi a demarat iar cu toată viteza și a dispărut în noaptea medinei, decor perfect pentru un film noir.

– Care-i mesajul?

– Întâlnirea e la trei fix dimineața, la Merkala, pe digul albastru de la est de far. Mare grijă, sunt câini răi pe-acolo. Trebuie să fim discreți și calmi. Cineva o să vină să ne ia pe rând. Și trebuie să avem multă răbdare, așa mi-a zis.

Atunci am intuit că nu va fi nicio îmbarcare. Vorbe-n vânt, praf în ochi! Se vedea cât de colo. Dar n-am zis nimic. Am plecat cu ei la Merkala. Paznicul farului a refuzat să ne lase să trecem. Tipul înalt tot repeta parola. Degeaba. Paznicul voia bani, dar nu mai aveam. Cineva a încercat să sară peste barieră, însă doi câini fioroși l-au împiedicat. Ne-am scotocit prin buzunare și i-am strecurat câteva monede. A ridicat bariera, a ținut câinii și ne-a arătat digul albastru – nu distingeam prea bine culorile din cauza întunericului –, apoi a dispărut, probabil se dusese să se culce.

Tăcere apăsătoare și absurdă. Chipuri marcate de angoasă. Atâtea sacrificii și atâta drum bătut pentru această clipă decisivă, primordială, un moment în care viața noastră se află față în față cu ea însăși. Curând vom ști: viața, moartea, sfârșitul sau, pur și simplu, trădarea. Digul albastru e acolo unde Mediterana întâlnește Atlanticul.

Timpul se scurgea cu o încetineală cinică. Vântul de est clătina copacii. Așteptam atât de încordați, că nu simțeam nici măcar aerul rece. Cineva a zărit niște umbre, altcineva a recunoscut un strămoș ieșit din mormânt și care s-ar fi ținut după noi din Senegal. Eu n-am văzut altceva decât marea. Vântul de est plăsmuia oițe albe ce apăreau și dispăreau. Lumina se schimba, devenea mai limpede. La orizont nu se vedea nici cea mai

mică barcă, nimic, nimeni, nici măcar o sirenă de plastic sau un căluț de lemn nu ne venea în ajutor. Doar rafalele de vânt ne aminteau de condiția noastră. Apoi soarele a țâșnit cu brutalitate, parcă arătându-ne că meciul s-a sfârșit. Ne-am privit, am lăsat capul în pământ și am părăsit farul fără să scoatem o vorbă. Paznicul ne-a deschis tăcut poarta, neîndrăznind să se uite în ochii noștri. Câinii nu s-au mișcat. Înfrângerea noastră era foarte amară. Cer își ascundea fața în mâini ca să plângă. Nor își vărsa nervii aruncând pietre din înaltul falezei. Ceilalți erau muți.

Ne-am întors la cafenea. Chelnerii se schimbaseră. Nimeni nu ne-a putut oferi vreo informație. Și totuși, n-am visat, am fost acolo cu o seară înainte… Un consumator, care înțelesese drama noastră, s-a aplecat spre mine și mi-a zis: «Nu vă mai obosiți. Poliția e pe urmele lui Dib, iar Rubio e de azi-dimineață în închisoare la Almería. Mai bine uitați de banii voștri deocamdată. Eu sunt de la poliție, sunt la curent cu toate. Avem instrucțiuni să luptăm împotriva traficanților de ființe umane. Pot să vă ajut.»

Tovarășii mei au refuzat. Nu mai aveau încredere. S-au făcut nevăzuți în mulțimea care vinerea se pregătea să meargă la moschee. Grupul nostru nu mai exista, eram din nou singur acum. N-aveam chef să mă duc să mă rog, nici să cer dreptate de la Dumnezeul nenorocirilor mele. Înțelesem de mult că săracii, marginalizații, oamenii cumsecade care și-au pierdut echilibrul și cer compasiune și îndurare de la Dumnezeu nu obțin nimic. Ba mai rău, doar ticăloșii, hoții, profitorii, criminalii, impostorii prosperă, se îmbogățesc, apoi se duc să-și spele păcatele la Mecca. Este victoria ipocriziei împotriva dreptății. Eu eram incapabil de așa ceva.

După un marș atât de lung, după atâtea zile de suferință, am fost jefuiți cât ai clipi de tot ce aveam. Am rămas acolo buimăcit, dinaintea unei cafele cu lapte călâi, plătită cu ultimii bani. Nefericirea îmi încețoșase ochii. În jurul meu, la cafenea, erau serviți clienții care obișnuiau să vină dimineața aici. Am hotărât să nu mă mișc, să nu vorbesc, să nu strig. Totul a devenit negru, cerul și chipurile, zidurile și arborii. Pielea mea se

reflecta în tot ce vedeam.

Neagră, complet neagră, pielea mea era neagră până pe tălpi, de parcă le-aș fi vopsit cu tuș. La fel și palmele. Nu mai exista nicio ambiguitate acum. Eram negru cu totul. La ce bun să pomenesc de pielea albă a bunicului meu? Nimeni nu mă credea, nu-mi lua în serios povestea pe care o spuneam. Pielea neagră era identitatea mea, dublă, triplă, metisă, tulbure, lividă, fierbinte și chiar infernală. Ea stătea mărturie pentru negrul din mine, amintea de strămoșii trimiși de pe insula Gorée spre Americi. Pielea mea neagră, lipsită de găuri ca să respire și sufletul meu vopsit în negru, imposibil de șters, făceau din mine un om liber și gata să apere această libertate prin orice mijloace, s-o apere și să urmeze calea pe care ea mi-o indica.

Am stat acolo toată ziua, ca o piatră, o piatră uriașă, o stâncă plină de ură și de furie, în care s-au cuibărit visuri cumplite. Copiii se opreau și se uitau la mine ca la o statuie vie. Plecau râzând. Din când în când chelnerul îmi aducea încă o ceașcă de cafea cu lapte din partea casei. La un moment dat, mi-a întins o țigară. Am luat-o și am mestecat-o, apoi am scuipat tutunul. Saliva îmi era galbenă și amară. Pielea mea își schimba culoarea de parcă soarele căzând peste mine mă spăla, făcând să dispară negreala trupului, care era deopotrivă și a sufletului. O parte din viața mea se stingea. Corpul meu lua altă înfățișare, capul mi se învârtea, picioarele se mișcau singure, nu mai știam nici unde eram, nici cine eram. După câteva clipe de liniște sau de zgomot intens, nu-mi mai amintesc, o mână s-a așezat pe brațul meu și o voce a zis: «Vino, să ne întoarcem în prezent!»“

8

Cât durase călătoria lui Salim, Hassan se zbătuse să-i dea de urmă. Într-adevăr, exista telegrama trimisă de la un oficiu poștal din Dakar, dar, de mai bine de un an, familia nu mai primise vești de la el. Hassan se ducea periodic la un polițist pe care-l cunoștea puțin și care se arăta cât de cât înțelegător. Îi oferea un parfum pentru soție și îl întreba: „Nicio noutate?“ „Nimic“, îi răspundea polițistul. Părea că soarta unui tânăr negru dispărut nu-i interesa pe superiorii săi. Într-o zi, ca să-l mai potolească, polițistul i-a spus după câteva beri: „Știi, azi nu mai există dispăruți. Înainte, da, era posibil, pe vremea numită de voi „anii de plumb“ [25]. Eram nou în meserie pe atunci și nu prea puneam întrebări, dar știam că oamenii incomozi dispăreau și nu-i mai găseai niciodată. Acum s-a terminat! Poți să stai liniștit, băiatul tău petrece pe undeva pe la Ibiza sau pe la Marrakech. O să vezi că într-o zi o să apară ca o floare, nu-ți mai face griji.“

Totuși, Hassan se temea. Poate fiul său fusese victima unei erori. Poate cineva îi strecurase droguri în buzunar, poate fusese luat drept altcineva. Evita să discute despre asta cu mama sa care, răbdătoare și înțeleaptă, se ruga în fiecare seară și aștepta întoarcerea nepotului. Dar uneori i se destăinuia lui Karim care, cu zâmbetul și cu tandrețea lui, îi potolea temerile repetându-i: „Sa… Salim o să vină… sunt sigur… e bine.“

Lunile treceau fără vești despre Salim. În primăvară, pregătiră casa pentru Ralph și Juan Carlos care aveau să-și sărbătorească aici aniversarea căsătoriei. O anunțaseră pe Nabu cu cincisprezece zile înainte, pentru ca totul să fie perfect. Hassan fiind foarte abătut, Houcine venise să-și ajute mama la pregătiri. Printre băieții care urmau să se ocupe de servire, era și un negru pe care-l chema Alaindelon. Venea din Mali și lucra la un anticar englez care se retrăsese la Tanger. De ceva vreme, avea actele în regulă. Houcine îl descusu, fără a-i dezvălui însă povestea familiei sale și soarta alarmantă a lui Salim.

– Și rasismul? îl întrebă el.

– Rasismul înseamnă în primul rând sărăcie. Eu mă feresc să mă amestec cu albii și mai ales să le cer indiferent ce. Sunt plini de prejudecăți.

O clipă mai târziu, Houcine vru să afle cum se purta englezul cu el. Alaindelon oftă, apoi spuse:

– Nevoia te obligă!

Houcine nu insistă, înțelese că tânărul trebuia să satisfacă uneori anumite cereri stânjenitoare. Dar despre astfel de treburi nu se vorbea.

Houcine își aminti de nenumăratele incidente pe care le trăise împreună cu fratele său. Îi admirase mereu sângele-rece, răbdarea și inteligența. Nu răspundea niciodată insultelor rasiste și refuza să se bată. În felul acesta, lucrurile se terminau relativ repede, fără să degenereze. La moschee, unde mergea rar, toată lumea se purta respectuos cu el. Însă credința lui nu se dovedea foarte puternică și se ținea departe de tot ce era religios.

N-avea nimic în comun cu frații lor vitregi, Mohamed și Aziz. Plecați la Cairo să studieze, unul, filozofia, celălalt, arhitectura pe bază de lut, în spiritul lui Hassan Fathi [26], fuseseră abătuți de la planurile lor de către Frații Musulmani pentru a deveni teologi care să răspândească ritul pur și dur al wahhabismului, după numele unui saudit din secolul al XVIII-lea obsedat de virtute și de aplicarea cu strictețe a preceptelor islamului.

Își lăsaseră barba să crească, o vopseau cu henna, purtau *tchamir* alb, un fel de *djellaba* lungă, și mergeau din casă în casă ca să ducă mai departe cuvântul lui Dumnezeu. Oamenii îi respingeau politicos, spunându-le că n-aveau nevoie de sfaturile lor ca să fie musulmani buni și pașnici. Încercaseră și cu Hassan și Houcine, care le ascultaseră discursul bine exersat fără să zică nimic. Nabu nu intervenise, îi lăsase să se descurce singuri cu acești frați care pretindeau că rezolvă toate problemele prin religie. Nabu susținea că trebuie să fi fost spălați pe creier. În schimb Karim reacționase destul de rău la predica lor. Un singur cuvânt rostise: „Violenți.“ Deși n-aveau arme și nu erau amenințători, Karim le simțise violența din inimi, citise pe chipurile lor ceva ce-l speria. Plecaseră așa cum veniseră, trimiși probabil să predice în altă parte, poate în Mauritania unde exista pe atunci o confrerie formată și pregătită în aceleași școli ca ei.

Nabu ghicise motivul îndelungatei absențe a nepotului ei. Și când, într-o dimineață, Salim apăru la ușă, ea știa de unde venea el și nu-l întrebă nimic. După ce sărută mâinile și fruntea bunicii, Salim începu să plângă în brațele ei ca un copil care fugise de acasă. Își dădu brusc seama câte griji și câte temeri provocase familiei lui. Ar fi putut să le dea vești despre el, să trimită un mesaj, o scrisoare, o carte poștală ca să-i liniștească. În loc de asta, expediase cândva o telegramă, apoi luni întregi, nimic, niciun semn, de parcă ar fi fost mort. Dar existase ceva mai tare decât el. Din clipa în care se pomenise urcat în furgoneta poliției și nimeni nu-i luase în serios spusele, culoarea pielii îi devenise unica identitate, unica rațiune de a fi.

În seara întoarcerii sale, Salim, tatăl său, Hassan, și cei doi unchi, Houcine și Karim, se duseră la hammam. La fel ca Nabu, niciunul dintre ei nu-i puse nicio întrebare. Erau fericiți că se află împreună, uniți, hotărâți să meargă înainte. Deși slab și tras la față, Salim îi liniști în privința sănătății sale. Le spuse râzând:

– Am făcut marș, cel mai bun sport, se pare.

După o clipă, Houcine îi zise:

– Dacă vrei s-o scoți la capăt, îți trebuie o muncă.

Se nimerea că un văr de-al lor, singurul fiu al unchiului Brahim, voia să lase pe cineva în locul său și să se retragă. După independența Marocului și reintegrarea Tangerului, Brahim își transformase birourile de schimb în agenție de asigurări, condusă încă de fiul său. Salim acceptă imediat propunerea. Era o muncă liniștită și cu program regulat, putea să se pună pe picioare în ritmul lui.

Primele săptămâni la agenție trecură fără probleme. Calm și serios, Salim era un angajat model, căruia nu aveai ce să-i reproșezi. Se simțea bine din nou și voia să reînceapă să facă fotografii. Într-o dimineață, își puse hainele noi, își rase barba și se prezentă devreme la comisariatul celui de-al doilea arondisment. Spera să-și recupereze aparatul foto confiscat de poliție.

Aici era un du-te-vino continuu. Polițiști în civil pe care-i recunoșteai după mania de a vorbi la un talkie-walkie din care răzbătea ca răspuns o voce abia inteligibilă. Femei de la țară, așezate pe o bancă, așteptând resemnate nu se știa prea bine ce. Tineri care se jucau pe telefon. Femei arestate peste noapte care picoteau într-un colț. Un polițist își cerea ceaiul cu mentă, băiatul greșise și îi adusese o cafea cu lapte în stil spaniol. Acum urla: „Nu pot să sufăr cafeaua cu lapte!“ Salim nu știa cui să se adreseze. Se apropie de un tip în uniformă. Era un gradat. Îl întrebă dacă putea să stea de vorbă cu el. I se răspunse:

– N-am timp, du-te la Zrirek, te lămurește el.

Salim înțelese că îl trimitea la un agent cu ochii albaștri. Îl văzu de departe, își aminti de necazurile sale și se gândi: Chiar n-am noroc. Tipul ăsta o să se poarte urât cu mine, e aproape sigur că o să facă exces de zel. Salim se prezentă:

– Bună ziua, mă numesc Salim Ben Hassan, locuiesc la bunica mea, Nabu, care lucrează pentru domnul Ralph, la Casbah… Aș dori să-mi recuperez aparatul foto Canon pe care dumneavostră…

Agentul îl privi lung și izbucni într-un râs nervos.

– Ce aparat? Cine-i Ralph? Unul dintre poponarii ăia care huzuresc acolo sus?

Salim încercă să-i povestească episodul arestării sale în urmă cu un an, alături de alți negri…

– Aha, acum înțeleg. Ești individul care face fotografii ca să le vândă ziarelor străine și să strice imaginea țării noastre! Un trădător! Dacă n-ar fi drepturile omului și toată adunătura asta de asociații, te-aș arunca direct în închisoare și n-ar mai auzi nimeni de tine! Dar ai noroc, azi nu ne mai putem face treaba așa cum se cuvine.

– OK. Atunci, dați-mi înapoi aparatul foto, cu el îmi câștig pâinea, sunt ziarist *free lance…*

– Free cum?

– Sunt independent, nu sunt legat de un singur ziar!

– Și mai rău! Bântui peste tot. Șterge-o de-aici și să nu te mai întorci…

Salim își dădu seama că nu trebuia să insiste. Ieși abătut de acolo. Aparatul era scump, economisise multă vreme ca să și-l cumpere de la singurul negustor indian rămas în Tanger, pe Strada Libertății, chiar înainte de Socco Grande. Acum era convins că nu avea niciun viitor în această țară.

Pe la ora zece, Salim plecă la vărul său la agenție. Se plictisi toată ziua, își petrecu timpul uitându-se cum pleacă din port vapoarele spre Algeciras sau Tarifa. Uneori, o barcă trecea în viteză. Își imagina că el o conduce. Vărul său veni de câteva ori să-l cheme la ordine. Trebuia să întocmească polițe de asigurare, clienții așteptau, nu putea să stea și să viseze.

Lună după lună, neliniștea începu să pună iar stăpânire pe el, fără să știe din ce motiv anume. Ceva îl frământa, se îndoia din nou de identitatea sa. Fotografiile pe care le făcea cu telefonul nu erau de calitate. Nu le posta pe pagina de Facebook. Renunțase la rețelele sociale. Ținea să-și recupereze cu orice preț aparatul Canon. Devenise o obsesie.

Îi vorbi despre asta tatălui său. Într-o seară, când comisariatul se golea, Hassan intră și începu să scotocească printr-un birou. Îl surprinse amicul său, polițistul.

– Ai înnebunit? Ce faci? Băiatul tău s-a întors, ce mai cauți aici?

Hassan îi spuse de aparatul foto.

– Asta mă depășește, răspunse polițistul, trebuie mers mai sus.

Hassan plecă având impresia clară că adună eșec după eșec. Și-ar fi dorit atât de mult să-i arate fiului că e în stare să-l ajute. Se duse la indianul din Socco Grande ca să cumpere un aparat la fel. Din păcate, nu mai aveau niciunul.

În noaptea aceea, un glas sau un fulger îl făcu pe Salim să tresară ca o chemare venită în vis, parcă cineva intrase în camera sa și-i dăduse ordin să se ridice și să plece spre Tétouan și mai departe, spre Ceuta. Acolo îl așteptau niște tineri, poate tovarășii săi africani. Se gândea adesea la ei și se întreba ce ajunseseră. Uneori se simțea vinovat că i-a părăsit. Salim se ridică, își dădu cu puțină apă pe față, își trase pe el două perechi de pantaloni de bumbac gri, un pulover, o geacă veche, scotoci într-un sertar, luă banii și, fără să se uite înapoi, coborî în viteză panta de la Casbah până la autogară, unde se sui într-un maxi-taxi cu destinația Tétouan-Mdiq-Ceuta.

Ploua. Vântul bătea tot mai sălbatic. Arborii se pierdeau într-un vârtej uriaș. Lui Salim puțin îi păsa. Vremea rea nu-l mai speria. Ghemuit pe bancheta din spate a Mercedesului vechi, se lipise de un bătrân adormit. Omul era rece. Poate murise. Lui Salim îi zbură gândul la tatăl său. Se simțea rușinat. Exista atâta tristețe în privirea acestui bărbat care nu reușise nimic în viață. Pielea neagră nu era o scuză, își zise Salim. Ideea de a-și răzbuna tatăl, care își purta înfrângerea întipărită pe față, pe tot trupul, îi dădu curaj. Își văzu și bunica. Avea privirea de zile rele. Alungă din minte aceste imagini și închise ochii. Îi venea să plângă. Dar nu voia să facă așa ceva. Era hotărât să-și încerce norocul undeva departe, foarte departe. Se gândea la America. Inaccesibilă. Canada. Da, de ce nu?

Vancouver. Repetă numele, apoi preferă să privească perdeaua de apă care ascundea șoseaua și peisajul. Cu atât mai bine, își zicea el, o să dispar în misterul acestei neguri înghețate. Nimeni n-o să mă caute aici. Se gândi după aceea la Cuba. Poate și-ar găsi mama acolo? Nabu îi spusese într-o zi povestea nașterii lui. Era gata de orice aventură. Însă Europa se afla la îndemână. Ceuta se găsea pe pământ marocan, era chiar un oraș marocan pe care Spania îl ocupa de cinci secole. O bucățică din Europa pe pământ marocan, african. Și totuși, de acolo se va îmbarca spre Tarifa sau spre Algeciras. Urmarea rămânea în suspans.

Când se trezi a doua zi dimineață, Nabu îl scutură pe Hassan. Se întâmplase ceva. Salim părăsise casa în zori. Patul era făcut, lucurile în ordine, dar lipsea rucsacul din piele de oaie. În sertarul comodei, se aflau actele lui de identitate. Hassan pricepu imediat că Salim avea să încerce traversarea spre Spania. Se prăbuși. Fiul său fusese umilit la comisariat și nu reușise să treacă peste această ultimă jignire. Era atât de rebel, de impetuos și ținea atât de mult la independența, la libertatea lui! Hassan privi în zare coastele spaniole, vizibile în dimineața aceasta: „Oare va fi mai fericit acolo?“

Nabu îi mărturisi că-i dăduse niște bani lui Salim. Băiatul pretinsese că se împrumutase la un prieten și trebuia neapărat să-i înapoieze datoria. Hassan înțelese că banii îi erau necesari pentru a plăti călăuza. Ieși grăbit din casă și se duse la amicul său, polițistul, ca să-i ceară ajutorul. Polițistul nu era acolo, se afla într-o misiune. Hassan plecă având convingerea că o dramă era pe cale să se producă. Salim se îndreptase cu siguranță spre Ceuta, Melilla fiind prea departe de Tanger. De ceva vreme, pe acolo încercau trecerea candidații la imigrație ilegală. Cei mai mulți erau prinși și trimiși înapoi de cele două polițiii, marocană și spaniolă. Îl sună pe Houcine ca să-l anunțe. Fratele său îl liniști: „Nu-ți face griji, Salim n-o să dea foc la nimic. N-are profilul unui *harraga* [27], probabil se întâlnește cu vreo fată frumoasă, atâta tot.“

Hassan închise și se întrebă: Care-i de fapt profilul unui *harraga*?

Cineva care își arde actele de identitate și încearcă traversarea spre Europa? Care a fost umilit în țara lui? Care nu și-a găsit de lucru și a fost persecutat de poliție? Se întoarse acasă abia la sfârșitul zilei, luă un calmant și adormi.

În cursul nopții, la intrarea în Ceuta, *Guardia civil* trase în mulțimea de subsaharieni care încerca să forțeze grilajul instalat la locul de trecere; era de nedepășit. Un agent trase mai întâi în aer și oamenii intrară în panică. Salim se afla în față, agățat de grilajul pe care ploaia violentă și vântul puternic îl făceau nesigur. Primi drept în inimă gloanțele celei de-a doua rafale de mitralieră. Alții căzură răniți. Cei mai mulți reușiră să fugă. Poliția se grăbi să ascundă cadavrul lui Salim la morga din Ceuta și se dădu ordin ca totul să fie negat. În fond, omul acesta n-avea o existență legală, niciun act de identitate, nu exista nicio urmă a apartenenței sale. Nimeni nu va traversa Africa Subsahariană ca să ceară corpul neînsuflețit al unui „migrant necunoscut". Cel puțin aceasta era convingerea poliției spaniole. Dar nu și a unora dintre cei respinși de ea care, plecați dimineață devreme spre Tanger, se apucară să povestească la sosire cum un tânăr frumos și simpatic fusese asasinat peste noapte de poliția de frontieră.

Hassan leșină când auzi niște oameni discutând despre asta la o cafenea. Își dăduse seama pe loc că era vorba de fiul său. Cam în același timp, medicul de la morgă, care venise mai devreme decât de obicei, găsi în buzunarul din spate al pantalonilor lui Salim o carte poștală scrisă, având pe ea adresa doamnei Nabu, Casa Ralph și Juan Carlos, Casbah, Tanger, Maroc. Găsi numărul în cartea de telefon și sună imediat să anunțe familia.

Karim știa că se întâmplase ceva foarte grav. Își văzuse în vis nepotul alergând pe suprafața mării. Își zisese: Totuși, nu-i un profet. Nu-mi place această imagine. Dimineața alergase să se ghemuiască în brațele mamei sale și plânsese în tăcere.

Nabu, lovită greu de această nenorocire, hotărî să-și strângă toți copiii după-amiază în casa lui Ralph și a lui Juan Carlos. Hassan era distrus. Hotărâră să doarmă toți acolo și să-l înconjoare pe Hassan cu dragostea lor. El pomeni pentru prima dată de mama lui Salim, regretând că nu avea cum s-o anunțe.

Peste cincisprezece zile, poliția veni acasă. Un agent în civil îi spuse lui Nabu că vrea să-l vadă pe Hassan, tatăl lui Salim.

– Avem nevoie să-i punem câteva întrebări. Simplă rutină…

El nu era acolo. Nabu le dădu adresa magazinului lui Houcine unde Hassan lucra în ziua aceea. Fratele săi îi ceruse să-l ajute, trebuia să primească niște comenzi importante, să verifice livrarea și nu putea să se descurce singur și cu magazinul.

Polițiștii i se adresară fără agresivitate. Cam așa cum i-ai propune cuiva să meargă la o cafea ca să mai trăncăniți despre lume. Deși la capătul puterilor, Hassan trase concluzia din asta că nu se va ajunge prea departe. Cunoștea bine manierele și angrenajele poliției. O clipă se gândi la frații săi vitregi deveniți Frați Musulmani. Poate poliția voia informații despre ei. Sau despre Salim? Își aminti brusc de povestea cu aparatul foto. Dar se înșela.

La comisariat, interogatoriul luă repede o turnură absurdă:

– Numele, prenumele, data și locul nașterii.

De ce îl întrebau asta, știau perfect pe cine aveau în fața lor, doar veniseră după el… Hassan se hotărî să nu facă niciun efort. Le răspunse:

– Vreau să beau o cafea și să citesc ziarul.

În culmea disperării după moartea fiului său, puțin îi păsa de întrebările lor. Era cu mintea în altă parte și credea că oricum soarta îi e pecetluită. Sfârși prin a le răspunde cu nonșalanță, când în arabă, când în franceză, scoțându-i din sărite pe polițiști, care îl puseră să repete de mai multe ori. Un polițai scund și rotofei, purtând un cosum vechi, maro, cămașă cenușie și o cravată închisă, îi urlă la ureche:

– Dacă tu, un negrotei, ești băiatul unui anume Amir, ei bine, poate că eu sunt fiul secret al reginei Angliei.

Cum i se vorbea pe un ton tot mai ridicat, Hassan decise să le spună orice:

– Mama e un copac, iar tata, un cal!

– Îți bați joc de noi?

– Africa a început prost!

– Faci pe nebunul ca să ne duci cu prețul. Cunoaștem tehnica asta. N-o să scapi așa de ușor. Avem fotografii în care apari în Hay Saddam, un cartier mărginaș periculos. Ești înconjurat de negri, pari în largul tău, ce faci cu ei? Ce le îndrugi? Îmi închipui că le promiți paradisul la Almeria. Îi treci strâmtoarea, îi exploatezi, nu-i așa? Știi că parlamentul nostru a votat legi împotriva sclaviei și a exploatării amărâților ăstora?

– Nu, nu știam. Eu nu exploatez pe nimeni, pe nimeni.

– Asta o să verificăm.

Brusc, Hassan începu să urle:

– Dați-mi fiul înapoi!

– Fiul tău Salim? Dar știi foarte bine ce a vrut să facă la Ceuta. E o nenorocire, însă s-a întâmplat din vina lui.

Hassan se închise în sine, scoase o batistă și își șterse fruntea și ochii. Apoi spuse cu blândețe:

– Ariciul e un trandafir care înțeapă… măgarul și ghimbirul… minaretul a căzut și l-au spânzurat pe frizer… răsuflarea urât mirositoare a hienei a infectat poliția…

Agenții se uitară unii la alții profund nedumeriți. Hotărâră să-l lase singur cu delirul lui. Și până una-alta, se apucară să discute în camera de alături. Lucru clar, negrii erau oameni ciudați, zicea unul dintre ei. Chiar atunci sosi cel căruia i se spunea „Intelectualul“, fiindcă știa pe dinafară toată seria Colombo, locotenentul ăla care rezolva cazuri de crimă făcând-o pe naivul. Îi întrebă cu vocea lui gravă de ce atâta înverșunare împotriva africanilor. Ceilalți îi răspunseră:

– Ordinele sunt ordine.

Intelectualul le spuse calm:

– Să știți că Africa e leagănul omenirii și viitorul nostru, al tuturor.

Izbucniră râsete prostești, însoțite de câteva cuvinte nelalocul lor.

Rea-voința arătată de polițiști față de Hassan era exacerbată de incidentele interetnice petrecute cu o săptămână în urmă între africani, toți clandestini, și de dispozițiile ferme pe care le primiseră. Presa arăta cu degetul lipsa de eficiență a poliției căreia îi luase mult timp să intervină ca să-i despartă pe combatanți. Unii dintre aceștia fuseseră uciși cu arme albe, alții, răniți. Părea să se fi dat ordinul de a-i trimite pe clandestini înapoi în țările lor. Toți oamenii cu pielea neagră erau suspecți, la fel și toți cei care puteau să-i ajute. În acest context ajunsese Hassan să fie interogat. Se scoseseră din arhive fotografiile găsite în aparatul fiului său. Polițistul îi întinse una dintre ele, sperând să-l intimideze și să-l facă să cedeze:

– Dar pe el îl recunoști?

– Nu sunt eu, e frizerul spânzurat din cauza minaretului și a muezinului care n-avea decât un coi…

Un alt agent sosi cu un plic doldora de fotografii și le răsfiră pe masă. Erau făcute de informatorii lor. Hassan apărea în toate, când cu alți negri, când cu Salim, când sigur, la terasa unei cafenele.

– O să ne spui ce făceai cu oamenii ăștia. Și de ce ești singur la cafenea? Pe cine așteptai? Cu cine aveai întâlnire? Ce rol juca fiul tău în acest trafic?

Hassan nu răspunse. Nu mai vorbea de-acum. Polițistul ieși, extenuat. Hassan era singur în celulă, cu toate imaginile acelea în față. Mai întâi pe masă, apoi pe ziduri, văzu apărând șopârle, păianjeni uriași, purici cât muștele, un liliac și chipul schimonosit al unui djinn. La început, halucinațiile îl amuzară. Începu să zâmbească lăsând saliva să i se scurgă pe cămașă. Apoi urină pe el. I se păru că lichidul cald îl frige. Tresări și îl apucă iar un râs nebun. Mirosea urât. Acum trebuia să se cace, își zise, să se cace până când putoarea va fi greu de suportat, fiindcă trebuie să put,

trebuie să-i resping pe oameni doar prin duhoarea mea. Ațipi și căzu de pe scaun. Se chinui să se ridice, blestemă omenirea, găsi puterea să stea în picioare, i se făcu rușine de starea în care se afla, se izbi cu capul de zid până îi dădu sângele. Lacrimile îi curgeau pe obraji, dar nu le șterse. Se culcă pe jos, se chirci până formă o masă amorfă, își ascunse fața sub brațele îndoite și nu se mai mișcă. Corpul i se transformase în ceva bizar, inert, un morman de pietre cenușii și negre, acoperite cu un văl murdar. Intrase în el însuși și nu-i mai păsa de ce se petrecea în jur. Devenise un obiect cu care puteau să facă orice. Puteau să-l arunce într-o groapă sau să-l trezească, să-l spele și să-l ducă înaintea unui judecător aspru și nemilos cu naivii, nu mai conta. După o vreme adormi, dar nu visă nimic, semn că viața, sângele, corpul lui nu mai existau și că doar sufletul rezista într-un ungher și-i păstra umanitatea.

Îl trimiseră la el pe Intelectual. Acesta se îngrozi când îl văzu. Hassan era gol, hainele, sfâșiate, pe jos, urină și rahat. Hassan nu răspunse când încercă să-i vorbească. Intelectualul îl chemă pe comandantul-șef. Acesta sosi nu peste mult timp, împreună cu medicul de serviciu, își acoperi nasul și dădu un telefon.

A doua zi, Nabu și Houcine, care ajunseseră la concluzia că Hassan era în arest preventiv, se prezentară la comisariatul central. Li se ceru să aducă fotografii care să demonstreze că Hassan făcea parte din familie. Când se întoarseră cu ele peste două ore, polițistul care-i primi le spuse:

– Ah, e un negru! Îmi pare rău, ați venit prea târziu. Astă-noapte a fost închiriat un avion și acum o sută douăzeci și opt de clandestini sunt pe drum spre Senegal. Altora li se studiază dosarele, situația lor va fi regularizată. Dar el nu se numără printre aceștia. Vedeți dumneavoastră, ne ocupăm de fiecare caz în parte, suntem oameni.

Nabu era în lacrimi, își ascundea fața fiindcă niciodată nu-i plăcuse să plângă în public. Houcine începu să protesteze:

– Dar nu aveți dreptul, nu aveți dreptul! E un abuz, e rasism! O să depunem imediat plângere și o să anunțăm presa națională și

internațională. Da, o să vă denunțăm, o să provocăm un scandal. Și nu cred că șefii voștri vor fi încântați. N-aveți respect pentru nimic, nici măcar pentru durerea unui tată care tocmai și-a pierdut fiul!

Chiar atunci apăru un superior, fără îndoială un șef mare, cineva care măcar părea mai responsabil decât ceilalți. Era înalt, zvelt, cu fața parcă cioplită cu dalta și semăna în mod ciudat cu generalul Oufkir [28]. Într-o mână ținea un dosar galben.

– Calmați-vă, domnule, n-a plecat. A fost transferat la spital, la Beni Makada…

Houcine se întoarse spre mama sa, care își ștergea lacrimile:

– Mamă, l-au trimis la nebuni. Beni Makada nu-i un spital, e un azil.

– Într-adevăr, am preferat să-l trimitem la un azil psihiatric pentru consultație. Și-a pierdut judecata în timpul interogatoriului. Ne-a înșirat cuvinte fără sens, a afirmat că mama lui e un măgar și tatăl său, un arbore, și-a rupt hainele, a făcut pe el…

– Un cal, îl corectă agentul de alături.

– Pe scurt, delira, vorbea aiurea. Atunci l-am trimis să fie examinat pentru a afla dacă doar se prefăcea, ca să-și bată joc de noi. Zicea că fratele lui geamăn e alb!

– Dar e adevărat, eu sunt fratele lui. Hassan e geamănul meu.

Șeful se uită stupefiat la Houcine:

– Nu s-a mai pomenit așa ceva, unul negru și altul alb.

– Se întâmplă, domnule, îi spuse calm Nabu. Foarte rar, dar se întâmplă. Asta nu-l face, totuși, pe fiul meu nebun.

În acel moment, Karim apăru ca o rază de lumină în comisariatul sărăcăcios, cenușiu și umed:

– Ha… Hassan, fra… fratele meu, unde e Ha… Ha… Hassan?

Șeful:

– O familie de nebuni, pe cuvântul meu!

Karim îl luă de braț pe comandant, ceea ce nu se făcea, dar bărbatul nu se opuse. Karim îl privi zâmbind, apoi se apucă să-i spună povestea acestei „familii de nebuni“. Mimă scene, repetă cuvinte, jură pe Coran,

vorbi despre un copac magnific din Africa, despre insula Gorée, se strădui să-l farmece pe acest bărbat cu înfățișare dură și nemiloasă până când îl făcu să surâdă și chiar să-și ceară scuze în numele agenților săi, care îl brutalizaseră pe Hassan.

Șeful discută la telefon cu cineva, îl auziră spunând: „Da, nu, știu… Bineînțeles… Da, da… Bun, vă aștept.“ Apoi se întoarse spre Nabu și băieții ei:

– Îl aduce acum o ambulanță. A fost o greșeală, știți, ni se mai întâmplă, cu toți africanii ăștia fără acte, care nu vorbesc, suntem în încurcătură. Suntem complet depășiți și așteptăm degeaba ordine de la Rabat. Însă știu că fiul dumneavoastră Karim nu poate să mintă, se vede imediat pe fața lui, omul ăsta e o lumină. Dar, iertați-mă, și Karim e fiul dumneavoastră? Este alb, chiar foarte alb…

Nabu lăsă capul în pământ, apoi spuse:

– Da, și Karim e fiul meu, nu sunt mama lui, însă el este lumina familiei noastre. Mă întreb ce m-aș fi făcut fără el.

Karim o cuprinse în brațe și o acoperi cu sărutări.

Șeful își șterse fruntea. Copleșit de atâtea lucruri stranii, se întoarse în biroul său. După ce închise ușa, nu se putu abține să-l întrebe pe unul dintre agenți:

– Explică-mi și mie, cum poate o femeie neagră, foarte neagră, să dea naștere unui copil atât de alb și unor gemeni de culori diferite, unul alb și altul negru?

Agentul spuse doar atât:

– Voia lui Dumnezeu Atotputernic!

– Caută-mi într-un dicționar o explicație științifică, dobitocule! În loc să-l invoci pe Dumnezeu de fiecare dată când ignoranța ta iese la iveală.

Hassan sosi peste două ore, cu un aer pierdut, cu hainele murdare și privirea goală. Mirosea urât. Nici mama, nici frații săi nu îndrăzniră să se apropie de el. Era un om rănit, întors dintr-o călătorie în care puțin a lipsit să-și piardă mințile și chiar viața. Pentru el, să se retragă din lumea

înconjurătoare fusese singurul mijloc de a răspunde prostiei și cruzimii. Adesea nebunia este născocită, șlefuită, pregătită, stârnită de ceilalți. Deși este exagerat să spui că „nebunia înseamnă ceilalți", ceilalți se fac, totuși, vinovați de ceva, de multe chiar. Hassan își purta crima nu pe chip, ci pe tot corpul. Era negru și era pedepsit pentru neajunsul de a se fi născut astfel. Totuși, nu era vorba nici de un defect, nici de o greșeală. Era omenesc, pur și simplu. Va trebui să aflăm cândva de ce culoarea pielii determină în asemenea măsură destinul oamenilor, de ce pe unii îi salvează, iar pe alții îi trimite direct în iad.

Șeful încercă să le ofere cu stângăcie un ultim sfat:

– Aveți grijă să nu mai plecați de acasă fără acte. O greșeală se face foarte repede…

Hassan bolborosi cuvântul „hammam", se apropie de mama sa cu pas nesigur, îi cuprinse în brațe pe Karim și pe Houcine și rămase așa, nemișcat, o vreme.

Apoi plecară pe jos tuspatru, ținându-se de mână, fără să se uite înapoi.

Povestitorul își strânse lucrurile, lăsând acolo castronul plin cu monede, își luă toiagul și dispăru chiar atunci când soarele apunea peste dunele din Fès.

NOTE

1 - Partea veche a unui oraș, în opoziție cu cartierele moderne, de tip european (n. tr.).
2 - Traducere de George Grigore (n. tr.).
3 - Tunică lungă și largă, fără mâneci, care se poartă în Africa de Nord (n. tr.).
4 - Mărturisirea de credință, primul dintre cei cinci stâlpi ai islamului (n. tr.).
5 - Ras el-hanout este un amestec de condimente folosit în unele țări din Africa de Nord. Compoziția variază în funcție de zonă. Poate conține și cantaride (numite și muște-spaniole), uscate și măcinate (n. tr.).
6 - Expresie folosită de musulmani, care se traduce aproximativ prin „Slavă lui Allah!” (n. tr.).
7 - Sărbătoarea nașterii Profetului (n. tr.).
8 - Partidul Independenței, primul partid politic marocan, fondat pentru obținerea independenței Marocului și înlocuirea protectoratului francez cu o monarhie constituțională (n. tr.).
9 - Este vorba de Casablanca (n. tr.).
10 - Trimis al lui Allah, așteptat de musulmanii șiiți la sfârșitul lumii, pentru a restabili credința și dreptatea pe pământ (n. tr).
11 - Piață urbană, situată de obicei în partea veche a orașului (n. tr.).
12 - Sărbătoare religioasă cu semnificații diferite pentru sunniți și pentru șiiți. În prezent, în unele țări musulmane, Ashura a căpătat sensuri variate. În Maroc, de pildă, este celebrată drept sărbătoarea tinereții și a familiei (n. tr.).
13 - Strigăte lungi, ascuțite și modulate, pe care femeile din țările arabe și din unele țări din Africa le scot pentru a exprima o emoție colectivă: bucuria (la nunți și la alte adunări festive) sau furia, deznădejdea (n.

tr.).

14 - Cuvânt de origine berberă, având semnificația „doamnă“. Reprezintă un titlu de noblețe acordat femeilor din familiile de vază din Africa de Nord, dar poate fi utilizat și în semn de respect.

15 - Amestec de hașiș și tutun folosit în Africa de Nord (n. tr.).

16 - E vorba despre Strâmtoarea Gibraltar (n. tr.).

17 - Regiunea septentrională a Marocului (n. tr.).

18 - Palatul suveranului și cartierul care îl înconjoară; centrul istoric al unui oraș (n. tr.).

19 - Farid El Atrache (1910–1974), autor, compozitor, interpret și actor sirio-egiptean, unul dintre cele mai importante nume ale muzicii arabe din secolul XX (n. tr.).

20 - Yves Vidal, Charles Sevigny, designeri de interior, care au cumpărat și au reamenajat în anii ’60 York Castle, transformându-l într-una dintre cele mai frumoase case din lume.

21 - Paul Bowles (1910–1999), compozitor, scriitor și călător american. Și-a petrecut cea mai mare parte din viață în Maroc (n. tr.).

22 - Jean-Bedel Bokassa (1921–1996), președinte al Republicii Centrafricane (1966–1976), autoproclamat împărat sub numele Bokassa I (1976–1979). Dictator violent și megaloman (n. tr.).

23 - Clădire goală ocupată ilegal de una sau de mai multe persoane (n. tr.).

24 - Cel mai mare lanț spaniol și european de mari magazine (n. tr.).

25 - În Maroc, perioadă cuprinsă între anii 1970 și 1999, în timpul domniei regelui Hassan al II-lea, marcată de violență și represiune împotriva opozanților politici și a activităților democratice (n. tr.).

26 - Hassan Fathi (1900–1989), arhitect egiptean, unul dintre cei mai importanți arhitecți ai generației sale. A folosit vechi tehnici locale de construcție, pe care le-a adaptat la cerințele și la nevoile lumii contemporane (n. tr.).

27 - Textual „cei care dau foc“ (frontierelor). Termen din araba algeriană desemnându-i pe migranții clandestini care pornesc pe mare din

Algeria, Maroc, Tunisia, la bordul unor ambarcațiuni (bărci de pescuit, bărci pneumatice cu motor) sau clandestin în cargouri, pentru a ajunge ilegal pe coastele Andaluziei, Sicilia, Malta, Insulele Canare sau enclavele spaniole Ceuta și Melilla (n. tr.).

28 - Mohamed Oufkir (1920-1972), general și om politic marocan. A luptat în armata franceză în cel de-Al Doilea Război Mondial și a fost ministru de Interne și ministru al Apărării în timpul domniei lui Hassan al II-lea (n. tr.).